

Møte torsdag den 23. november 2006 kl. 11.29

President: O l a v G u n n a r B a l l o

D a g s o r d e n (nr. 6):

1. Innstilling fra forsvarskomiteen om lov om endring i lov 2. juli 2004 nr. 59 om personell i Forsvaret (gjeninnføring av særskilt stillingsvern mot oppsigelse for yrkesbefal) (Innst. O. nr. 8 (2006-2007), jf. Ot.prp. nr. 89 (2005-2006))
2. Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i tvisteloven (endringer i straffeprosessloven og andre lover) (Innst. O. nr. 7 (2006-2007), jf. Ot.prp. nr. 74 (2005-2006))
3. Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i aksjelovgivning o.a. (Innst. O. nr. 12 (2006-2007), jf. Ot.prp. nr. 55 (2005-2006))
4. Referat

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Odelstingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil foreslå Åsa Elvik. – Andre forslag foreligger ikke, og Åsa Elvik anses enstemmig valgt som settepresident for Odelstingets møte i dag.

S a k n r . 1

Innstilling fra forsvarskomiteen om lov om endring i lov 2. juli 2004 nr. 59 om personell i Forsvaret (gjeninnføring av særskilt stillingsvern mot oppsigelse for yrkesbefal) (Innst. O. nr. 8 (2006-2007), jf. Ot.prp. nr. 89 (2005-2006))

Bendiks H. Arnesen (A) [11:30:10] (ordfører for saken): Forslaget til lov om endring i lov 2. juli 2004 nr. 59 om personell i Forsvaret, forsvarspersonelloven, går ut på å gjeninnføre det særskilte stillingsvernet mot oppsigelse for yrkesbefal ansatt før forsvarspersonellovens ikrafttredelse 1. januar 2005.

Bakgrunnen for dette er at Stortinget i forbindelse med behandlingen av Ot.prp. nr. 60 for 2003-2004 om lov om personell i Forsvaret, jf. Innst. O. nr. 94 for 2003-2004, vedtok å fjerne det særskilte oppsigelsesvernet for yrkesbefal for å harmonisere yrkesbefalets oppsigelsesvern med øvrige tjenestemenn i staten. Denne endringen omfattet også ansettelsesforhold inngått før lovens ikrafttredelse 1. januar 2005.

En samlet komite erkjenner at en slik omlegging ville innebære en inngripen i etablerte rettigheter for yrkesbefal ansatt før lovens ikrafttredelse.

Den langvarige omstillingsprosessen i Forsvaret er svært krevende, ikke minst for de ansatte. En sentral del av moderniseringen av Forsvaret er målet om en perso-

nellstruktur som er i balanse når det gjelder kompetanse, alder og grad i forhold til Forsvarets behov. I denne prosessen er det viktig å ha en god dialog og et nært og konstruktivt samarbeid med de ansatte og deres organisasjoner.

Komiteen har merket seg at departementet er av den oppfatning at den videre omstillingen av Forsvaret kan gjennomføres uten at det er behov for å si opp yrkesbefal.

En samlet komite støtter derfor forslaget om denne lovendringen, og komiteen anbefaler Odelstinget å gjøre vedtak i tråd med innstillingen.

Å s a E l v i k hadde her teke over presidentplassen.

Henning Skumsvoll (FrP) [11:32:38]: Fremskrittspartiet er svært tilfreds med at Stortinget nå gjeninnfører det særskilte stillingsvernet mot oppsigelse for yrkesbefal ansatt før forsvarspersonellovens ikrafttredelse 1. januar 2005.

Fremskrittspartiet var under behandlingen av Ot.prp. nr. 60 for 2003-2004 og i Innst. O. nr. 94 for 2003-2004 svært opptatt av å beholde stillingsvernet for yrkesbefal. Fremskrittspartiet påpekte de uheldige konsekvensene det ville medføre å fjerne stillingsvernet. Fremskrittspartiet hadde hele tiden god dialog med Befalets Fellesorganisasjon og Norges Offisersforbund om utfordringene og problemene ved å fjerne stillingsvernet. Dessverre var ikke flertallet den gang av samme oppfatning som Fremskrittspartiet.

Etter at vedtaket om fjerning av stillingsvernet ble fattet, kom det en rekke reaksjoner fra offiserer og fra yrkesorganisasjonene. Organisasjonene var i sin fulle rett til å påpeke urettmessighetene i det fattede lovvedtak.

I dag ser vi at Forsvarsdepartementet ønsker å rette opp den feil det var å fjerne stillingsvernet, og dette ønsker selvsagt Fremskrittspartiet å støtte. Vi er samtidig takknemlig for at de andre partier har kommet etter i denne saken.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 1.

(Votering, sjå side 76)

S a k n r . 2

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i tvisteloven (endringer i straffeprosessloven og andre lover) (Innst. O. nr. 7 (2006-2007), jf. Ot.prp. nr. 74 (2005-2006))

Presidenten: Etter ønske frå justiskomiteen vil presidenten foreslå at taletida blir avgrensa til 5 minutt til kvar gruppe og 5 minutt til statsråden.

Vidare vil presidenten foreslå at det blir gitt høve til tre replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av Regjeringa innafør den fordelte taletida.

Vidare vil presidenten foreslå at dei som måtte teikne seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [11:35:13] (ordfører for saken): I dag skal Odelstinget gjøre en beslutning som er viktig. Selv om det ikke er en stor politisk sak vi har til behandling i dag, er konsekvensene av denne saken veldig viktige.

Dette er en iverksettingsproposisjon, en oppfølging av den store behandlingen i forrige periode om ny tvistelov. Det vi skal gjøre i dag, er bl.a. å vedta når loven skal iverksettes, og en del av premissene rundt den. Den store politiske debatten var altså i forrige periode. I dag er det en formalitet, men det er jobb som må gjøres, bl.a. for å få på plass datoen for iverksettelse.

Formålet med tvisteloven og med det vi skal gjøre i dag, er selvfølgelig å søke å få til en mer effektiv og bedre rettsprosess. Vi ønsker også å øke kvaliteten og så fremt mulig holde kostnadene nede, samtidig som vi ivaretar rettssikkerheten. Uten rettssikkerhet hjelper det ikke hvor mange gode grep vi tar, for den er det overordnede. Det viktigste av alt er at vi tar vare på den.

Når det så gjelder selve proposisjonen, kommer Odelsstinget i dag til å vedta at den nye tvisteloven skal tre i kraft fra 1. januar 2008. Det er ikke så veldig lenge til, og det betyr at statsråden bl.a. vil få en hektisk periode framover for å sørge for at så skjer.

Noe av det viktigste som skjer når den nye tvisteloven kommer, er at det ryddes opp i veldig mange andre lover. Hvis jeg ikke husker helt feil, er det rundt 150 andre lover som er berørt av dette. Jeg går ut fra at ikke statsråden selv har sittet på et mørkt rom i kjelleren i Justisdepartementet og gjort dette, men at han har hatt egnet personell til å ta seg av det. I motsatt fall ville jeg blitt overrasket.

Det er også viktig på den måten at man får tatt denne nødvendige oppryddingen, får inn en lik begrepsbruk, og også at man gjør loven kjønnsnøytral, som er noe av det man har tatt tak i. Det er fornuftig, og det gjør det sannsynligvis enklere å benytte seg av loven når man får en større samordning.

En annen ting som er viktig, er at man her ser på dommerrollen når man har innført tvisteloven. Den kommer til å forandre seg, og vi kommer nok gjennom dette til å utfordre dommerne på en del områder som de kanskje kommer til å bli glade for i noen sammenhenger, og mindre glade for i andre sammenhenger. Utfordringen som allikevel ligger i dette, slik jeg ser det, er opplæringsaspektet. Her påhviler det Regjeringen et særdeles stort ansvar, sammen med domstolsadministrasjonen. Vi er altså ikke i stand til å nyttiggjøre oss denne loven hvis vi ikke sikrer at de som skal bruke den, forstår den og har satt seg inn i alle de endringene som kommer, og ikke minst formålet med dem. Men jeg går ut fra at statsråden er beredt til å ta dette på strak arm, som vanlig, og kommer til å følge loven opp på en god og forsvarlig måte. Ikke minst vil også domstolsadministrasjonen være en viktig aktør i dette arbeidet for å sikre at domstolene gjør det vi forventer av

dem, og følger dette opp. En annen utfordring vil selvfølgelig være IKT-løsninger som skal være med og gjøre at det blir mulig å få dette til, og det systemet som domstolene bruker.

Det siste jeg skal nevne i forhold til selve loven, er at en samlet komite har bedt om en evaluering om tre år for å se på effekten av de endringene som kommer, men også for å kunne foreta nødvendige endringer underveis.

Når det gjelder den politiske prosessen, har det vært veldig stor grad av enighet om det aller, aller meste. Det synes jeg er bra. Det gjør at Odelstinget er veldig samstemt om denne loven. Det har vært en uenighet, men den er ikke stor. Den dreier seg om Sivilombudsmannens adgang til innsyn. Der er det en nyanse mellom mindretallet, som består av Fremskrittspartiet og Høyre, og flertallet, som mener at det som er i dag, er godt nok. Sivilombudsmannen har selv påpekt at han ønsker å anbefale en endring som flertallet har avvist. Det er også kommet et innspill fra Samarbeidsutvalget for forlikråd og namsmenn, som har påpekt noe som de synes er viktig i forhold til evalueringen. Også her er det en nyanse mellom flertallet og mindretallet. Det er muligens ikke noe politisk minifelt, men allikevel er det greit å gjøre oppmerksom på det.

For Fremskrittspartiets del ønsker jeg å påpeke at vi på nytt har vist til at vi er imot fylkesnemnden. Vi poengterer det på nytt igjen her. Vi mener at saker som har med barnevern og omsorgsovertakelse av andre å gjøre, bør behandles av det ordinære domstolsapparatet og ikke gjennom en nemndsbehandling.

Med dette tar jeg opp mindretallets forslag – og sier takk for meg.

Presidenten: Representanten Jan Arild Ellingsen har teke opp det forslaget han refererte til.

Anne Marit Bjørnflaten (A) [11:40:16] (komiteens leder): Det var en milepæl for norsk rettsvesen da Odelsstinget i fjor vedtok en ny tvistelov. Den gamle sivillovgivningen var på mange måter gått ut på dato og reflekterte ikke det forhold som bl.a. Maktutredningen kom til å konkludere med, i hvert fall som en delkonklusjon, at vi er i ferd med å rettsliggjøre mange av problemområdene i samfunnet i mye større grad enn det vi har gjort tidligere, og at vi henviser folk til rettsapparatet for å få løst sine konflikter i mye større grad enn det vi har gjort før.

Saken vi behandler i dag, er en oppfølging av Stortingets vedtak av 17. juni 2005 om ny tvistelov. Fra Arbeiderpartiets side er vi glad for at vedtaket som gjøres i dag, representerer en vesentlig opprydding i en rekke lover og vil bidra til at en av hovedintensjonene med ny tvistelov vil bli oppfylt, nemlig at det skal bli en raskere, mer effektiv og ikke minst billigere prosess i rettsapparatet, som derfor blir mer rettferdig og tilgjengelig for vanlige folk.

Saksordføreren har gitt en god innføring i hva komiteen foreslår overfor Odelstinget. Ett av forholdene som saksordføreren trakk fram, var punktet om opplæring. Det er viktig at de som skal forvalte loven, får tilstrekkelig opplæring, og dette har vært et sterkt ønske både fra Dommerforeningen og domstolsadministrasjonen. Derfor må

jeg få si at jeg er veldig glad for at Regjeringen har foreslått 17,5 mill. kr i forslaget til statsbudsjett for 2007 til innføring av ny tvistelov, slik at opplæringen kan foregå på en kvalitetsmessig god måte.

Når det gjelder innspillene fra Samarbeidsutvalget for forlikråd og namsmenn, viser flertallet i komiteen – Arbeiderpartiet og SV – til at mange av disse innspillene ble vurdert grundig i forbindelse med behandlingen av tvisteloven i forrige periode. Vi vil også påpeke at det er en av hovedhensiktene med den vedtatte evalueringen etter at loven har fungert i tre år, å se på om det er behov for justeringer.

Som saksordføreren var inne på, er det en stor grad av enighet mellom de ulike partiene når det gjelder denne saken. Det som er overraskende, er at Fremskrittspartiet og Høyre nærmest over bordet har valgt å fremme forslag om radikale endringer i Sivilombudsmannens rett til å få opplysninger. Jeg er usikker på om Fremskrittspartiet og Høyre ser konsekvensene av sitt eget forslag. Opposisjonens forslag om å oppheve gjeldende begrensninger i Sivilombudsmannens rett til opplysninger vil bl.a. innebære at Sivilombudsmannen skal ha ubegrenset tilgang til opplysninger av betydning for rikets sikkerhet eller forholdet til fremmed stat. Ikke engang Høyesterett får tilgang til slike opplysninger uten etter tillatelse fra Kongen i statsråd. Et så omfattende forslag bør ikke vedtas uten at forslaget har vært gjenstand for bl.a. høring og har vært gjennom en grundig lovsaksbehandling. Derfor forundrer det meg at Høyre og Fremskrittspartiet tar så lett på et forslag som i sin ytterste konsekvens kan ha betydning for rikets sikkerhet eller forholdet til fremmed stat.

André Oktay Dahl (H) [11:43:37]: Saksordføreren har – la meg bruke et for justiskomiteen gjengs uttrykk – på en forbilledlig måte gått gjennom forslagene til endringer som også Høyre står bak. Jeg skal bare ta opp det ene punktet vi er uenige om. Det er et punkt som, som saksordføreren sa, muligens ikke vil spille noen stor praktisk rolle. Det er viktig prinsipielt, og det kan få praktiske konsekvenser, men da med motsatt fortegn av det tidligere taler var inne på.

Når Sivilombudsmannen to ganger skriver til Stortinget og gjør oppmerksom på at forslaget om endringer i sivilombudsmannsloven bygger på feil forståelse av etablert praksis, er det faktisk ganske alvorlig. Det skjer ikke ofte og bør tas på alvor. For å si det slik: I valget mellom å legge til grunn Sivilombudsmannens forståelse eller departementsbyråkatiets forståelse bør konklusjonen være ganske så klar, på samme måte som Stortinget som organ stiller seg på Riksrevisjonens side når det gjelder dokumentinnsyn. Jeg synes jeg hørte veldig mange av de samme formuleringene som ble utarbeidet den gang vi behandlet riksrevisjonsloven, og som f.eks. SV var svært opptatt av ikke å legge til grunn da man var utenfor regjeringskontorene, men som daværende opposisjonsparti, Høyre, la til grunn og sørget for at det ble en lov som Riksrevisjonen og riksrevisor selv var fornøyd med. Ellers kunne vi faktisk risikert at det hadde blitt en krise mellom statsmaktene i den saken.

Noen og hver kan få behov for de opplysningene som enten Sivilombudsmannen eller Riksrevisjonen får ut av departementene, når de f.eks. befinner seg i mindretall i stortingssalen, men kanskje skal opptre på vegne av folk som ikke har nådd igjennom. Jeg ber derfor for ordens skyld, på bakgrunn av forhistorien i denne saken og en tilsvarende sak når det gjaldt Riksrevisjonen, SV om å avklare noe i sitt neste innlegg. Det ene er: Legger SV til grunn at Sivilombudsmannen på samme måte som Riksrevisjonen prinsipielt skal få de dokumenter han selv mener er nødvendige for å føre en effektiv kontroll på vegne av Stortinget? Og: Vil SV og Regjeringen legge til grunn Sivilombudsmannens etablerte praksis ved forståelsen av loven? Jeg ser ingen grunn til at dette skulle oppfattes som spesielt overraskende å komme med nå, over bordet. Man hadde god tid til å gå igjennom forslaget, og man har ikke kommet med noe tilsvarende. Alle disse anførselene som kommer nå, hadde man mulighet til å komme med under saksprosessen.

Når det gjelder argumentet om rikets sikkerhet og en del av de hensynene som ble tatt opp: Dette minner mistenkelig om akkurat det samme argumentet som kom fra enkelte byråkrater da vi behandlet riksrevisjonsloven. Det minner aller mest om et opptrykk av det vi fikk den gang. Stortinget sørget heldigvis for at det ikke ble vedtatt da man vedtok riksrevisjonsloven.

Jeg håper at SV, og kanskje Arbeiderpartiet, har mot nok til faktisk å legge til grunn et prinsipp om at det er Sivilombudsmannen selv som skal avgjøre hva som er nødvendig for at han kan gjennomføre sine oppgaver, på samme måten som Riksrevisjonen selv legger til grunn hva som er nødvendig for at den kan utøve sin kontrolloppgave.

Olav Gunnar Ballo (SV) [11:46:59]: Det meste har vært sagt, både fra saksordfører og fra Anne Marit Bjørnflaten, om bakgrunnen for de endringer som skal vedtas her. Det er sjeldent, må jeg si, å se så mange lovendringsforslag i et dokument og så få merknader til dem. Det er jo en synliggjøring av at dette først og fremst gjelder tekniske endringer som en konsekvens av tvisteloven, særlig hvis man ser med et lite skråblikk på de endringene som det er forslag om i Lov om Stranding og Vrag – skrevet med g – i Lov om Umyndiggjørelse, i Lov om Almindelig borgerlig Straffelov, i Lov om Statskontrol med Skibes Sjødygtighet m.v. og i lov om utdrag i tvistemål og straffesaker.

Det vi også ser, og som jeg synes er interessant, er hvordan vi må lete etter ord som går tilbake til begynnelsen av år 1900, og som ingen ting har med denne saken å gjøre. Vi ser behovet for å vurdere ny språkdrakt på gamle lover. Det må være ganske krevende både for embetsverket og for Stortinget hvis det kommer aktuelle forslag fra enkeltrepresentanter, å skulle finne ut av hvordan ord var skrevet på ulike tidspunkt, med den utfordring det kan være å rydde opp i slikt på sikt. Men det ligger som sagt på siden av denne saken.

Så registrerer jeg at André Oktay Dahl stiller spørsmål til SV om Sivilombudsmannens rett til innsyn i dokumen-

ter. I forlengelsen av det som både Høyre og Fremskrittspartiet foreslår, prøvde jeg å fabulere over hva som ville ha skjedd hvis man virkelig skulle ha gått inn for forslaget uten å få det vurdert: I disse dager figurerer mulla Krekar i media. Det er faktisk Fremskrittspartiet, av alle partier i dette stortinget, som gir den gode mullaen anledning til å kontakte Sivilombudsmannen for å få alle dokumenter på bordet, for på den måten å få innsikt i hvordan de hemmelige tjenestene håndterer hans sak. Jeg vil tro at om ikke Per Sandberg tidligere har vært engasjert i denne saken, kommer han i hvert fall til å være det når han oppdager hva Fremskrittspartiet her tilrettelegger for.

Dette er et eksempel på en type saker der man kommer på noe lurt og så lar være å tenke seg om. Når André Oktay Dahl etterlyser begrunnelser fra flertallet, mens de står på trykk, svart på hvitt, synes jeg ikke det er særlig lystelig å tenke på hvordan man skal klare å overbevise opposisjonen om at de ikke bør fremme tåpelige forslag – unnskyld, uttrykket «tåpelig» kan kanskje være uparlamentarisk, men i hvert fall er begrunnelsen gitt. Jeg vil be Oktay Dahl om å lese den begrunnelsen i innstillingen fra flertallet.

Presidenten: Representanten Ballo har heilt rett i at «tåpelig» ikkje er eit parlamentarisk uttrykk, men presidenten tar til etterretning at representanten sjølv korrigerer det.

Odd Einar Dørum (V) [11:50:03]: Jeg skal kommentere tre forhold ved saken.

Det første forholdet er det faktum at vi får en så grundig opprydding i lovverket som hele dokumentet framstiller. Det betyr at alt det som skal til på den praktiske og lovmessige siden, er det lagt til rette for når det gjelder ikrafttreden av tvistelovsreformen i Norge. Det er en utrolig viktig reform, ikke bare fordi den skal forenkle alt på den sivile siden i saksbehandlingen for domstoler, men også fordi den slår fast det legmannsskjønnet som eksisterer i våre forliksråd, og som blir lavterskeljus. Vi vet også at hele reformen er viktig på grunn av forslagene om småsaksprosess og gruppesøksmål. Det er i det hele tatt svært viktige tiltak som ligger i loven når den trer i kraft. Det er derfor all mulig grunn til både å være like imponert som representanten Ballo og alle andre, og å være enig i at når man først skal forenkle så mye, må man selvfølgelig rydde i lovlandskapet, og det har da Justisdepartementet gjort. Det er veldig bra at Stortinget kan vedta lovendringene i dag.

Det andre forholdet er nok lett å erkjenne og deretter utfordrende. Det er spørsmålet om hvordan man for det første får nok skolering, og god nok skolering, blant våre dommere, og for det andre får nok moderne saksbehandlingsutstyr til å iverksette alt det loven legger opp til av saklige forenklinger. Jeg får med største vennlighet ønske statsråden lykke til med de indre løp på denne banen. Jeg skal ikke si mer om det enn å si det på den måten, for det er helt klart at skoleringen av våre dommere, skoleringen av dem som skal delta i prosessen, og som skal inn i meglings situasjoner i stor skala i forhold til hva de er vant til,

krever noe. Så vet vi, gjennom de meglingsforsøkene vi har hatt ved norske domstoler, at de har vært positive. Vi har lært av det. Jeg er også glad for at vi i loven stadfester de norske forliksrådenes plass og posisjon. Så disse forutsetningene, som jeg selvfølgelig er overbevist om at justisministeren vil kjempe for når det gjelder både opplæring og teknisk utstyr, er viktige.

Når det gjelder det tredje punktet, Sivilombudsmannen, vil jeg under tvil stemme for forslaget som er fremmet av mindretallet, men jeg legger til grunn at saken skal håndteres på en slik måte at man ikke får utilsiktede konsekvenser for rikets sikkerhet. Jeg vil nok, i motsetning til representanten Dahl, ikke definere rikets sikkerhet utelukkende som en byråkratisk kommentar. Jeg vil gjerne si det slik med en viss erfaring fra feltet.

Jeg oppfatter heller ikke at det er noe man skal bruke i utrengsmål, for det er et forferdelig maktvåpen å slå ned på folk med. Jeg sier det ut fra ettertenksomhet. Jeg har nå formulert at jeg ønsker at Sivilombudsmannen skal ha tilgang, men det er ikke min hensikt at den tilgangen på noen måte skal rokke ved noen av de forutsetninger som er lagt til grunn i annen lovgivning, inkludert utlendingsloven, når det gjelder hensynet til rikets sikkerhet. Med andre ord vil jeg ikke være med på noe som kan oppheve norske domstolers skjønn på disse områdene. Jeg vil altså ikke være med på noe som f.eks. opphever Borgarting lagmannsretts kjennelse av i går, for å gjøre det veldig presist. Jeg antar at Høyre og Fremskrittspartiet er av samme oppfatning. Jeg skal ikke be dem kommentere det, men jeg antar det. Jeg vil gjerne gjøre det. Så skal jeg ikke bruke den tonen som eksisterer nå for tiden, og dele ut merkelapper. Det er litt for mye av det akkurat nå om dagen, synes jeg. Vi får holde oss til saklig sett å fremme det vi tror på, og legge fram premissene våre.

Til slutt: Det er en historisk dag i dag. Det vi har fått til, er en milepæl. Den siste gangen det var en grunnleggende reform av tvistemålsloven, var før den annen verdenskrig. Det gikk altså ikke bare vinter og vår, men en uendelighet før vi kom fram til det som faktisk skjer i dag. Så selv om det ikke er veldig folksomt i stortingssalen og i presselosjen, sitter man sikkert og lytter intenst over Internett. Det er en stor og god dag for norske forbrukere og folk flest i dette landet, for dette er en reform som vil gjøre at folk får enklere tilgang til rettskilder, rettshjelp og domstoler. Slik sett er saken av stor betydning. Den vil gjøre det mer behagelig for oss vanlige borgere om vi av en eller annen grunn skulle komme opp i konflikter, ved at den vil gjøre det enklere å få løst disse på en best mulig måte.

Statsråd Knut Storberget [11:54:53]: Justisdepartementets forslag til lovendringer i Ot.prp. nr. 74 for 2005-2006 er en direkte oppfølging av lov av 17. juni 2005 om meklings og rettergang i sivile tvister, tvisteloven. Formålet er å sørge for helt nødvendige endringer i andre lover i forbindelse med ikraftsetting av tvisteloven. Det kan synes teknisk, kanskje byråkratisk og noe kjedelig, men det er desto viktigere.

Det har i denne omgang ikke vært meningen å foreta noen generell revisjon av prosess- og saksbehandlingsreg-

ler i andre lover som må endres som følge av tvisteloven – dette også sagt med henblikk på Høyres forslag. Det har altså ikke vært formålet med denne runden å gå inn i realitetsendringer. Dette skyldes først og fremst at den tidligere regjering og det storting som behandlet tvisteloven, gjorde en veldig god jobb og lagde et veldig godt rammeverk og gode regler for hvordan tvisteloven skal fungere. Regjeringa er opptatt av at dette er en reform som bør gjøres gjeldende så raskt som mulig, og at det bør gis ressurser, slik at den kan bli effektiv ute i befolkninga.

Jeg er derfor tilfreds med at justiskomiteen i all hovedsak slutter seg til de foreslåtte lovendringene. Det ligger et betydelig arbeid bak en proposisjon som denne. Når justispolitikere behandler andre presserende oppgaver, skal man vite at det også gjøres andre ting som ikke synes så godt. Dette er en slik sak, men den er, som sagt, desto viktigere.

I proposisjonen har jeg gått inn for at tvisteloven bør iverksettes fra 1. januar 2008. Jeg er glad for at justiskomiteen støtter denne ikraftsettingsdatoen. Tvisteloven innebærer en omfattende og viktig reform, og det er derfor av stor betydning at den blir iverksatt så snart som mulig.

Hovedformålet med reformen er å gi raskere, billigere og riktigere tvisteløsninger for partene. Tvisteloven legger til rette for at flere saker skal bli løst i minnelighet utenfor domstolene, og den skal lette tilgangen til domstolene når det er behov for en rettslig avgjørelse. Dette er vitale spørsmål når det gjelder folks adgang til rettssystemet for å få løst konflikter. Kanskje er de vel så viktige som de Stortinget snarlig, håper jeg, skal avgjøre i forhold til hva slags retts hjelp vi skal gi befolkninga. Jeg mener det er viktig at alle parter i en tvist har en reell og lik mulighet til å bringe en sak inn for domstolene. Det er en grunnleggende forutsetning for at partene skal kunne komme til en minnelig løsning i samsvar med rettsreglene. En billigere domstolsprosess er avgjørende for reell domstolsadgang, og med tvisteloven skal prosessen bli billigere for partene. Samtidig skal domstolene fortsatt være det sikreste og mest kvalifiserte tvisteløsningsorganet vi har.

Det viktigste grepet som tas for en raskere og billigere prosess, er at saksbehandligna tilpasses sakens art og omfang. Saksbehandligna skal i tid og omfang stå i forhold til sakens betydning. Her vil den nye ordninga med en enklere småkravsprosess få stor betydning, i likhet med en mer aktiv saksstyring fra dommernes side. Målet er at domstolene i små og mellomstore saker bruker vesentlig mindre tid på hver enkelt sak. Regelen om gruppesøksmål er også viktig for å lette tilgangen til domstolene. Adgangen til gruppesøksmål vil i seg sjøl bidra til minnelige løsninger i samsvar med rettsreglene for større grupper med like og til dels små saker.

For å undersøke at reformen når det tilsiktede hovedformål, er det skissert et opplegg for den evalueringa det tas sikte på tre år etter ikrafttreddelsen, som saksordføreren var inne på. Departementet vil forberede en evaluering med bakgrunn i noen momenter knyttet til målene med reformen: redusert behov for søksmål, senket domstolster-

skel, lavere kostnader for partene, raskere prosess, gjennomslag for materiell rett, rettførdig og tillitskapende domstolsbehandling og mer effektiv domstolsbehandling.

Jeg har merket meg at komiteen er tilfreds med at man får en slik evaluering etter at loven har virket en stund. Jeg er i så måte glad for saksordførers innspill, vinkling og for så vidt også håndtering av saken her i Stortinget. Det bidrar til at vi raskt kan få satt denne reformen ut i livet på en effektiv måte. Jeg må også innrømme at Regjeringa i neste års statsbudsjett har tatt initiativ til og fremmet forslag om – og det regner jeg med at vi får bred oppslutning om – at domstolene til neste år tilføres ressurser, nærmere 18 mill. kr, bl.a. for å ivareta det representanten Dørum var inne på, spørsmålet om opplæring ute i domstolene og opprustning bl.a. av datamateriellet som skal håndtere denne loven. Det er utfordrende, men jeg er sikker på at vi vil komme vel i havn. Jeg har lyst til å gi honnør ikke bare til mitt eget departement, men også til domstolsadministrasjonen, som har bidratt godt i denne prosessen.

Presidenten: Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

André Oktay Dahl (H) [11:59:55]: Jeg får først begynne med å gi ros til departementet for å ha gjort en kjempejobb på alle områder unntatt det ene punktet vi er uenige om. Ellers er jeg glad for at representanten Dørum valgte å tolke meg i positiv forstand. Vi er alle sammen opptatt av rikets sikkerhet – spørsmålet er om det innimellom puttes på som et juridisk argument for å være sikker på at det virker tungtveiende nok for å dekke over andre hensyn som de som utformer notatene som enkelte får, må ta.

Men når det sies at forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet, som også støttes av Venstre, fremstår som «tåpelig», og at det bare er å lese i innstillingen, må jeg si at jeg ikke ett eneste sted i innstillingen ser at flertallet har kommentert forslaget og kommet med noen av de argumentene som ble anført her fra representanten Bjørnflaten. Da synes jeg ikke bare man skal trekke tilbake det ikke-parlamentariske uttrykket «tåpelig», men faktisk også legge til grunn at man ikke har skrevet tilsvaret og ikke kommet med noe som forklarer hvorfor man er imot dette forslaget i innstillingen.

Når det er sagt, vil jeg si at jeg håper at representanten Ballo her i dag kan slå fast at prinsippet må være at Sivilombudsmannen selv må avgjøre hva som er nødvendig innsyn i dokumenter, på samme måte som Riksrevisjonen. Hvis man kan slå fast at det prinsippet skal gjelde ved en eventuell utredning av spørsmålet vårt, er vi villig til å gjøre om forslaget til et oversendelsesforslag. Hvis vi kan få en bekreftelse på at det er tilfellet, så gjør vi det. Riksrevisjonen og Sivilombudsmannen er faktisk ingen aktivister som driver med dokumentinnsyn for moro skyld – og lekker ut til offentligheten. Det er en tendens til å blande sammen spørsmålet om offentlighetens innsyn og spørsmålet om dokumentinnsyn. Det er prinsipielt to vidt forskjellige spørsmål som ikke må blandes sammen. De har en varsomhetsstandard i forhold til de oppgavene de

er satt til å gjøre på faglig grunnlag, ut fra lov og instruks som de selv har, og utviklet og etablert praksis. Så man skal ikke blande inn en hel del andre spørsmål som ikke har noe med deres virke å gjøre.

Så jeg utfordrer igjen SV til å avklare om man vil legge til grunn prinsippet som hele tiden har vært gjeldende frem til nå, som Sivilombudsmannen er gjort oppmerksom på, om man vil stå ved det. Hvis man står ved det, er vi villig til å gjøre om dette til et oversendelsesforslag.

Statsråd Knut Storberget [12:02:29]: Så trist at Høyre velger å gjøre denne debatten til dette – for det er slett ikke det det handler om. Nå har vi hørt representanten Dørum, vi har hørt saksordføreren holde et godt innlegg, og vi har hørt andre representanter snakke om hvor viktig denne reformen er – og så gjør man dette til en «høydare». Jeg er ikke parat fra Regjeringas side til å svare i forhold til de problemstillinger som representanten Dahl trekker opp, for å imøtekomme hans ønske om å omgjøre dette til et oversendelsesforslag. Det er jo Høyres problem at man har fremmet dette forslaget. Da må man akseptere at det blir nedstemt, og det er gode grunner for det.

Vi oppfatter at det arbeidet som nå gjøres i forhold til tvisteloven, er lovendringer som ikke skal ha noen realitetsbetydning. I den grad man ønsker å gå inn på realitetsendringer i de berørte lovverk, som er omfattende, også ombudsmannens lovverk, bør det i hvert fall undergis en lovprosess som er forsvarlig.

Etter å ha hørt representanten Dørums innlegg og hans forbehold i forhold til hvordan dette forslaget er å forstå, vil jeg si at det tilkjenner med all tydelighet at her er det nettopp behov for å ha en grundig lovprosess.

Når det gjelder helt konkret Sivilombudsmannens rett til å få opplysninger, er det etter Regjeringas oppfatning ikke noen endringer i det reelle bildet av ombudsmannens rettslige situasjon med den endringen som den forrige regjering foreslo i tvisteloven, og det vi nå foreslår. Slik at det er status quo i forhold til Sivilombudsmannens rettslige stilling.

I forarbeidene til ombudsmannsloven er det uttalt at Sivilombudsmannens rett til å få opplysninger ikke er begrenset til opplysninger som har betydning som bevis i saken, slik tilfellet er for domstolene, men gjelder alle opplysninger ombudsmannen trenger for å utføre sitt verv. Jeg oppfatter det slik at dette lovforslaget ikke endrer på en slik rettsstilling, og det er det viktige for Regjeringa. I den grad man ønsker å foreta endringer i ombudsmannslovgivningen, slik man her foreslår, burde man i det minste undersøke hvilke konsekvenser det får bl.a. for taushetsbelagte opplysninger som kommer ombudsmannen i hende, og i hvilken grad man kan gi det videre til eventuelt begjærende part. Det er ikke godt nok utredet i forhold til dette forslaget. Det er en god grunn, ved denne anledning, til å stemme det ned, ved siden av at det faktisk ikke vedkommer den saken som vi behandler, nemlig en av de største reformene i det sivile rettsvesen i Norge.

Olav Gunnar Ballo (SV) [12:05:17]: Flere har vært inne på at det arbeidet som er gjort her, er et komplisert arbeid, fordi det berører mange lover. Det har krevd en

nøye gjennomgang, og det har gått med mye tid til dette. Det er det inntrykket som bør feste seg når man er ferdig med debatten her i dag. Det er en stor og viktig sak man får på plass i forhold til ny tvistelov og i forhold til korrigeringer i en rekke andre lover. Så reises det en problemstilling som jo på mange måter blir en tilleggsdebatt, nemlig spørsmål i forhold til Sivilombudsmannens innsynsrett i dokumenter.

Jeg kan være enig i at man burde brukt et annet uttrykk. Det jeg er opptatt av, er at det er problematisk dersom man lager nye regler uten å overskue konsekvensene av det. Det er man nødt til å ha Regjeringen til å se på. En åpenbar konsekvens hvis man skulle behandle Riksrevisjonen og Sivilombudsmannen helt likt, er jo at man sidestiller det å drive med enkeltsaksbehandling med det å skulle ha en større innsikt på vegne av den viktigste institusjonen vi har i Norge, nemlig nasjonalforsamlingen. Det er jo helt åpenbart at Riksrevisjonen og Sivilombudsmannen har så forskjellige roller at tilnærmingen med hensyn til innhenting av dokumentasjon må være forskjellig. Det er SVs begrunnelse for ikke å støtte dette forslaget.

Men vi er oppfattet av at Sivilombudsmannen må få tilgang til all den informasjon som er nødvendig for å foreta en forsvarlig saksbehandling. Det som også statsråden har forsikret her, er at konsekvensene av loven er en videreføring av de rettigheter Sivilombudsmannen har i dag. Når det er klargjort, synes jeg kanskje det er overraskende – og det kan umulig være uparlamentarisk språkbruk – at man likevel ønsker å gå videre i forhold til et forslag man ikke overskuer konsekvensene av.

Presidenten: André Oktay Dahl har hatt ordet to ganger i debatten og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

André Oktay Dahl (H) [12:07:25]: Det var jo antydning til gentlemanskunst fra Olav Gunnar Ballo, så da skal jeg gjengjelde det – nemlig ved å gjøre vårt forslag om til et oversendelsesforslag, under forutsetning av at prinsippet er klart. Men alle de forbeholdene som representanten Dørum tok opp, står også jeg og Høyre fullt ut for, for det er en vel kjent balansegang som man må foreta i denne type situasjon.

Når det gjelder selve saken, er det slik at Sivilombudsmannen mener at dette reiser tvil i forhold til prinsippet om muligheten hans til å føre kontroll. Det tar vi på alvor. Men vi gjør altså forslaget om til et oversendelsesforslag og kommer tilbake til denne saken på egnet måte i Stortinget, og forutsetter også at Regjeringen tar inn over seg de anbeførlene som har kommet fram fra Sivilombudsmannen, i det videre arbeid med sivilombudsmannsloven på et senere tidspunkt.

Presidenten: Presidenten må innrømme at ho er usikker på om representanten Dahl kan gjere om eit forslag som er teke opp av ein annan representant, til oversendingsforslag, kanskje representanten som tok opp forslaget, kan teikne seg til debatt – Jan Arild Ellingsen skal no få ordet.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [12:08:39]: På presidentens anmodning vil jeg si at jeg støtter opp om representanten Dahls forslag om å gjøre forslaget om til et oversendelsesforslag. – Er vi innenfor reglementet nå?

Presidenten: Då har representanten Ellingsen gjort om det forslaget som er teke opp i debatten, til eit oversendingsforslag.

Presidenten kan ikkje sjå at fleire har teikna seg på talarlista, og sak nr. 2 er dermed avslutta.

(Votering, sjå side 76)

S a k n r . 3

Innstilling frå justiskomiteen om lov om endringar i aksjelovgivinga o.a. (Innst. O. nr. 12 (2006-2007), jf. Ot.prp. nr. 55 (2005-2006))

Presidenten: Etter ønske frå justiskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir avgrensa til 65 minutt, og at taletida blir fordelt slik:

Arbeidarpartiet 20 minutt, Framstegspartiet 15 minutt, Høgre 10 minutt, Sosialistisk Venstreparti, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre 5 minutt kvar.

Vidare vil presidenten foreslå at det blir gitt høve til tre replikkar med svar etter innlegg frå hovudtalarane og fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av Regjeringa innafor den fordelte taletida.

Vidare foreslår presidenten at dei som måtte teikne seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er å sjå på som vedteke.

Ingrid Heggø (A) [12:10:16] (ordførar for saka): Det aller viktigaste i denne lovendringa er at vi får eit verktøy slik at vi kan få slutt på urimelege opsjonar. Vi er bekymra for utviklinga med omsyn til opsjonar og leiarlønningar. Vi ønskjer derfor auka aksjonærkontroll, openheit og innsyn i prosessane rundt leiarlønnsfastsetjing. Vi meiner lovendringa legg til rette for meir langsiktige og prinsipielle vurderingar i selskap når det gjeld leiarlønnspolitikken.

Det er gledeleg at det er ein samla komite som står bak lovendringane som gjev generalforsamlinga det verktøyet som dei treng for å unngå urimelege opsjonsavtalar og få fokus på urimelege leiarlønningar, pensjonsavtalar og fallskjermar. Det er òg viktig å peika på at i erklæringa om retningsliner for godtgjersle for neste rekneskapsår, og i grunngevinga for kva leiarlønnspolitikk som har vore førd det føregåande rekneskapsåret, skal også etterlønnsavtalar/fallskjermar og pensjonsavtalar omtalast, ikkje berre lønn. Alt dette er ei innskjerping av gjeldande regelverk, ei innskjerping vi helsar velkommen.

Når det gjeld lovregulering eller ikkje, meiner fleirtalet det er riktig med ei lovregulering for å gje grunnleggjande prinsipp tilstrekkeleg gjennomslagskraft, og det er eit viktig uttrykk for samfunnet sine krav og verdiar. Samfunnsdebatten den siste tida forsterkar også behovet for ei lovregulering.

Komiteen går lenger enn det som opphavleg låg i lovforslaget på to punkt. Det eine går på forenkling.

Ein gjer to ting i proposisjonen. Det første: Ein reduserer dagleg leiar si rapporteringsplikt til styret frå kvar tredje månad til kvar fjerde månad. Det andre: Ein let rapporteringsplikta vera samtidig med terminane for meirverdiavgift og arbeidsgivaravgift. I tillegg, altså utover dette, fjernar ein rapporteringsplikta heilt for dei små selskapa.

Alle selskap utan dagleg leiar vil frå no av sleppe rapporteringsplikta heilt. Dette gjer vi med ei lovendring i aksjelova. Dermed slepp ein altså i dei små selskapa, der det ofte er ein og same person som er i styret og som fungerer som dagleg leiar, å rapportera til seg sjølv.

Det har kome ein del innspel om andre forenklingar under høyringa, men desse går på Finansdepartementet sine område f.eks. endringar i rekneskapslova. Vi har her berre behandla endringar som går på aksjelovene.

Det andre punktet komiteen går inn på, er tema om granskning. Komiteen ber om at reglane for granskning etter allmennaksjelova og aksjelova vert gjennomgått med sikte på å gje granskarane betre høve til å gjennomføra oppdraget sitt, også når selskapet eller sentrale tillitsmenn ikkje ønskjer å samarbeida eller prøver å unngå granskning. Det er viktig at aksjelova sine punkt på dette området gjer sitt til å hindra uryddige forhold i næringslivet. Komiteen meiner ein bør ha eit regelverk som sikrar allmenn tillit til at aksjeselskap og næringsdrivande driv på ein lovleg og ryddig måte.

Fleirtalet i komiteen, medlemmene frå Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil peika på at formålet med reglane om kjønnsrepresentasjon i styra i allmennaksjeselskap i første rekkje dreier seg om å sørge for at kompetansen i samfunnet vert utnytta på ein hensiktsmessig måte. Ein må gjera bruk av den ressursen som kvinners næringslivsrelevante kompetanse utgjjer, sett på bakgrunn av utdanningsnivå og yrkeserfaring til kvinner.

Dei nye reglane om kjønnsbalanse i styra i allmennaksjeselskap har allereie ført til ei merkbar forbetring, frå 5,4 pst. kvinner i 2002 til dagens 21,4 pst. Eg vil òg seia at i dag er det 30 pst. kvinner i leiinga i dei 100 største selskapa. Det er bra.

Ein samla komite er vidare samd i at det vert opna for at Kongen av eige tiltak kan gripa inn mot tvangsoppløysing dersom vesentlege samfunnsmessige omsyn tilseier det. Eg vil presisera at denne føresegna omfattar alle tvangsoppløysingsgrunnar, ikkje berre når det gjeld kjønnsrepresentasjon.

Når det gjeld konkurs, er alle partia unnateke Framstegspartiet samde i at det er ein fordel å ha eigne lover og system vedrørande økonomiske problem i næringsverksemd, og at ein har andre lover og system med omsyn til å finna løysingar for privatpersonar. Formålet med gjeldsordningslova er omsynet til skuldaren, at ein person med alvorlege gjeldsproblem vert gjeven ei moglegheit til igjen å få kontroll over økonomien sin. Formålet med konkurs er å stansa tapsbringande verksemd og fordela aktiva til beste for kreditorane gjennom ein ordna avvik-

lingsprosess, ikkje å sanera gjeld til fordel for skuldna-
ren.

Medlemmene frå Arbeidarpartiet og frå Sosialistisk Venstreparti er opptekne av at enkeltpersonar sine pådregne gjeldsplikter ikkje skal opplevast som ei livslang fattigdomsfelle. Vi vil rosa Regjeringa for dei tiltaka som er sette i gang, eller som allereie er gjennomførde, for å hjelpe personar som kjem i ein slik vanskeleg situasjon.

Når det vert vist til «Chapter 7» i amerikansk rett, vil vi peika på at den ordninga er dårlegare enn den ordninga Noreg har i gjeldsordningslova. Mellom anna vert berre ein del av gjeldspostane sletta – ikkje all gjeld. Dersom ein t.d. har restskatt frå førre året som ikkje er betalt, vert det etter «Chapter 7» ingen personleg konkurs.

Eit anna punkt som har oppteke komiteen, er den sterke veksten av Norsk filial av utanlandsk registrerte foretak, NUF. Det er beklageleg at ikkje Høgre og Framstegspartiet nyttar høvet slik at ein samla komite hadde kunna uttala seg om denne saka. Det hadde gjeve sterkare signal utetter, for i realiteten er det lite usemje mellom det fleirtalet og det mindretalet i komiteen seier om NUF-ar.

NUF-ar er selskap som er registrerte i utlandet, som regel i England, sjølv om dei har all verksemda si i Noreg og har hovudkontor her. Tradisjonelt har ein i norsk rett lagt til grunn at selskap med hovudkontor i Noreg skal sjåast på som norske selskap, dei skal registrera seg som norske selskap, og dei skal følgja norsk selskapslovgeving.

EU-domstolen har slått fast at retten til fri etablering inneber at selskapa sjølve har rett til å velja registreringsstad og dermed selskapsrettsleg «nasjonalitet». Bortsett frå den reint selskapsrettslege reguleringa, der NUF-ane følgjer registreringslandet sin rett, må NUF-ane følgja norsk lov på vanleg måte. Det har vore ein sterk vekst i etableringa av NUF-ar, og i dag er talet i Noreg oppe i 18 000. Veksten er særleg innanfor byggjebransjen.

Arbeidarpartiet og SV ser at mange av tiltaka vil koma via Finansdepartementet, og ber derfor om at Finansdepartementet, i samarbeid med Justisdepartementet og Næringsdepartementet, greier ut kva problem som kan oppstå som følgje av at selskap vel NUF som selskapsform, kva krav som bør og kan stillast til desse selskapa i norsk lov for å demma opp for desse problema, og kva som er årsaka til at bruken av NUF aukar. Vi vil streka under at det må koma tiltak slik at nasjonalt regelverk ikkje vert undergrave, at ein ikkje får skatte- og avgiftsunndraging, og at ein stoppar useriøse aktørar.

I ei og same lovendring tek dei raud-grøne eit tak mot opsjonar og ber om strengare retningslinjer for norske selskap som opererer i utlandet. Arbeidarpartiet og SV ber Regjeringa utarbeida nasjonale retningslinjer for bedrifter sitt samfunnsansvar i utlandet, under dette korrupsjon og smørjing. Det er trist at resten av komiteen ikkje er oppteken av dette og ikkje vil støtta framlegget.

Eit anna moment ved reglane for samfunnsansvar er det konkurransevridande i at norske selskap stort sett oppfører seg bra og følgjer dei norske retningslinjene også i utlandet, medan alle dei bedriftene dei skal konkurrera med, ikkje gjer det. Det kan fort oppstå konkurransevri-

ding når ikkje alle bedrifter som opererer i same land, oppfører seg likt.

Vi meiner også at dei norske bedriftene vil sjå det som ein fordel å ha eit regelverk for kva dei kan eller ikkje kan gjera når det oppstår tvilstilfelle. Målet er å setja internasjonale standardar og på sikt få på plass minstestandardar når det gjeld rettane til selskapa i utlandet. Vi startar i Noreg, men målet er, som sagt, å få til internasjonale reglar. Det må skje ved å få reglane implementerte i regelverk i EU eller i FN. Alt dette skal sjølv sagt skje i samarbeid med næringsa.

Avslutningsvis vil eg seia at Arbeidarpartiet og Sosialistisk Venstreparti har som mål for justissektoren m.a. å oppklara meir og reagera meir effektivt. Derfor har vi etter ei samla vurdering sagt at vi ikkje samtidig kan prioritera å bruka pengane og ressursane på ein ny selskapsrettskommisjon eller på eit eige aksjetilsyn.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Solveig Horne (FrP) [12:20:15]: Det har vært en ganske stor debatt om denne saken i media. Representanten viser til at flertallet nå skal ta mer styring i statlige selskaper. Jeg har lyst til å minne henne om at det i Innst. S. nr. 138 for 2004-2005 – fra kontroll- og konstitusjonskomiteen – om Riksrevisjonens kontroll med statsrådets (departementets) forvaltning av statens interesser i selskaper, banker mv. for 2003, var et forslag fra Fremskrittspartiet og SV som lød:

«Stortinget ber Regjeringen fastsette retningslinjer for ansettelsesvilkår for ledere som staten skal legge til grunn for sin eierstyring i selskaper og foretak hvor staten er hel- eller deleier.»

Ser ikke representanten at hvis Arbeiderpartiet hadde gått med på forslaget fra Fremskrittspartiet og SV den gangen, hadde vi sluppet de problemene vi har i dag – og veldig mye av denne debatten hadde vært unngått?

Ingrid Heggø (A) [12:21:23]: Nei, eg gjer ikkje det.

Vi behandlar no aksjelova. Så vil det i eigarskapsmeldinga frå Regjeringa koma klare retningslinjer for kva vi meiner skal skje i det enkelte selskapet. Det kan vi ikkje seia noko generelt om, det må koma i samband med det enkelte selskapet. Dette kjem vi tilbake til i løpet av desember.

Når det gjeld dei andre endringane vi behandlar i dag, har vi gått inn for at ei fastsetjing av leiarlønn skal vera rådgjevande og ikkje bindande. Det har òg Framstegspartiet gått inn for.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til replikk.

Solveig Horne (FrP) [12:22:21]: Det er merkelig at det er så tomt i denne salen når vi vet at det har vært en heftig debatt de siste ukene om opsjoner i aksjeselskap. Det har også vært tendenser til ren mobbing av ledere i norske selskap. Vi må ikke glemme at norske selskaper er i verdensklassen. For å få kvalifiserte ledere er kanskje lønn og avtaler avgjørende, men jeg tror vi alle kan være enige om at unormalt store opsjoner er uheldig.

Det som er sentralt i denne proposisjonen, er å styrke eierrollen, å klargjøre arbeidsdelingen mellom eierne, den daglige ledelse og styret og å likebehandle aksjeeierne. Virkemiddelet er informasjon – det å øke bevisstheten – og formålet er å styrke tilliten til børsnoterte selskap. For Fremskrittspartiet har det viktigste i denne saken vært å gi de reelle eierne mer makt, og da mener vi aksjonærene.

Så er det et kapittel om kjønnsrepresentasjon i styret. Vi er tilhengere av at det er objektive kvalifikasjoner som skal være avgjørende, og ikke kjønn. Staten skal ikke bruke store ressurser og detaljert lovverk på å ivareta friske voksne, intelligente og velutdannede menneskers rettigheter. Det er stor internasjonal oppmerksomhet rundt disse norske særbestemmelsene, og en møter ikke stor forståelse for dette ute. Vi bør heller sørge for at selskapene, både offentlige og private, får levelige vilkår til verdiskaping.

Hvis vi ser på utdanningsmønsteret i dag, tar jentene høyere utdanning, og de søker på en del lederstillinger. Jeg, og Fremskrittspartiet, er derfor helt overbevist om at i løpet av en periode på fem–ti år ser vi mange flere kvinner i styrene, men det er ikke kvotering som skal til.

Vi vet at selskapene i dag godt kan unngå dette. Hvis en har et ASA-selskap, kan en omdanne det til et SE-selskap. Da kan en flytte hovedkontoret ut av Norge, og dermed unngår en den bestemmelsen.

Fremskrittspartiet mener at tiden nå er inne for å etablere en selskaps- og næringsrettskommisjon. Dette vil sikre brukermedvirkning i regelprosessen, og det vil bidra til at Norge får et oppdatert og modernisert selskapsrettslig regelverk, som er konkurransedyktig i forhold til våre konkurrentland.

Jeg må si jeg er forundret over merknaden fra flertallet om NUF. Flertallet er bekymret over den sterke veksten når det gjelder etablering av NUF-selskaper. Ja vel, men hvorfor har vi fått en så sterk vekst? Vi klarer ikke å stoppe denne utviklingen. Hvis flertalet strammer inn, oppretter selskapene bare hovedkontorene i utlandet. I henhold til WTO-avtalen har de rett til å opprette en avdeling i Norge. Nei, løsningen her er heller å gjøre hverdagen enklere for små og mellomstore bedrifter i Norge. Det må vel være et mål at det etableres virksomhet i dette landet.

Stortinget bad Regjeringen i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 36 for 2004–2005 om å utrede adgang til personlig konkurs med sletting av gjeld etter mønster av den amerikanske «Chapter 7»-konkursen. Fremskrittspartiet vil peke på at den ordningen vi har i dag, er god. Likevel vil en ordning med personlig konkurs kunne gi en person ny giv hvis gjelden slettes. Men da må en ha karantene. Ofte ser man at flere blir gjeldsslaver og gir opp.

Det er med stor forundring Fremskrittspartiet ser at flertallet nå blander inn her erkjennelsen av at stadig økende avgifter rammer dem som har minst fra før. Fremskrittspartiet har forslag om å utrede en ordning med personlig konkurs sett i et samfunns- og fattigdomsperspektiv. Vi ber Regjeringen komme tilbake til dette i en fattigdomsmelding.

Til slutt: Det er få i salen til tross for at denne saken har skapt stor debatt i media. Justiskomiteen har vel kanskje ikke det helt store eierforholdet til denne saken, men det er tross alt vi som behandler den. Jeg ser nå fram til at aksjonærene får større makt, og at alle aksjonærene, både store og små, utøver eierskapet.

Jeg vil ta opp forslagene fra mindretallet.

Presidenten: Representanten Solveig Horne har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Ingrid Heggø (A) [12:27:08]: Eg ser av merknedene til Framstegspartiet at de finn det urimeleg at det offentlege brukar store ressursar og eit stadig meir detaljert lovverk på å vareta friske vaksne, intelligente, velutdanna menneske sine rettar. Vel, det er faktisk *de* som vil ha eit eige lovverk for små aksjeselskap. Det er *de* som vil oppretta ein eigen selskapsrettskommisjon – tiltak som er svært ressurs- og kostnadskrevjande.

Framstegspartiet seier at dei har full tiltru til at kvinner og menn kjenner sine behov og rettar og kan vareta desse sjølve, at all annan tankegang er ei krenking av det enkelte individet sin integritet og evne til å ta eigne avgjerder, og at ein heller bør sørgja for at all verksemd, både offentleg og privat, får levelige kår til verdiskaping.

Meiner verkeleg Framstegspartiet at kvotering ved f.eks. lærarhøgskulen, der menn vert kvoterte inn, er krenkjande for integriteten og evna til å ta eigne avgjerder? Og meiner Framstegspartiet at det å få fleire kvinner inn i styra, betyr at bedriftene ikkje får levelige kår lenger?

Solveig Horne (FrP) [12:28:16]: Fremskrittspartiet er tilhenger av at det er objektive kvalifikasjoner som skal være avgjørende for om en skal få en styreplass, ikke kjønn. For Fremskrittspartiet er det også viktig at det er kvinner – med sine synspunkter – i et styre, men det må være helt opp til selskapene selv. En skal ikke kvoteres inn i et styre.

Når det gjelder det representanten viser til om forenkling, og at Fremskrittspartiet er med på å gjøre hverdagen vanskeligere for små og mellomstore bedrifter, vil jeg bare vise til det Dokument nr. 8-forslaget som var til behandling i vår. Der var det snakk om forenkling av regelverket for små og mellomstore bedrifter, noe som Arbeiderpartiet stemte imot.

Olav Gunnar Ballo (SV) [12:29:10]: Representanten Horne har nå flere ganger gjentatt at det er objektive kvalifikasjoner som skal ligge til grunn, og ikke kjønn. Fremskrittspartiet foreslår også at man skal fjerne bestemmelsene om kjønnsrepresentasjon. Når man da prøver å reflektere rundt objektivitetsbegrepet, og dersom kjønn ikke skal være et objektivt kriterium, er det grunn til å spørre om en nærmere utdyping. Det er vanskelig å tenke seg noe mer objektivt enn folks kjønn.

Jeg vil spørre Solveig Horne: Hvis den type kriterier ikke skal ligge til grunn, hva slags objektive kriterier er det da Fremskrittspartiet egentlig snakker om? Kan Sol-

veig Horne kort beskrive de objektive kriteriene som skal gjøre at man får skikkede søkere til en stilling, hvis kjønn ikke er en objektiv kvalifikasjon?

Solveig Horne (FrP) [12:29:58]: For Fremskrittspartiet er det den enkeltes kvalifikasjoner som må være avgjørende for om en skal ha enten en stilling eller en plass i et styre. Når en ser den utviklingen som er i dag, ser en at jentene tar høyere utdanning, at jentene oftere søker ledende stillinger. Vi tror det mer og mer kommer til å bli slik at kvinner i fremtiden søker ledende stillinger og blir representert i styrene. Og vi er helt imot at det skal være kvotering inn i styrene.

Olav Gunnar Ballo (SV) [12:30:38]: Det som Solveig Horne her beskriver, er jo ikke objektive kriterier. Dette er sterkt subjektive kriterier. Det er en beskrivelse av hvordan man rent subjektivt vurderer søkere opp mot hverandre med hensyn til kvalifikasjoner, uten at man rent objektivt kan påpeke at her har noen en rett som andre ikke har. Så jeg har ikke fått svar på mitt spørsmål, om hvordan man objektivt, til erstatning for noe som er helt åpenbart, nemlig om man er av hankjønn eller av hunkjønn, skal kunne sikre kvinners representasjon. Det som er tilfellet i en rekke styrever, er jo at det ikke finnes kvinner der. Når Fremskrittspartiet nå vil reversere den ordningen som Ansgar Gabrielsen tok initiativet til, vil det bare bety at menn for fullt kommer inn i styrene igjen.

Igen vil jeg spørre: Hva slags objektive kriterier er det Fremskrittspartiet vil legge til grunn, hvis ikke kjønn som objektivt kriterium skal vektlegges?

Solveig Horne (FrP) [12:31:26]: For Fremskrittspartiet er det ikke viktig at det skal være en 40/60-regel, at det absolutt skal være 40 pst. eller 50 pst. kvinner – eller menn – i et styre. Det må være helt opp til det enkelte selskap hvem de vil ha i styret. Det må være opp til selskapet om den personen de søker, innehar de kvalifikasjonene som styret er ute etter.

Presidenten: Replikkordskiftet er slutt.

André Oktay Dahl (H) [12:32:08]: Saksordføreren har på en god måte gjort rede for de endringene som foreslås i aksjelovgivningen, og til dels også de viktige hensynene som ligger bak. I tillegg har Fremskrittspartiet tatt opp og begrunnet det fellesforslaget som Høyre stiller seg bak.

Høyre deler Regjeringens ønske om å rydde opp i deler av den praksisen som har utviklet seg i forhold til bruken av opsjoner osv., og som en del i media har reagert spesielt høylytt på på moralsk grunnlag. Det er samtidig grunn til å si at bruken av opsjoner heller ikke nødvendigvis er faglig godt begrunnet og fortrinnsvis er et fornuftig virkemiddel ved oppstarten av et nytt selskap som f.eks. ikke har mulighet til å betale ut store lønninger med det første. Vi stemmer derfor for forslagene om godkjenning av retningslinjer og rammene for generalforsamlingen, men vi avventer forslaget – som det har handlet mye om i

mediedebatten – om hvordan staten har tenkt å håndtere sine eierinteresser på dette punktet til eierskapsmeldingen kommer.

Det at det ikke er så mange folk i salen, kan kanskje tyde på at forslaget ikke kommer til å medføre de store endringer, da det faktisk allerede i dag er slik at styremedlemmer stort sett representerer eierne.

Det er imidlertid på det rene at arbeidet med etterkontrollen av lovgivningen med fordel kunne vært gjennomført raskere. Dette er ingen kritikk av det politiske innholdet i det som er fremlagt, og det rammer flere enn den sittende regjering. Det er først og fremst en kritikk av de strukturene vi har for utvikling av regel- og rammeverk, som er av ekstrem viktighet for dem som driver små, mellomstore og større bedrifter. Jusen her er nok utviklet av skarpe hjerner, men trykket på denne type lovgivning er lavt. Det er underveis fokusert for lite på næringslivets behov, og disse sakene prioriteres for lavt i departementet i forhold til behovene de skal dekke. Med hensyn til at en selskapskommisjon må være ressurskrevende, er det at bedrifter bruker for mye tid på å tape konkurranse, det aller mest ressurskrevende, fordi lovverket ikke er oppdatert kontinuerlig. Vi mener derfor det er på tide å etablere en slik selskaps- og næringsrettskommisjon, hvor ulike eksperter med ulikt utgangspunkt er med, herunder brukerne.

Jeg er også glad for at en samlet komite følger opp innspillene vi fikk fra enkelte høringsinstanser vedrørende granskingsregelverket, for på samme måte som det har vist seg å være behov for at et kvalifisert mindretall her i huset, via kontrollkomiteen, kan kikke majoriteten i kortene, er det behov for at reglene for gransking etter aksjelovgivningen gir mulighet for at mindretallsaksjonærene gis større mulighet til å sjekke hvorvidt et selskap drives til beste for aksjonærfellesskapet – også når selskapet eller sentrale tillitsmenn ikke ønsker et slikt samarbeid eller prøver å unngå gransking. Og jeg har de senere årene sett mange eksempler på denne typen situasjoner, som har vist at regelverket ikke har hengt med.

Å diskriminere noen i en ansettelsesprosess eller i en styreutvelgelse har to konsekvenser. Den ene er at den enkelte som utsettes for dette, får en dobbel yttersving å gå, i tillegg til det de kanskje har opplevd fra før. Den andre er at for samfunnet og ikke minst for det enkelte selskap er det kanskje ganske dumt og sannsynligvis lite lønnsomt på sikt å sjalte ut noen, enten det er på basis av kjønn, etnisitet, religion, funksjonsdyktighet, alder, seksuell legning, eller det er på annet grunnlag. I dag skal justiskomiteen avgi en sak om mer overordnet diskrimineringslovgivning. Da kan vi antakeligvis diskutere disse typer ting litt bredere – også når vi skal behandle temaet om kvotering noe senere.

Det er ikke spesielt fornuftig at 50 pst. av Norges befolkning ikke rekrutteres til styreverv, og utviklingen går sakte. Men det er samtidig viktig at bedriftene får tid til å øke kvinnerepresentasjonen basert på reelle vurderinger av kandidatene. Vi er positive til at departementet lempet på bestemmelsen om tvangsoppløsning, da reglene ikke står i forhold til hensynet bak, men vi er opptatt av at ei-

erne må ha en rett til å velge sine representanter. Samtidig må det ligge i hvert fall en liten pisk bak det et flertall i Norge verbalt og utad ønsker, men på grunn av manglende kjønnsmessig representasjon mener vi at andre sanksjonsmidler enn tvangsoppløsning bør brukes, og at tvangsmulkt ved manglende oppfyllelse av lovgivningens personkrav til styrer er bedre egnet som sanksjon for å fremtvinge oppfyllelse.

Det aller viktigste i den saken vi behandler i dag, er faktisk behovet for å ha et oppdatert lovverk til enhver tid. Det får vi nå, men jeg håper at det ikke går like lenge til neste gang man foretar etterkontroll av denne type lovgivning, da det er veldig mange selskaper som sliter med at de ikke konkurrerer på like fot. De har 10 meter ekstra å løpe i forhold til de selskapene de konkurrerer med f.eks. i utlandet. Jeg viser også til det representanten Horne fra Fremskrittspartiet tok opp i forhold til de forslag vi har fremmet og fått nedstemt tidligere, og til de forslagene som har ligget i finanskomiteen til behandling en stund med hensyn til å sikre små og mellomstore bedrifter bedre konkurransevilkår i form av bl.a. bedre selskapsrettslig regelverk.

Jeg tar herved opp de forslag som Høyre står alene om.

R u n e J . S k j æ l a a e n hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Representanten André Oktay Dahl har tatt opp de forslagene han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Ingrid Heggø (A) [12:37:33]: I merknadene til leiarlønningar stiller Høgre seg tvilande til om lovfesting ved erklæring og fastsetjing av lønn, fallskjermar og liknande gjev ein reell endra rettstilstand. De viser vidare til at de har merka dykk at enkelte høyringsinstansar har peikt på at slike frivillige ordningar under visse føresetnader vil vera eit betre og sterkare verktøy, då det vil gje større fleksibilitet enn lova gjev. De viser vidare til at dette kan bidra til å betra lønnsnivået fordi det vert meir openheit og innsyn. Ikkje eit einaste plussargument har de kome med for den lovendinga som de faktisk kjem til å stemma for.

Spørsmålet mitt er: Har Høgre her bøygd seg for media sitt enorme fokus på leiarlønningar av frykt for å stå aleine når veljarane heilt rett peiker på det urimelege i astronomisk lønn og bonusordning? Eller ser vi eit utslag av følgjande visdomsord: Oppgåande folk veit når dei skal liggja lågt.

André Oktay Dahl (H) [12:38:32]: Svaret på det såkalte spørsmålet er nei. Jeg registrerer at enkelte har behov for å overselge denne saken i media. Høyre i regjering tok initiativ og stod for det man faktisk har fremlagt i dag. Det er ingen uenighet, og vi stemmer altså for.

Ellers viser jeg til mitt innlegg hvor jeg sier at opsjonsprogrammer ikke er faglig godt begrunnet. Vi er med på flertallsmerknader, som jeg regner med at også representanten Heggø har lest. Men jeg synes det er greit å få med i en innstilling om aksjeloven at det faktisk ikke er sånn at

all sunn fornuft og moral sitter mellom disse fire vegger – ja, nå er det ikke fire vegger her, men, i denne sal – og at det faktisk er sånn at veldig mye av det som tas opp, allerede er etablert som standard for næringslivet i dag.

Vi stemmer for og synes det er fornuftig at vi får denne typen regulering. Men samtidig skal man ikke tro at bare man vedtar denne typen regulering, så blir det praksis umiddelbart. Jeg avventer også retningslinjene som kommer i eierskapsmeldingen fra Regjeringen.

Anne Marit Bjørnflaten (A) [12:39:41]: 40 pst.-regelen ble foreslått av Høyre i regjering. Nå vil partiet plutselig ikke innføre denne regelen hvis det får konsekvenser for selskapene som de ikke kan betale seg ut av.

Høyre ønsker primært mulkt istedenfor tvangsoppløsning. Kan representanten Dahl i så fall fortelle hva størrelsen på mulkten skal være?

Jeg har også et spørsmål til: Subsidiært ønsker Høyre en dispensasjonsordning. Hvorfor vurderte ikke Høyre dette da dere satt i regjering, før forslaget om 40 pst. var fremmet?

André Oktay Dahl (H) [12:40:15]: Når det gjelder hva Høyre sa og gjorde i regjering, husker vi det veldig godt – i motsetning til enkelte som har behov for kreativ historieskriving f.eks. når det gjelder opsjonsprogrammer. Regjeringen Stoltenberg privatiserte altså Telenor, gikk inn for børsnotering – og ble veldig overrasket etterpå, da verdien steg. Da kan man ikke ha hatt veldig stor tiltro til at selskapet hadde særlig stor fremtid, og at det ville innebære en verdøkning.

Når det gjelder kvinners deltakelse i styrer, tror jeg faktisk at norske bedrifter etter hvert har fått med seg at kvinner utgjør majoriteten av høyere utdannende mennesker i dette landet. Det kommer til å gi seg utslag i hvor mange kvinner som sitter i styrene.

Når det gjelder sanksjonsmidlene som dette handler om, vet vi hva vi gjorde i regjering. Dette er et alternativt sanksjonsmiddel, og jeg regner også med at en representant fra et regjeringsparti har forståelse for at man ikke står her og kommer med konkrete summer når det gjelder tvangsmulkt. Vi stoler såpass mye på det enorme utredningsapparatet og på den intelligensen som finnes i regjeringskontorene og i regjeringsfraksjonen her på Stortinget, at man eventuelt greier å utrede det forslaget med adekvate løsninger i forhold til hva som er vanlig praksis ved tvangsmulkt.

Presidenten: Ingen flere har bedt om ordet til replikk.

Olav Gunnar Ballo (SV) [12:41:39]: Saksordføreren, Ingrid Heggø, har på en god og fyllestgjørende måte redegjort for flertallets syn. SV er en del av det flertallet, så jeg skal ikke repetere en rekke enkeltpunkter her.

Men det er noe jeg har lyst til å trekke fram. Det ene er styresammensetningen med krav til kjønnsrepresentasjon og videreføring av det. Jeg har lyst til å trekke fram at det nettopp var Høyre, ved næringsminister Ansgar Gabriel-

sen, som tok initiativet til at man skulle få en kjønnsmessig mest mulig lik representasjon, og at det nok på mange hold vakte sterke reaksjoner den gang. Etterpå har vi likevel sett at utviklingen nettopp har stimulert til en mye bedre kjønnsmessig fordeling i styrene. Det synliggjør den veldig store avstanden som er blant opposisjonspartiene på dette området, særlig mellom Høyre og Fremskrittspartiet, og hvor ulik tilnærmingen er.

At det er nødvendig med den typen tiltak, er denne saken et godt eksempel på. Vi lever i et land der man inntil for bare 100 år siden, utrolig nok, ikke hadde alminnelig stemmerett for kvinner. Det er klart at hvis man i forlengelsen av det innlegget Solveig Horne holdt skulle legge til grunn at ting ordner seg av seg selv, at man ikke trenger å regulere dem, hadde man kanskje fortsatt vært i den situasjonen at det ikke hadde vært stemmerett for kvinner i Norge. At et så bredt flertall er innforstått med den typen ordninger, synes jeg det er grunn til å berømme.

Jeg ser at Høyre gjennom to mindretallsforslag har en annen tilnærming. Jeg velger ikke å legge så stor vekt på det som på den overordnede intensjonen om at man over tid skal ha styrer rundt omkring i norske aksjeselskap, der begge kjønn er rimelig likelig fordelt. Det tror jeg er tjenlig, fordi det er forskjell mellom kjønnene i måten å tenke på – det har det alltid vært, og det vil det nok fortsette å være – men ved at begge kjønn er godt representert, kommer man i sum bedre ut.

Vi ser at gjennom bestemmelser knyttet til fastsettelse av lønn og godtgjørelse til ledende ansatte, legges det føringer der man er nødt til å offentliggjøre og beskrive hvordan lønnen fastsettes, og premissene for ulike andre ytelser – naturalytelser, bonuser, tildeling av aksjer, tegningsretter, opsjoner og andre former for godtgjørelse. Det er viktig. Vi har nå sett gjennom de siste ukene på nytt og på nytt hvordan det dukker opp saker i ulike selskaper der man til dels har helt urimelige bonusordninger. Det er gjennom offentlighetens innsikt i den typen ordninger at man kan gjøre noe – ta ned ordningene, få på plass ordninger som kan forsvares og som ikke holdes skjult. Derfor er det viktig med den typen innsikt, ikke bare for generalforsamlingen som sådan, men også for dem som skal presentere dette for offentligheten, nemlig media. Det er et veldig viktig element knyttet til aksjeloven.

SV har også vært opptatt av at vi skal bekjempe konsekvensene av personlige konkurser i forhold til at noen sliter med personlig gjeld som de ikke klarer å betjene. Vi har hatt forslag inne i forhold til hvordan det kunne vært løst. Vi er glad for at Regjeringen nå jobber bredt og i ulike departementer for å løse problemer knyttet til gjeldsfor, selv om man har valgt en noe annen tilnærming enn et forslag som SV opprinnelig kom med. Vi ser fram til at man nettopp når det gjelder gjeldsordningen, kan bidra til at færre havner i en fattigdomsfelle som de aldri kommer ut av, og vil forfølge videre de tiltakene som Regjeringen selv har skissert, og som er gjengitt her i innstillingen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Solveig Horne (FrP) [12:45:54]: Jeg opplever at representanten Ballo har stor bekymring for kjønnsrepresentasjonen i styrer. Det som skjer i dag, er at når Norge har disse særreglene, omdanner ASA-selskap seg til SE-selskap og flytter hovedkontorene sine ut av Norge. Er ikke representanten Ballo bekymret for at selskapene flytter ut av landet?

Så vil jeg spørre representanten Ballo: Er det kjønn eller kvalifikasjoner som skal være avgjørende for representasjon i et styre?

Olav Gunnar Ballo (SV) [12:46:29]: Norge har vært et foregangsland på en rekke områder, ikke minst når det gjelder å ivareta likeverd mellom kjønnene. Det er bare å trekke fram Gro Harlem Brundtland som kvinnelig statsminister, og hvor få land i verden som på det tidspunktet hadde kvinnelig overhode. Det var vel stort sett bare Sri Lanka med Sirimavo Bandaranaike i sin tid.

Dette kommer ikke av seg selv. En rekke beretninger fra kvinner som har vært i ledende posisjoner, og vært tidlig i ledende posisjoner, synliggjør det. Jeg synes det er veldig bra at Fremskrittspartiet har fått en kvinnelig leder. Det er fint at Solveig Horne på vegne av Fremskrittspartiet sitter på Stortinget. Men jeg er overrasket, og det må føles som en tvangstrøye for kvinnelige enkeltrepresentanter fra Fremskrittspartiet, over en politikk som ligger så langt tilbake i tid. Jeg er helt sikker på at representanten Solveig Horne i sitt lønnskammer er klar over konsekvensene av en slik politikk, selv om man påtvinges å innta andre holdninger til det i denne sal. SV har tro på at vi skal skape likestilling i dette samfunnet med denne typen aktive tiltak, i forhold til aksjeloven.

André Oktay Dahl (H) [12:47:48]: Jeg ber om å få en konkretisering av hvorfor etableringen av en selskaps- og næringsrettskommisjon vil være veldig ressurskrevende – som er tatt opp under debatten – og på hvilken måte disse ressurskrevende innsatsene vil oppveie fordelene ved å få et kontinuerlig oppdatert regelverk som skaper økt vekst i den enkelte bedrift, som de selv etterspør.

Olav Gunnar Ballo (SV) [12:48:12]: Jeg aksepterer den vurderingen som er gjort fra Regjeringen i forhold til motforestillinger her, og har ikke noe behov for å utdype det ytterligere.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [12:48:33]: Jeg skal gjøre det enkelt for representanten Ballo og spør om følgende: Er det kvalitet eller kjønn som skal være avgjørende for egnetheten til en kandidat til et styre?

Olav Gunnar Ballo (SV) [12:48:41]: Jeg tror at kjønn er en kvalitet. Det at man har kvinner i styrer, er en kvalitet i seg selv. Jeg vil som mann på en rekke områder ikke kunne ivareta det perspektivet som kvinner ivaretar. Derfor er det en god del styrer jeg ikke bør sitte i – det bør være kvinner som sitter i dem. Hvis man ikke er opptatt av det perspektivet, vil det være en rekke forhold i det norske samfunnet som ikke blir ivaretatt. Ta situasjonen i

norske hjem, hvor man møysommelig og over lang tid etter hvert har klart å få til en bedre kjønnsmessig fordeling for å ta ansvaret. Ta rollefordelingen i forhold til barn, som kvinner tradisjonelt har måttet ta hånd om, hvor menn i veldig liten grad har stilt opp. Vi ser nå hvordan vi klarer å skape bedre fordeling, bl.a. med uttak av svangerskapspermisjon og fødselspermisjon etter nedkomsten. Uten at man legger føringer for den typen ordninger, vil vi se at hovedbelastningen blir på kvinner. Derfor er det en kvalitet i seg selv når vi skaper ordninger som over tid virker utjevne mellom kjønnene.

Jeg er glad for den nysgjerrigheten som kommer til uttrykk fra Fremskrittspartiets side i denne sal i dag. Man begynner å lukte på de ordningene i det partiet også.

Presidenten: Replikordskiftet er over.

Lars Peder Brekk (Sp) [12:50:25]: Senterpartiet har ingen representanter i justiskomiteen, men som medlem av næringskomiteen ønsker jeg å gi uttrykk for en del synspunkter på denne viktige saken.

Allmennaksjeloven og aksjeloven danner grunnvoll og ramme for organisering og drift av en stor del av næringsvirksomheten vår. Det er avgjørende for vår verdiskaping at vi har en selskapsrettslovgivning som er moderne og tilpasset de næringsdrivendes behov. Samtidig må det tas hensyn til andre interessenter som kreditorer og ansatte. Regelverket må ta hensyn til endringer i næringslivets struktur og i internasjonale forhold. Regelverket må være dekkende uten å være for komplisert.

Ved forrige hovedgjennomgang var Stortinget særlig opptatt av at lovene måtte tilpasses vår selskapsstruktur med en overvekt av små og bitte små selskaper. Resultatet ble da også to lover, én for de vanlige og én for de aller største. Man bad om en etterkontroll etter fem år fordi man var urolig for at forenklingsarbeidet ikke var gått langt nok. Jeg har en følelse av at hverdags erfaringene til den store mengden av småbedrifter kanskje ikke er nok hensyntatt i denne gjennomgangen heller. Det er et tydelig tegn på det når det i løpet av en kort periode er registrert 18 000 selskap som norskregistrert utenlandsk foretak, og dette ikke er et hovedanliggende i utredningen. Blant flere årsaker til å velge denne selskapsformen er en oppfatning av at aksjeloven er for omstendelig, og at den oppstiller for mange formelle krav og plikter til de små og mellomstore.

Komiteen har pekt på at tiltak mot videre vekst av NUF-selskap må utredes. I det arbeidet trengs aktiv medvirkning fra dem som regelverket retter seg mot, og deres rådgivere. Senterpartiet mener derfor det er god grunn til å få utredet forslaget som NHO la fram i komiteens høring, om å opprette en selskapsrettkommisjon.

Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening kom i høringene med forslag om å nedsette et utvalg for å forenkle og skrive om aksjeloven tilpasset de minste foretakene. Konkret foreslo NARF at reglene som angår de vanlige, rutinemessige forhold i mindre selskap, skal settes først i loven. Senterpartiet forventer at de viktige hensyn som ligger bak disse forslag, blir tatt på alvor. Uavhengig

av arbeidsmåte ønsker Senterpartiet at hensynet til økt verdiskaping og enklere hverdag for gründere skal vektlegges langt mer i slikt lovarbeid.

Når dette er sagt: Jeg setter pris på de endringer til det bedre som ligger i lovproposisjonen og i komiteens innstilling. Overgang fra tre til fire måneders intervall for rapporter fra daglig leder til styret er bra, likeså at rapporter til styret kan sløyfes i de aller minste selskap som ikke har daglig leder. Skjerpede regler om gjennomføring av mindretallsvedtak om gransking av styre og ledelse er også bra. Det vil bidra til tillit.

Det er positivt at det nå er enighet om at revisjonsplikten må endres slik at de minste selskapene kan slippe, likeså at det skal arbeides for enklere rapportering til regnskapsregisteret og til aksjeregisteret. Senterpartiet er opptatt av at disse forenklingene blir en realitet, og at det skjer så raskt som mulig.

Et hovedtema i lovrevisjonen er å øke eiernes innflytelse over nivået på lønninger og annen godtgjørelse. Det er på høy tid at det nå blir lovbestemt at retningslinjer for dette skal fastsettes av styret og behandles skikkelig på generalforsamlingen. Avtaler om opsjoner og andre aksjekursavhengige godtgjørelser må godkjennes før de inngås. Dette er et viktig framskritt. Men jeg er også bekymret etter den nye debatten vi har hatt i den siste tiden, først og fremst over den store avstand som er mellom det som kan kalles en liten elite i næringslivet, og vanlige folks oppfatning. Denne avgrunn i holdninger er skadelig for vår verdiskaping og skadelig for holdningen til norske selskaper. Derfor trengs ytterligere debatt og kanskje ytterligere rammer for lederlønninger i framtiden.

I første omgang må vi få på plass gode kjørerregler som staten skal følge i sitt eierskap når det gjelder lederlønn, opsjoner, bonuser, etterlønn og pensjonsavtaler. Alle de inngåtte avtalene er et problem. Men jeg har lyst til å si at det er klokt ikke å bryte inngåtte avtaler. Det er også klokt å vurdere avtalene på nytt når utslagene blir annerledes enn forutsatt. Det var f.eks. klokt av Harald Norvik og bra for Statoil at han sa fra seg sin gullkantede pensjonsavtale da han måtte fratru.

Senterpartiet har etterlyst en utredning om en ordning som bedre sikrer småaksjonærer mot å bli svindlet, og derved letter tilgangen på risikokapital til næringslivet. En slik tilsynsordning med sanksjonsmuligheter er omtalt i flere innstillinger fra Stortinget. I proposisjonen er utredet et tilsyn med et langt snevrere siktemål. Det vises til at Justisdepartementet ikke har ansvar for forhold på aksjemarkedet. Jeg har lyst til å si at det er synd at det er så tette skott mellom departement som sammen forvalter de lover som påvirker vår evne til verdiskaping. I våre naboland er slike tilsynsordninger for lengst på plass. Jeg er glad for at det i innstillingen er en viss åpenhet om at et aksjemarkedstilsyn blir videre utredet.

Odd Einar Dørum (V) [12:55:37]: Først en selvkritisk tilståelse: Når man har vært justisminister i fem år, føler man at det er mange områder der man ser lyset, i hvert fall sitt eget lys. Men det området hvor jeg egentlig følte at jeg kom til kort, er det området som behandles i dag.

Jeg er personlig ikke overbevist om at norsk juridisk lovgivning og spilleregler når det gjelder små og mellomstore bedrifter, er slik de bør være. Men jeg tar konsekvensen av det i den forstand at jeg kommer til å stemme for den lovendringen som foreslås her i dag, og ser på det som en justering i forhold til den eksisterende status quo.

Grunnen til at jeg snakker på denne måten, er at jeg slett ikke er sikker på at vi har det rette rammeverket for innovasjon og små og mellomstore bedrifter i deres daglige virke, og den generelle historisk og juridisk anrettede tenkning på dette området. Jeg er klar over at det er veldig krevende å utfordre den rådende juridiske tenkning på den måten. Det er en stor prosess, men jeg har tenkt å angripe det i en annen sammenheng i Stortinget gjennom en næringsrettet tilnærming, ved nettopp å ta utgangspunkt i det. Jeg deler mange av de bekymringene som representanten Lars Peder Brekk gav uttrykk for på dette området. Det betyr også i praksis at jeg i dag kommer til å stemme for forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet om en egen kommisjon. Jeg oppfatter at det i hvert fall er en arbeidsform og en tilnærming som gjør at man kan se dette mer helhetlig.

Jusen skal jo være konsekvensorientert i hele sin logikk, og den er også konsekvensjustert i forhold til sin egen historie. Men det min undring går på, er forankringen i historien og den juridiske tradisjon i Norge. Jeg er slett ikke overbevist om at den er god nok og rett nok med tanke på at vi nå har en globalisert økonomi, og at vi samtidig i den økonomien ønsker å sikre små og mellomstore bedrifter innovasjonskraft. Jeg synes forslaget om en selskaps- og næringsrettskommisjon er et konstruktivt forslag for nettopp å kunne se på dette i et bredere perspektiv.

Jeg har også merket meg at departementet på en ærlig måte gjør rede for hvorfor f.eks. et virkemiddel som et aksjetilsyn ikke er ansett som aktuelt i denne sammenheng, med den tilnærming som finnes her. Det kan jeg på mange måter forstå, men jeg er glad for at både flertallet og mindretallet i komiteen er åpne for at dette faktisk kan være et virkemiddel, men man ser det i en større sammenheng og med en klarere næringsrettet vinkling på forholdet. Det er også et spørsmål som jeg vil komme tilbake til, for det er veldig viktig at vi i en markedsøkonomi har de spillereglene som gjør at markedet også fungerer bra for de minste. Veldig mye av tradisjonen i vår juridiske tenkning på selskapssiden springer ut fra en tidsperiode hvor vi i Norge kanskje var mer planøkonomisk orientert i hodet enn det vi er i dag. Jeg skal i alle fall bevilge meg den ydmykhet at jeg startet med selvkritikken, for jeg skylder ikke på andre enn meg selv når det ikke blir resultater av det. Derfor ligger også initiativet både hos meg og Venstre og andre partier, når vi eventuelt vil fremme andre forslag.

Så er det to andre debatter som eksisterer her. Når det gjelder den ene debatten, vil jeg bare tørt si at for 20 år siden konstaterte gruppen Scenarier 2000 at Norges viktigste konkurransefortrinn innen OECD-området var gruppen av høyt kvalifiserte, utdannede kvinner. Men så tilføyde man tørt: Men vi er ikke spesielt gode organisatorisk til å utnytte det.

Jeg tror den erkjennelsen er helt rett. Det er en erkjennelse som også seig på regjeringen Bondevik II i forbindelse med lovregler som skulle sikre at man fikk en god rekruttering av kompetente kvinner inn i styrende organer og aksjeselskaper. Jeg er enig med flertallet her i dag i at man har kommet viktige skritt framover, og er også enig i de observasjoner som representanten Ballo gjorde, og som jeg synes det var klokt og generøst av ham å uttrykke på den måten han gjorde, at dette er kommet riktig i gang. Men Venstre vil på disse punkter selvfølgelig stemme for de forslag som er framlagt av flertallet og av Regjeringen.

Så er det et annet forslag som har fått en viss omtale – og som jeg selv hadde ansvaret for å sende ut i sin tid – og det gjelder å styrke eiersiden i aksjeselskaper med hensyn til hvordan ledelsen og styrene opptrer. Grunnen til at vi har dette, er jo rett og slett at vi av og til kan sitte og lure på om det blir litt for tette forhold mellom administrasjon, styre og ledelse. Vi må jo ha som formål i et system hvor vi har børsnoterte selskaper, at eierne skal telle. Spillereglene som foreslås innført her, er jo i realiteten en styrking av markedet og av eiermakten. Det er det jo ingen uenighet om, men jeg synes det er viktig å markere akkurat det standpunktet. Det trengs, og vi har vel hatt eksempler de senere årene på at det i slike sammenhenger er godt med det som «på nynorsk» heter «transparency», for da kan vi kontrollere hverandre.

Med disse kommentarer kommer Venstre til å stemme for innstillingen, men vi kommer til å stemme for forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet om en egen kommisjon.

Statsråd Knut Storberget [13:01:10]: Selskapsretten er i stadig utvikling. Siden aksjeloven og allmennaksjeloven ble vedtatt i 1997 – forholdsvis nye lover med andre ord – er det foretatt flere endringer i disse lovene, og vi må også forvente nye lovprosjekter framover. Noen av de innspill som er kommet i salen i dag, er verdt å lytte til, og man vil ikke utelukke at det vil komme ytterligere endringer i framtiden. Det er likevel en milepæl at vi med Odelstingets behandling i dag fullfører en viktig etterkontroll av aksjelovene. På bakgrunn av innspill fra brukerne har vi fått lokalisert problemområder i de to lovene, og de lovvedtak som foreslås i komiteinnstillingen, vil innebære praktisk viktige forbedringer.

Av andre lovendringer som foreslås, vil jeg særlig framheve forslaget om nye saksbehandlingsregler for lederlønsfastsettelsen i allmennaksjeselskaper – altså selskaper også utover de børsnoterte. Både komiteinnstillingen og mediedebatten i den siste tiden har vist at det er bred støtte til dette forslaget, og det er viktig og gledelig. De nye reglene vil gi eierne et redskap til å hindre at det utvikler seg grådighetskulturer der ledelsen gis lønnsordninger som folk flest oppfatter som helt urimelige, og som heller ikke tjener selskapenes interesser, og – jeg vil tilføye – som i mange tilfeller heller ikke reflekterer innsatsen i de respektive selskaper.

Lovforslaget dreier seg likevel ikke først og fremst om å stanse urimelige opsjoner og andre liknende ordninger. Et hovedformål med lovforslaget er å sørge for større ak-

sjonærinnflytelse – som representanten Dørum bl.a. var inne på – og bedre innsyn i prosessene rundt lederlønnsfastsettelsen. På den måten kan man oppnå mer langsiktige og prinsipielle vurderinger av lederlønnspolitikken i selskapene. Et annet viktig formål er økt åpenhet i samfunnet om lederlønningene, ikke bare for å skape debatt om uheldige ordninger, men også for å skape økt innsikt i hva som er gode ordninger. Hva slags lønn og godtgjørelsesordninger lederne bør ha, må det være opp til aksjeeierne og styrene å vurdere. Det kan jo ikke reguleres i loven.

Utviklingen av «beste praksis»-prinsipper – som i Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse – har en klar nytteverdi, men etter mitt syn kan de ikke erstatte lovgivning på dette punktet. Lovforslaget Odelstinget har til behandling i dag, går betydelig lenger enn anbefalingene i Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse. Jeg vil særlig nevne det forhold at generalforsamlingen etter lovforslaget må godkjenne retningslinjene for opsjoner og liknende ordninger, at det innføres en plikt for styret til å redegjøre hvert år for lederlønnspolitikken som har vært ført, og for virkningene av alle former for tilleggsytelser som har vært avtalt, og at denne redegjørelsen skal være offentlig.

En annen viktig sak er kjønnsrepresentasjon i styret. Det er god næringspolitikk å sørge for at eierne henter fram de meste kompetente personene fra begge kjønn, ikke bare fra det ene. Debatten om kjønn eller kompetanse som har versert i replikkordskifter tidligere i dag, blir jo på mange måter en avsporing. Vi vet alle at det som er utfordringen, er først og fremst at det fins mye kompetanse hos begge kjønn, og det er et problem at man ikke utnytter den kompetansen som fins hos kvinner. Dette forslaget vil etter mitt skjønn nettopp bidra til at man får løftet kompetansen som disse selskapene, og for så vidt også forretningsverdenen, trenger, og som forretningsverdenen vil dra nytte av. Det vil ikke skape noe grunnlag for at selskaper som måtte finne seg i å underlegge seg slike ordninger, ikke blir her i landet og ser at det faktisk er en farbar vei. Jeg mener at politikken i Norge – etter at vi har fått stadig sterkere kvinnelige innslag – nettopp er blitt styrket. Det samme vil skje i forretningsverdenen. Dette øker kompetansenivået og mangfoldet, og begge deler er viktig for gode resultater. I 2002 var kvinneandelen i styrene i allmennaksjeselskapene 5,4 pst. Den 1. juli i år var andelen 21,4 pst. Andelen i de 100 største selskapene er på 30 pst. Det er ingen tvil om at årsaken til økningen er den nye loven og debatten rundt den nye loven.

Slik jeg ser det, tar Fremskrittspartiet i innstillingen til orde for et tilbakeskritt på dette punktet, ved at man vil oppheve hele loven. Fremskrittspartiet viser bl.a. til NHOs uttalelser i 2003 – før loven ble vedtatt – om at man fryktet at slike regler kunne virke negativt på aksjemarkedene og innebære en vesentlig ulempe for norske bedrifter. Nå i 2006, tre år senere, kan vi trygt slå fast at disse bekymringene åpenbart ikke har slått til. Saken har også fått betydelig positiv oppmerksomhet fra utlandet. Mange ser det samme som et bredt flertall i Stortinget så i 2003, nemlig at styrevalgene fortsatt er preget av tradisjoner og

holdninger der menn kvoterer menn og ikke finner fram til de dyktigste fra begge kjønn. Det er slike mekanismer vi vil til livs.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [13:06:28]: Jeg ønsker å henlede oppmerksomheten på en merknad som flertalls-konstellasjonen har beskrevet i innstillingen, hvor de bl.a. uttaler:

«Dette fleirtalet» – medlemmene fra Arbeiderpartiet og SV – «viser til at Regjeringa arbeider med tiltak som tek sikte på å hjelpe vanskelegstilte gjeldsoffer, også når det er skatte- og avgiftskrav som er hovudårsak til gjeldsproblema.»

Betyr dette en dreining i skatte- og avgiftspolitikken til den nye rød-grønne regjeringen? Det er jo et faktum at skatter og avgifter har vært et viktig tema når det gjelder å finansiere fellesgoder – i hvert fall har det vært et mantra før. Selv om statsråden fremmet et forslag om redusert rettsgebyr – som han skal ha honnør for – tar man vel igjen det ved bl.a. å øke matmomsen. Så min utfordring til statsråden er: Kan vi nå forvente et regimeskifte når det gjelder skatter og avgifter her i landet?

Statsråd Knut Storberget [13:07:19]: Det er allerede innført et regimeskifte. De endringer som kom i forslaget til statsbudsjett for neste år, viser jo en veldig klar og tydelig kurs i forhold til dette. Når man reduserer tvangsgebyrene overfor dem som er verst stilt – de som står i tvangsforretning, utleggsforretning, utkastelse eller desslike, og som betaler betydelige utgifter i forbindelse med slike tvangsgebyr – med nærmere 250 mill. kr, som bl.a. innebærer sletting av viktige gebyrer, ja, da kan ikke jeg se det som annet enn et skikkelig krafttak fra Regjeringas side. Og at man legger om skattepolitikken i den retning at man beskatter mindre de som tjener minst, og beskatter de som tjener mest, mer, er nettopp til gode for dem som havner i gjeldsordning.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Sigvald Oppebøen Hansen (A) [13:08:36]: I det siste har me opplevd ein brei samfunnsdebatt om fastsetjing av leiarløner og opsjonsavtaler. Det er mange som meiner at det no er på tide med ei lov som tek for seg grunnleggjande prinsipp, og som er eit uttrykk for samfunnets krav og verdiar omkring desse spørsmåla.

Gjennom denne lova legg Regjeringa på plass viktige verktøy for eigarstyring. Regjeringa har prisverdig nok teke initiativ til å foreslå ein ny paragraf i allmennaksjelova med krav om at styret skal utarbeide ei erklæring som skal innehalde retningslinjer for fastsetjing av løn og godtgjering for selskapet si leiing, og at dette skal godkjennast av generalforsamlinga. Eg registrerer at ordninga også skal gjelde aksje- og aksjeverdibaserte godtgjeringar.

Dette er i korte trekk dei viktigaste endringane som gjeld leiarløner og opsjonar. Det er viktig at det heretter blir full openheit om slike spørsmål, og at generalforsam-

linga, altså dei som er eigarar, må godkjenne desse på førehand. Styrken i desse endringane er at det er full tverrpolitisk semje omkring desse spørsmåla.

I dag opplever me at norsk næringsliv i all hovudsak går godt. Det er gode tider. Det er låg rente. Høge oljeprisar og vekst i eksportnæringane medverkar til store overskot i mange selskap. Mange spør seg så om det er behov for å gjere kursendringar for norsk næringsliv. Ja, det kan sjølv sagt diskuteras, men eitt område der det er behov for å gjere noko, er området leiarlønner og opsjonar. Det er heilt urimeleg at enkelte leiarar skal kunne gjere seg rike berre fordi aksjekursen stig på grunn av at oljeprisen stig. Det er heller ikkje rimeleg at enkelte leiarar, og berre leiarane, kan sko seg på gode opsjonsavtaler fordi arbeidsstokken står på og gjer ein god jobb for bedrifta. Derfor er det så viktig no at Regjeringa gjev aksjonærane eit verkemiddel til å gripe inn gjennom denne endringa av aksjelova.

Det har som sagt vore mykje snakk om opsjonar i det siste. Den mest utrulege påstanden må vere at moglegheita for opsjonar medverkar til at leiarane gjer ein betre jobb. Det må vere ein myte at opsjonar er årsak til auka verdiskaping i bedriftene. Slike påstandar finst det ikke vitenskapleg belegg for. Bruk av opsjonar er unødvendig og kan på grunn av urimeleg utslag faktisk verke mot sitt føremål som motivasjonsfaktor.

Eg er glad for at Regjeringa no gjennom si varsla eigarskapsmelding klargjer at staten gjennom sin eigarinnflytelse seier nei til bruk av opsjonsbaserte incentivpakker for leiarar i bedrifter som staten er eigar i. Så vil kanskje andre eigarar ha andre meiningar, men det vil det da altså vere opp til generalforsamlinga å bestemme. Men dersom staten går i framkant med gode eksempel, vil kanskje det ha stor signalverknad også for andre selskap på Oslo Børs.

Debatten om leiarlønner og opsjonar illustrerer kor viktig det er at selskapa som staten er eigar i, viser samfunnsansvar. Statlege selskap er ein del av eit samfunn som forventar at selskapa viser ansvar. Eg forventar at alle selskap tek samfunnsansvar, uavhengig av om dei er åtte av private eller offentlige aktørar. Derfor er det så viktig at staten som eigar er leiande i arbeidet med dette.

Eg er glad for at Odelstinget i dag tverrpolitisk sluttar seg til Regjeringa sitt forslag om nye sakshandsamingsreglar for leiarlønsfastsetjing i allmennaksjeselskap. Det gjev større openheit og større aksjonærinnflytelse rundt leiarlønsfastsetjinga. Og ikkje minst bør det vere i tråd med prinsippa om god eigarstyring og selskapsleiing at styret utarbeider retningsliner for leiarlønsfastsetjingar, som i neste omgang blir drøfta på generalforsamlinga.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Hans Olav Syversen (KrF) [13:14:00]: Saksordføreren har særdeles grundig gått gjennom innstillingen. Vi fra Kristelig Folkepartis side slutter oss til innstillingen fra komiteen. Jeg skal begrense meg til å kommentere noen av de foreslåtte endringene.

For å fortsette der siste taler slapp: Når det gjelder nye saksbehandlingsregler for fastsettelse av lønn og godtgjørelse til daglig leder og andre ledende ansatte i allmennaksjeselskaper, støtter vi også der selvfølgelig det foreliggende forslaget. Samtidig synes jeg kanskje debatten får litt preg av at det er først med dette vi kunne gjøre noe med opsjonsordningen. Det er faktisk ikke tilfellet. Selv med dagens regelverk er det slik at dersom en opsjonsordning skal kunne vedtas, må generalforsamlingen i selskapet først ha satt til side aksjer som kan brukes til dette formålet. Så i de selskaper hvor staten har flertallet, kunne man benyttet anledningen til ikke å sette av aksjer til den type ordninger, og dermed hatt en hånd på rattet i forhold til det som nå fordømmes – fra høyre til venstre, for så vidt – som urimelige ordninger. Så her er det faktisk flere enn en regjering som kunne feie for sin egen dør. Det har kommet veldig lite fram i debatten, men materielt sett kunne staten, dersom dette var maktpåliggende, utøvd sin eiermakt for å hindre flere av de opsjonsordningene som vi har sett den siste tiden. Men med forslaget er det helt klart at det skal vedtas av generalforsamlingen, og da blir det i hvert fall enda tydeligere ansvarsforhold.

Den andre lovendringen som jeg har lyst til å kommentere, er spørsmålet når det gjelder å gripe inn overfor vedtak om tvangsoppløsning. Det er selvfølgelig i debatten særlig knyttet til spørsmålet om kjønnsrepresentasjon. I den debatten har det nærmest vært slik at man hadde inntrykk av at det skulle være særlige regler hvis man brøt én regel i aksjeloven, kjønnsbestemmelsen. Alle andre regler skulle altså ha ett sanksjonssystem, og så skulle man ha et særskilt sanksjonssystem hvis man brøt reglene knyttet til kjønnsrepresentasjon – underforstått at det var ikke så farlig om man brøt den type regler. Derfor er vi enig i den allmenne unntakshjemmelen som foreslås, og den støtter vi. Vi er i grunnen lei oss for at Høyre her trekker seg fra det vi var enige om i Bondevik II-regjeringen.

Gunvor Eldegard (A) [13:17:32]: I dag handsamar me fleire viktige endringar i aksjelova og allmennaksjelova, m.a. retningslinjer for fastsetjing av leiarløn, opsjonar og etterløn. Dette er jo eit veldig aktuelt tema om dagen, og i den siste tida har det vore store diskusjonar om opsjonsfestar i media.

Eg vil seia at eg er veldig fornøgd med at Regjeringa og komiteen no tek grep og går inn for nye retningslinjer for fastsetjing av løn. Dette gir eigaren, gjennom generalforsamlinga, høve til å påverka og godkjenna løn og godtgjeringar i selskapa som dei eig.

Det som forundrar meg, er at kvar gong det er snakk om opsjonsfestar og slike saker som me har sett den siste tida, så kjem det ein ellen annan «forståsegpåar» og fortel at her i landet tener toppleiarane altfor lite. Dei hevdar vidare at om me ikkje gir dei fleire gullkanta avtalar, forsvinn dei til utlandet. Då lurar eg på: Har dei ikkje skjønt at det i dag faktisk er mangel på fagfolk? Det er fagfolk som kan «shoppa» jobbtilbod rundt omkring no. Desse same fagfolka vil til våren igjen verta bedne om å syna solidaritet og ikkje krevja for høge løningar, slik at ikkje inflasjon og kronekurs flyg til vers. Då synest eg det er vik-

tig at dei kan ha tillit til leing og styre i bedriftene der dei vel å arbeida.

Eg synest det er bekymringsfullt at enkelte næringslivsleiarar ikkje ser ut til å forstå kritikken både frå politikarar og frå folk flest. Enkelte åtvarar politikarane mot å blanda seg for mykje inn. Her meiner eg at dei statlege selskapa må gå føre med gode døme. Gjennom denne lova legg Regjeringa på plass viktige verktøy for eigarstyring. I eigarskapsmeldinga vert dette følgt opp med fleire tiltak, noko som allereie er varsla.

Eg vil gjerne seia noko om kjønnsrepresentasjon i styret også, og sanksjonar for brot på reglane. Det som er viktig for meg, er det departementet seier om at dette faktisk har ei prinsipiell side – eg kan her seia meg veldig einig med den førre talaren. Dei viser til at dei ikkje kan sjå nokon grunn til å innføra særskilde sanksjonsformer for brot på reglane om kjønnsrepresentasjon, sett i samanheng med andre krav til styret si samansetjing. Likevel er det bra at det vert lagt inn ein sikkerheitsventil som opnar for at det i særskilde tilfelle kan gripast inn mot tvangsoppløysing.

Mi oppfordring til selskapa i denne saka blir difor at dei berre må sørgja for å ha kjønnsbalansen i orden i styra sine. Då vil ikkje dette verta noko problem.

Anne Marit Bjørnflaten (A) [13:20:55]: «(...) kvinner representerer en utnyttet ressurs i norsk næringsliv, og at denne ressursen kan være en styrke i den stadig sterkere konkurransen – hvis vi klarer å utnytte den.

– Det er kjente fakta at flere kvinner tar høyere utdanning enn menn, de har gode karakterer, og de kan bidra til mangfold og nye tanker i ledelsen og i næringslivsstyrene.»

Sitatet er hentet fra NHOs administrerende direktør Finn Bergesen, og jeg er glad for at NHO deler Regjeringens og stortingsflertallets forståelse at det er god næringspolitikk å sørge for at eierne henter fram de mest kompetente personene fra begge kjønn, og at å rekruttere kvinner inn i styret og lederstillinger også gir de beste resultatene.

Arbeidet NHO og andre gjør for å øke kvinnerepresentasjonen, er viktig, men har vist seg ikke å være nok. Derfor var stortingsvedtaket om å lovfeste kjønnsrepresentasjon i styrene helt nødvendig. I dag er nesten hvert fjerde styremedlem en kvinne, men likevel er det ennå langt igjen på mange områder. Antallet kvinnelige styreledere har stått på stedet hvil siden starten, og i dag, som i 2003, er bare 2 pst. av norske ASA-er ledet av en kvinne.

Derfor er Fremskrittspartiets holdning et kraftig tilbakeslag. Ikke bare er det et uttrykk for at Fremskrittspartiet ikke har innsett at det fortsatt er slik at styrevalgene i altfor stor grad er preget av en tradisjon der menn kvoterer menn, og at kvinner med næringslivsrelevant kompetanse blir forbigått, men det er også dårlig bedriftsøkonomi.

Jeg synes også det er merkelig at Høyre ønsker et annet sanksjonssystem for brudd på kravet om kjønnsre-

presentasjon enn f.eks. for kravet om å overholde fristen for innsending av årsregnskap. Å få til endringer på dette viktige området krever mer enn en halvlunken tilslutning.

Å gjøre ord til handling er lettere sagt enn gjort. Derfor er jeg glad for at Regjeringen og stortingsflertallet i dag sørger for å bringe Norge enda et skritt lenger på veien mot det fullt ut likestilte samfunnet.

Ingrid Heggø (A) [13:23:20]: Til spørsmålet om å oppretta ein eigen selskaps- og næringsrettskommisjon vil eg begynna med å seia litt om Banklovkommisjonen. Den har greidd ut ei rekkje spørsmål knytte til finanssektoren, der det gjennom ei årrekkje har vore behov for større lovgjevingsprosjekt. På dette området kjem det også til stadigheit direktiv som krev større endringar.

Også på selskapsrettsområdet kjem det EU-rettsakter som vil krevja lovendring. Så langt har dette dreidd seg om rettsakter av nokså teknisk karakter. Slike endringar treng ein ikkje eit eige utval for å vurdere. Eit utval vil vera tenleg for lovsaker der ein føretekk realitetsvurderingar, og der det er behov for større endringar i lova.

Arbeidarpartiet føreset at viss det oppstår eit behov for større lovendringar i aksjelovene, vil det på vanleg måte verta nedsett eit utval med representasjon frå partane det gjeld.

Ein ståande kommisjon føreset både at ein kan peika på enkeltstående lovendringsbehov no, og at ein ser for seg at det også framover vil vera behov for å koma attende til større lovendringsframlegg. Vi vil i denne samanhengen peika på at aksjelovene er forholdsvis nye, og at ein slik kommisjon, med dei mange organisasjonane som måtte vera representerte, ville verta svært kostbar og ikkje vera rett prioritering.

Når det gjeld eit eige aksjetilsyn, vil vi peika på at den forma for tilsyn som vert handsama i proposisjonen, gjeld Aksjelovutvalet sitt framlegg om eit tilsyn som kan påleggja retting/gje tvangsmulkt ved overtramp av aksjelovene. Proposisjonen handlar ikkje om spørsmålet om oppretting av eit tilsyn knytt til forhold på aksjemarknaden.

Spørsmålet om manglande tillit til aksjemarknaden for småspararane, og behovet for eit eventuelt offentleg tilsyn i samband med dette, gjeld først og fremst børslovgjevinga og lovgjevinga for handel med verdipapir, noko som ikkje er tema i denne lovsaka.

Arbeidarpartiet ser mykje positivt ved eit aksjetilsyn. Men om ein legg tilsynsoppgåvene til eit eksisterande organ, eller opprettar eit eige tilsyn, vil dette ha administrative og økonomiske konsekvensar av stor betydning, og det inneber ei opprioritering av overtredingar i aksjelova på kostnad av andre lovbrott.

Etter ei heilskapsvurdering støttar Arbeidarpartiet at det ikkje vert oppretta eit eige aksjetilsyn no.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se side 127)

Etter at det var ringt til votering, uttalte
presidenten: Vi går da til votering i sakene nr. 1–3.

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstilt til Odelstinget å gjøre slikt vedtak til

I o v

om endring i lov 2. juli 2004 nr. 59 om personell i Forsvaret (gjeninnføring av særskilt stillingsvern mot oppsigelse for yrkesbefal)

I

I lov 2. juli 2004 nr. 59 om personell i Forsvaret skal § 19 nytt annet ledd lyde:

Yrkesbefal tilsatt før 1. januar 2005 kan sies opp etter lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn § 10 nr. 2 bokstav a når tjenestemannen på grunn av sykdom er varig uskikket til forsvarlig å utføre sin tjeneste. For øvrig kan yrkesbefal tilsatt før 1. januar 2005, ikke sies opp etter reglene i lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m.

II

Loven trer i kraft straks.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli sendt Lagtinget.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt fram et forslag, fra Jan Arild Ellingsen på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre. Forslaget lyder:

«I lov om Stortingets ombudsmann for forvaltningen gjøres følgende endring:
§ 7 annet ledd oppheves.»

Jan Arild Ellingsen (FrP) [13:35:00]: Det er korrekt som presidenten refererer, at det er satt fram et forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet om endringer i lov om Stortingets ombudsmann, som vi har diskutert. Fremskrittspartiet og Høyre foreslår at det trekkes, av formelle årsaker.

Vi forventer likevel at statsråden har fått med seg debatten rundt temaet i salen i dag, og regner med at det blir behørig ivaretatt videre.

Presidenten: Da er forslaget fra Jan Arild Ellingsen trukket.

Komiteen hadde innstilt til Odelstinget å gjøre slikt vedtak til

I o v

om endringer i tvisteloven (endringer i straffeprosessloven og andre lover)

I lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) gjøres følgende endringer:

§ 2-4 annet ledd nytt fjerde punktum skal lyde:

For mindreåriges rett til innsyn i dokumenter gjelder § 14-1 første ledd.

§ 6-2 første ledd ny bokstav c skal lyde:

*c) saker om patenter, kretsmønstre til integrerte kretser, planteforedlerretter, varemerker og design,
Nåværende bokstav c til e blir bokstav d til f.*

§ 6-3 nytt fjerde ledd skal lyde:

(4) Når en sak skal behandles i forlikrådet etter tvangsfullbyrdelsesloven § 7-7, regnes utleggsbegjæringen som forliksklage.

Nåværende fjerde ledd blir femte ledd.

§ 6-4 nytt femte ledd skal lyde:

(5) Når en sak er tatt til behandling etter tvangsfullbyrdelsesloven § 7-7, regnes nedtegningen av saksøktes innvendinger som tilsvaer.

§ 6-13 første ledd bokstav a skal lyde:

a) gebyr for behandlingen i forlikrådet, samt gebyret for utleggsbegjæringen når en sak behandles i forlikrådet etter tvangsfullbyrdelsesloven § 7-7

§ 6-13 første ledd bokstav d skal lyde:

d) et beløp inntil fire ganger rettsgebyret for rettshjelp ved forliksklage eller tilsvaer og saksforberedelse ellers, men inntil rettsgebyret dersom klageren i tillegg krever erstatning for kostnader ved utenrettslig inndrivning etter annet ledd, og

§ 10-4 første ledd skal lyde:

(1) Hvis ikke saken avsluttes på annen måte, skal den normalt være avsluttet med dom innen tre måneder etter at stevning ble inngitt.

§ 14-1 første ledd nytt annet og tredje punktum skal lyde:

Mindreårige parter over 15 år har samme rett til innsyn. Parter under 15 år kan gis innsyn når deres alder og modenhet tilsier det, men skal ikke gjøres kjent med opplysninger som er underlagt lovbestemt taushetsplikt.

§ 19-1 annet ledd bokstav b skal lyde:

b) som hever en sak som av andre grunner enn nevnt i bokstav a bortfaller uten realitetsavgjørelse,

§ 22-3 første ledd skal lyde:

Det kan ikke føres bevis når dette vil krenke lovbestemt taushetsplikt for den som har opplysningene som følge av tjeneste eller arbeid for stat eller kommune, *familievernkontor*, postoperatør, tilbyder eller installatør av elektronisk kommunikasjonsnett eller -tjeneste, teknisk kontrollorgan eller statens lufthavnselskap.

§ 22-5 første ledd skal lyde:

(1) *Retten kan ikke ta imot bevis fra prester i statskirken, prester eller forstandere i registrerte trossamfunn, advokater, forsvarere i straffesaker, meklere i ekteskapssaker, leger, psykologer, apotekere, jordmødre eller sykepleiere om noe som er betrodd dem i deres stilling. Det samme gjelder underordnede og medhjelpere som i stillings medfør er kommet til kunnskap om det som er betrodd de nevnte personer.*

§ 28-5 annet ledd første punktum skal lyde:

Dersom begjæringen om bevissikring er nødvendig gjort av at en motpart etter § 28-3 annet ledd uten rimelig grunn har motsatt seg å medvirke til bevissikring og bevis tilgang eller uten rimelig grunn har bestridt begjæringen, kan plikten etter første ledd helt eller delvis falle bort.

§ 32-7 annet ledd skal lyde:

(2) Dersom det er fare ved opphold, kan kjennelse som beslutter *midlertidig sikring* treffes uten muntlig forhandling.

§ 32-11 første ledd tredje punktum skal lyde:

Ved midlertidige forføyninger til sikring av hovedkrav som bygger på at bestemmelser som ivaretar miljøhensyn, er overtrådt, og som er besluttet på grunnlag av at kravet er sannsynliggjort, jf. § 34-2 første ledd, og etter muntlig forhandling, jf. § 32-7 første ledd, plikter saksøkeren bare å erstatte skade som nevnt i første *punktum*, dersom denne visste eller burde vite at kravet ikke bestod da sikringen ble besluttet.

§ 36-10 tredje ledd bokstav d skal lyde:

d) *dommen* går ut på tvang som ikke er vedtatt av fylkesnemnda.

§ 37-3 skal lyde:

1. I lov 20. juli 1893 nr. 2 om Stranding og Vrag gjøres følgende endringer:

§ 10 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Det kan gis *oppfriskning* mot oversitting av fristen.

§ 10 tredje ledd første punktum skal lyde:

Gjelder søksmål i samsvar med annet ledd størrelsen av bergelønn, og er eieren framleis ukjent, reises det mot *staten*.

2. I lov 28. november 1898 om Umyndiggjørelse gjøres følgende endringer:

§ 2 annet til fjerde ledd skal lyde:

Denne skal bestaa av sorenskriveren – eller, hvor der i tingretten er flere dommere, en av disse – som *leder* samt to av *forlikrådsmedlemmene* efter rækkefølgen i oppnævnelsen. Er nogen av disse ved forfald eller ugildhet forhindret fra at gjøre tjeneste, indtræder *det tredje forlikrådsmedlemmet* og derefter *varamedlemmene*.

For tjeneste i retten og for skyss- og kostutgifter i den forbindelse har *forlikrådsmedlemmene* krav på godtgjørelse av staten etter forskrifter gitt av Kongen. Godtgjørelsen fastsettes av rettens *leder*. Fastsettingen kan ankes til lagmannsretten etter reglene i rettsbudsloven § 27.

Retten *leder* er tillike dens skriver.

§ 8 første ledd femte punktum skal lyde:

Udebliver han uden lovligt *fravær*, kan Retten, hvor den finder hans Afhørelse nødvendig til Sagens Oplysning, lade ham afhente ved Politiet enten til samme eller et senere Retsmøde.

§ 12 annet punktum skal lyde:

Iøvrig gjælder med hensyn til vidner og sakkyndige samme regler som for *sivile tvister*.

§ 13 første og annet punktum skal lyde:

Kan der ikke uden øiensynlig Skade eller Fare for Vedkommendes Velfærd udsættes med at fatte Beslutning om Umyndiggjørelse, indtil Undersøgelsen er tilendebragt, kan Retten eller, om ei heller dennes Beslutning kan oppbie, *dens leder* foreløbig beslutte Anordning af Værgemaal. Denne Beslutning, der ei kan *ankes*, *forbliver* gjældende, indtil Sagen af Retten endelig er afgjort, hvilket bør ske snarest muligt.

§ 14 første ledd skal lyde:

Retten *avgjørelse* træffes ved *dom*.

§ 15 første ledd skal lyde:

Retten *avgjørelse*, hvorved vergemaal besluttet anordnet eller begjæringen derom avslaaes, kan paaankes til lagmandsret efter de regler, som gjælder for *sivile tvister*.

§ 16 skal lyde:

Foruten i de tilfælde, som nævnes i *tvisteloven* §§ 29-12, 29-13, 30-3 og 30-4, kan anken avgjøres uten ankeforhandling, hvis den paaankede avgjørelse gaar ut paa anordning av vergemaal, og *ankedomstolen* enstemmig finder det utvilsomt, at den bør ophæves som uriktig i sit indhold.

§ 17 oppheves.

§ 18 skal lyde:

Blir anken ikke avgjort etter § 16, skjer den videre behandling etter reglene i tvisteloven kapittel 29 og 30.

§ 21 skal lyde:

Blir en avgjørelse, hvorved vergemaal er besluttet anordnet, *ophævet*, kan anke domstolen bestemme, at det an-

ordnede vergemaal som foreløbig fremdeles skal forbli i kraft, indtil saken paany er avgjort.

§ 26 annet og tredje ledd skal lyde:

Ellers kan *anke* anvendes saavel av den, hvem erstatningspligt er paalagt – for den umyndiggjorte av vergen – som av overøvrigheten paa det offentliges vegne, dog kun paa det grundlag, at erstatningsspørsmålet er avgjort i strid med loven.

Øvrige avgjørelser kan ankes etter reglene som gjelder for sivile tvister.

§ 34 første punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse, hvorved vergemalet ophæves eller negtes ophævet, træffes ved *dom*.

3. I lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov gjøres følgende endringer:

§ 3 annet ledd annet punktum skal lyde:

Dog skal ved *anke og begjæring om gjenåpning* ikke tages Hensyn til Bestemmelser, der først er blevene gjældende, efterat den Afgjørelse blev truffen, i Anledning af hvilken der *ankes eller* begjæres *gjenåpning*.

§ 39 a sjette ledd skal lyde:

Kongen gir forskrifter med nærmere bestemmelser om gjennomføringen av tvungen omsorg, herunder bestemmelser om hvilke vedtak som kan overprøves etter reglene i *tvisteloven* kapittel 36.

§ 110 første ledd skal lyde:

En Dommer, et lagrettemedlem eller *et skjønnsmedlem*, der som saadan handler mod bedre Vidende, straffes med Fængsel indtil 5 Aar.

§ 249 nr. 4 bokstav b skal lyde:

b) dersom retten enstemmig finner det utvilsomt at beskyldningen er utilbørlig uansett dens sannhet og at nektelse av bevisførsel er ønskelig av hensyn til den fornærmede. Saaan bevisførsel må aldri nektes dersom påtalemyndigheten eller saksøkeren på forhånd har tilkjennegitt at der vil bli påstått straff efter § 248 eller at der bare vil bli gjort *sivile krav* gjeldende.

4. I lov 9. juni 1903 nr. 7 om Statskontrol med Skibes Sjødygtighed m.v. gjøres følgende endringer:

§ 19 første ledd annet punktum skal lyde:

Han er i dette øyemed berettiget til å gjøre seg kjent med sakens akter, å rette begjæring til retten, å stille spørsmål til vitnene, direkte eller gjennom rettens *leder*, og å gjøre de protokolltilførsler han måtte finne nødvendig.

§ 28 første ledd første punktum skal lyde:

Skjønnsmedlemmenes antall er to.

§ 31 skal lyde:

Det er ikke adgang til overskjønn, anke eller *gjenåpning*.

5. I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene gjøres følgende endringer:

§ 1 skal lyde:

De alminnelige domstoler er:

1. Høyesterett
2. lagmannsrettene
3. tingrettene

Forliksrådene er meklingsinstitusjoner med begrenset domsmyndighet som angitt i tvisteloven § 6-10.

§ 4 skal lyde:

Når saksmengden gjør det påkrevd, kan Høyesterett, for saker som skal avgjøres av fem dommere, deles i flere avdelinger etter bestemmelse av *Kongen*. For saker som skal avgjøres av tre dommere, kan Høyesterett nedsette ett eller flere utvalg, som betegnes som Høyesteretts ankeutvalg. Høyesteretts domstolleder leder behandlingen i avdelinger og utvalg og behandlingen av saker i storkammer eller plenum, som hun eller han er med i. Ellers ledes behandlingen av eldste dommer som er med.

§ 5 skal lyde:

I saker som etter lov skal avgjøres av Høyesteretts ankeutvalg, settes Høyesterett med tre dommere. Det kan bestemmes at slike saker skal avgjøres i avdeling med fem dommere.

I andre saker enn etter første ledd første punktum settes Høyesterett med fem dommere.

I særlig tidkrevende saker kan det bestemmes at ytterligere en eller to dommere følger forhandlingene og deltar i avgjørelsen i tilfelle forfall.

I saker etter første og annet ledd som er av særlig viktighet, kan det bestemmes at saken, eller rettsspørsmål i den, skal avgjøres av Høyesterett i storkammer, satt med 11 dommere. Ved vurderingen skal det blant annet legges vekt på om det oppstår spørsmål om å sette til side en rettsoppfatning Høyesterett har lagt til grunn i en annen sak, eller om saken reiser spørsmål om konflikt mellom lover, provisoriske anordninger eller stortingsbeslutninger og Grunnloven eller bestemmelser Norge er bundet av i internasjonalt samarbeid. I helt særlige tilfeller kan det bestemmes at saken, eller rettsspørsmål i saken, skal avgjøres av Høyesterett i plenum, som da består av alle Høyesteretts dommere som ikke er ugilde eller har forfall.

Får noen av rettens medlemmer forfall i saker etter fjerde ledd, kan retten avgjøre saken så lenge det er minst fem dommere tilbake. Er det ved avgjørelsen et like antall dommere, fratrer yngste dommer.

§ 6 skal lyde:

Avgjørelse om at Høyesterett skal ha en annen sammensetning enn den som følger av § 5 første ledd første punktum, treffes før saken er fordelt til forberedende dommer, av Høyesteretts domstolleder. Etter fordeling

treffes avgjørelsen av ankeutvalget, men slik at domstollederen treffer eventuell avgjørelse om at saken skal behandles i storkammer, eller plenum.

Avgjørelse om at Høyesterett skal ha en annen sammensetning enn den som følger av § 5 annet ledd, treffes av domstollederen før den muntlige ankeforhandling er begynt, eller i skriftlige saker før partene har inngitt sitt siste skriftlige innlegg. Etter dette tidspunkt, kan to av avdelingens fem dommere kreve at avgjørelsen skal treffes med en sammensetning etter § 5 fjerde ledd. Domstollederen avgjør da om retten skal settes med 11 eller med alle Høyesteretts dommere.

Når det er truffet avgjørelse om at Høyesterett skal settes i storkammer, kan Høyesteretts domstolleder i stedet bestemme at avgjørelsen skal treffes av Høyesterett i plenum. Det skal gjøres hvis minst seks av Høyesteretts dommere krever det. Vedtak etter første punktum og krav etter annet punktum må i tilfelle settes fram før ankeforhandlingen eller den avsluttende skriftlige behandlingen i den forsterkede rett påbegynnes.

§ 7 skal lyde:

Når Høyesterett skal treffe avgjørelser som ikke gjelder de enkelte rettssaker, skal fem dommere være med ved avgjørelsen hvis ikke annet er bestemt ved lov.

I de avgjørelser som er nevnt i § 8 annet punktum, skal alle dommere være med, men avgjørelse kan treffes selv om noen av dommerne har forfall.

§ 8 skal lyde:

Høyesteretts domstolleder leder rettens forretninger, fastsetter tiden for dens møter og for behandlingen av sakene og fordeler forretningene mellom rettens medlemmer og i tilfelle dens avdelinger og utvalg. Alminnelige regler om dette kan fastsettes i en forretningsorden.

Har domstollederen forfall, gjør eldste dommer tjeneste så lenge ingen annen er oppnevnt.

§ 12 første ledd annet punktum skal lyde:

Istedetfor førstelagmannen eller en lagmann kan en av lagdommerne gjøre tjeneste som rettens *leder*.

§ 14 skal lyde:

I straffesaker settes lagmannsretten med lagrette eller med meddommere og i *sivile saker* med meddommere i de tilfælde, som *straffeprosessloven* og *tvisteloven* bestemmer.

§ 15 første ledd annet punktum skal lyde:

Både i *sivile tvister* og straffesaker må en dommer som etter § 12 første ledd kan gjøre tjeneste som rettens *leder*, alltid være med.

§ 20 annet ledd skal lyde:

Domstoladministrasjonen kan oppnevne en særskilt dommer til en eller flere bestemte straffesaker eller til å styre skjønn, ekspropriasjonssaker eller saker som reises under ett etter *tvisteloven* § 4-5 første ledd, når det er på-

kravet fordi saken er vidløftig eller fordi forretningene bør ledes av samme dommer i flere domssokn. For skjønn, ekspropriasjonssaker og saker etter *tvisteloven* § 4-5 første ledd kan domstoladministrasjonen oppnevne et varamedlem som skal følge forhandlingene og tre inn i retten om formannen får forfall.

§ 21 annet ledd fjerde punktum skal lyde:

Retten settes med meddommere i de tilfelle som *tvisteloven* og *straffeprosessloven* bestemmer.

§ 30 skal lyde:

Naar en overordentlig domstol nedsættes eller naar en særskilt dommer opnævnes efter § 20 til at utføre forretninger i flere domssogn, skal det, hvis ikke loven gir regler om det, tillike bestemmes, hvilken domstol skal behandle *anke* og begjæring om *gjenåpning*.

§ 33 c annet ledd nytt fjerde punktum skal lyde:

For Høyesterett fastsetter Kongen antall dommerstillinger.

§ 36 annet ledd første punktum skal lyde:

Ved denne prøvelse lægger retten i *sivile tvister* og private straffesaker saksøkerens fremstilling til grund, saalænge det ikke er godtgjort, at den er uriktig.

§ 37 skal lyde:

Har en domstol tat en sak til behandling, og saken ikke hører under norsk domsmyndighet, kan vedkommende regjeringsdepartement paa det offentliges vegne fremsætte indsigelse og *erklære anke* til Høiesteret for at faa saksbehandlingen og avgjørelsen kjendt ugyldig. For denne anke gjælder ingen tidsfrist eller ankesum.

§ 38 tredje til femte punktum skal lyde:

Dersom den domstol som i tilfelle skal overta saken, motsetter seg overføring, avgjøres spørsmålet av den domstol som er nærmest overordnet den domstol som saken er brakt inn for, eller av Høyesteretts *ankeutvalg* dersom saken står for lagmannsretten. Søknad om overføring har bare oppsettende virkning når retten bestemmer det. Beslutninger etter denne paragraf kan ikke *angripes*.

§ 39 oppheves.

§ 43 første ledd annet punktum skal lyde:

I andre saker end straffesaker foregaar bevisoptagelsen efter reglerne i *tvisteloven*.

§ 43 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Også i de her nevnte tilfelle gjelder reglene om bevisoptak i *sivile tvister* når ikke annet er bestemt ved lov.

§ 45 første ledd annet punktum skal lyde:

Anke kan erklæres baade av parterne og av den ret, som har stillet anmodningen.

§ 46 annet ledd annet punktum skal lyde:

Når hensiktsmessighetsvurderinger tilsier at flere domstoler er kompetente, avgjør departementet ved hvilken rett handlingen skal finne sted.

§ 46 annet ledd fjerde punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse kan *ankes* av vedkommende regjeringsdepartement.

§ 47 annet ledd skal lyde:

Før beslutningen treffes, skal retten i *sivile tvister* gi motparten høve til å uttale seg og i straffesaker påtalemyndigheten, siktede og forsvareren dersom forsvarer er oppnevnt.

§ 51 a første ledd annet punktum skal lyde:

Rettens beslutning om at et tolkningsspørsmål skal eller ikke skal forelegges for EFTA-domstolen, kan ikke angripes *ved anke*.

§ 53 første ledd annet punktum skal lyde:

For meddommere og *skjønnsmedlemmer* gjelder ikke krav om statsborgerskap forutsatt at de fyller vilkårene i § 65.

§ 60 første punktum skal lyde:

Alle dommere unntatt meddommere og *skjønnsmedlemmer* skal gi skriftlig forsikring om at de samvittighetsfullt vil oppfylle sine plikter.

§ 63 a tredje ledd nytt annet punktum skal lyde:

Taushetsplikten gjelder heller ikke om det som er framkommet i de deler av et saksdokument som allmenheten kan gis innsyn i etter reglene i tvisteloven kapittel 14.

Overskriften til 4de kapittel skal lyde:

Utvalg av lagrettemedlemmer, meddommere og skjønnsmedlemmer.

§ 71 første ledd annet punktum skal lyde:

Til hvert av utvalgene velges to ganger så mange meddommere som det antas at det i løpet av ett år vil falle rettsdager i *sivile tvister* og straffesaker med meddommere fra disse utvalgene.

§ 86 a fjerde ledd skal lyde:

Rettens avgjørelse etter denne paragraf kan ikke *angripes*.

§ 87 første ledd første punktum skal lyde:

Meddommere av de særlige utvalg i lagsognet eller rettskretsen oppnevnes av rettens *leder* blant dem som er særlig kyndige i den bedrift eller i den gren av bedriften som det er spørsmål om, idet reglene i § 86 a får tilsvarende anvendelse.

§ 91 første ledd første punktum skal lyde:

Treffer loddet et lagrettemedlem eller en meddommer, som etter § 106 eller § 107 ville være utelukket fra å gjøre tjeneste i noen av sakene, eller som har meldt eller vites å ha gyldig *fravær*, skal han forbigås.

§ 91 første ledd fjerde punktum skal lyde:

Avgjørelsen treffes av rettens *leder* eller en annen dommer.

§ 95 første ledd første punktum skal lyde:

Rettens *leder* sørger for at de lagrettemedlemmer eller meddommere som er trukket ut, får meddelse om det.

§ 95 tredje ledd skal lyde:

Viser det seg at et lagrettemedlem eller en meddommer har gyldig *fravær* eller at vedkommende skulle vært slettet av fortegnelsen etter § 81 første, annet eller tredje ledd, eller er siktet for en straffbar handling som kan antas å medføre frihetsstraff eller tap av offentlig stemmerett, eller melder forfall eller nekter å møte, trekkes et nytt lagrettemedlem eller ny meddommer i vedkommendes sted.

§ 97 første punktum skal lyde:

Er antallet av de lagrettemedlemmer som møter og kan gjøre tjeneste i en sak, mindre enn 12, eller når lagretten skal settes med flere enn 10 lagrettemedlemmer, mindre enn 14, varamedlemmene iberegnet, uten at lagrettelisten i sin helhet er ugyldig, tilkaller rettens *leder* det nødvendige antall blant de utvalgsmedlemmer som hurtigst kan komme til stede.

§ 98 skal lyde:

Varamedlemmene for meddommere kan etter omstendighetene innkalles til rettsmøtet eller varsles om å holde seg ferdige til å møte. Møter alle meddommere, kan *varamedlemmene* straks fritas for å være til stede.

Uteblir en meddommer, eller må han fratre, kan rettens *leder* i ethvert tilfelle tilkalle en av de meddommere som bor nærmest rettstedet.

§ 99 tredje ledd første punktum skal lyde:

Rettens *leder* lar snarest mulig sette opp en liste over de lagrettemedlemmer eller meddommere som har gjort tjeneste.

§ 100 første ledd skal lyde:

Første gang nogen gjør tjeneste som meddommer, skal rettens *leder* foreholde ham de plikter, som paahviler en meddommer, og ta imot hans forsikring om, at han saavel i denne sak som i alle fremtidige saker vil gi vel agt paa alt, som forhandles i retten, og at han vil dømme saaledes, som han vet sandest og rettest at være etter loven og sakens bevisligheter.

§ 101 annet ledd første punktum skal lyde:

Enhver som er oppført i det seneste manntall for kommunale valg i domssognet, plikter å gjøre tjeneste som rettsvitne, herunder vitne ved tvangsforretning og regis-

treringsforretning, med mindre vedkommende vil være utelukket etter § 110 eller har gyldig *fravær*.

§ 105 skal lyde:

Hvis et lagrettemedlem, en meddommer eller et rettsvidne har gyldig *fravær*, pligter han at melde det i tide.

Til gyldig *fravær* medregnes omstendigheter som fører til at vedkommende ikke uten fare for helbred eller velferd eller uten å forsømme viktige og uoppsettelige forretninger eller plikter kunne ha møtt. Som gyldig *fravær* kan også godtas særlig lang reisetid eller reiselengde mellom bopel og rettssted. For lagrettemedlemmer og meddommere regnes ingen andre offentlige verv som gyldig *fravær* enn vervet som medlem av fylkesting, militærtjeneste og tjeneste ved høyere rett.

§ 105 a første ledd første punktum skal lyde:

Godtgjørelsen til lagrettemedlem, *jordskiftemeddommer* og meddommer fastsettes av rettens *leder* etter forskrifter gitt av Kongen.

§ 105 a tredje ledd skal lyde:

Avgjørelser om godtgjørelse etter paragrafen her kan *ankes* etter reglene i lov av 21. juli 1916 nr. 2 om vidners og sakkyndiges godtgjørelse m.v. § 12.

§ 107 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Beslutningen kan ikke *angripes*.

§ 112 skal lyde:

Naar en enedommer eller *leder av retten* er i et tilfælde, som er nævnt i § 106 eller § 107, skal han selv træffe de nødvendige forføininger.

Andre tjenestemænd som er i et saadant tilfælde, skal i tide si fra til rettens *leder*.

§ 113 første ledd annet punktum skal lyde:

Har retten flere medlemmer, bør han si fra til *rettens leder*, som beslutter, hvad der videre skal foretages.

§ 113 annet ledd skal lyde:

Er et lagrettemedlem, et rettsvitne, en protokollfører eller en annen embets- eller tjenestemann i sådan stilling, skal han si fra til *rettens leder*.

§ 115 skal lyde:

Før forhandlingen i den enkelte sak begynner, skal rettens *leder* gjøre lagrettemedlemmene eller meddommerne oppmerksom på, at de er utelukket fra å gjøre tjeneste, hvis de er i noget tilfelle som er nevnt i § 106 eller § 107, eller hvis der for deres vedkommende foreligger sådanne omstendigheter som omhandlet i § 108, og han skal opfordre dem og partene til å si fra, hvis det måtte være tilfellet.

§ 117 skal lyde:

Reises spørsmål om utelukkning forut for det rettsmøte i *Høyesterett* hvor saken skal behandles, kan det settes rett til å avgjøre spørsmålet.

Også i andre domstoler kan spørsmål om utelukkning avgjøres forut for det rettsmøte hvor saken skal behandles. I så fall kan rettens *leder* treffe avgjørelsen alene dersom retten har flere medlemmer, men det kan også settes alminnelig rett til å avgjøre spørsmålet på forhånd når det kan gjøres uten vesentlig ulempe eller utgift. Er det spørsmål om å utelukke en enedommer eller domstolens *leder* eller to av domstolens faste medlemmer, kan enedommen eller *lederen* beslutte at spørsmålet isteden skal forelegges for den nærmest overordnede domstol, eller for Høyesteretts *ankeutvalg* dersom saken står for lagmannsretten.

§ 119 første ledd skal lyde:

Har en part krevd at alle eller de fleste dommerne ved en domstol skal vike sete som ugilde til å delta i behandlingen av en sak, kan den nærmest overordnede domstol, eller Høyesteretts *anke utvalg* dersom saken står for lagmannsretten, etter søknad fra domstolens formann beslutte at saken skal overføres til en annen domstol av samme orden. Den overordnede domstolens avgjørelse kan ikke *angripes*.

§ 120 skal lyde:

Hvis den myndighet, som skal opnævne stedfortræder for en utelukket tjenestemand, finder, at utelukkelsen savner grund, kan den *anke* kjendelsen med opsættende virkning. Avsiges kjendelsen under hovedforhandling, gjælder dette bare, naar saken allikevel utsættes.

Ellers kan en kjendelse, som avgjør, at nogen er ugild, ikke *angripes*.

En kjendelse, som negter utelukkelse i de tilfælde, som er nævnt i § 110 tredje led, kan heller ikke *angripes*.

§ 122 første ledd skal lyde:

Ved retsmøter forstaaes de møter, som en ret holder til forhandling mellem parter eller for at avhøre parter, vidner eller sakkyndige eller *undersøke realbevis*, eller som loven særskilt har betegnet som retsmøter.

§ 123 første ledd første punktum skal lyde:

Rettens *leder* aapner, leder og slutter forhandlingen.

§ 123 annet ledd skal lyde:

Har retten flere medlemmer, avgjør den samlede ret innsigelser mot *lederens* procesledning.

§ 129 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Forbud etter annet ledd skal oppheves når det antas at grunnen til forbudet ikke lenger er til stede og kan *ankes* av dem som har vært til stede under forhandlingen.

§ 130 første ledd fjerde punktum skal lyde:

Enhver kan *anke* et forbud eller en nektelse av å oppheve et forbud etter leddet her.

§ 132 annet ledd skal lyde:

Rettens *leder* kan begrense antallet av tilhørere for at hindre, at rummet blir overfyldt.

§ 133 første ledd første punktum skal lyde:

Rettens *leder* vaaker over, at forhandlingen foregaar med orden og værdighet.

§ 133 annet ledd skal lyde:

Naar en part eller *hans stedfortræder*, procesfuldmægtig eller forsvarer er tilrettevist, kan retten beslutte at frata ham ordet, hvis han fremdeles optræder utilbørlig.

§ 133 fjerde ledd skal lyde:

Naar det regnes like med *fravær i saken*, at en part eller *hans stedfortræder* eller procesfuldmægtig vises ut eller fratages ordet, bør han først være gjort opmerksom paa denne følge.

§ 140 annet ledd første punktum skal lyde:

I rettsferiene løper ikke frister for prosesshandlinger som er nødvendige for å avverge *fraværsavgjørelser*.

§ 140 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Beslutningen kan ikke *angripes*.

Overskriften til 8de kapittel skal lyde:

Frister

§ 145 skal lyde:

Naar denne lov eller lovene om rettergangsmaaten for *sivile tvister* og i straffesaker eller loven om tvangsfuldbyrdelse har fastsat en frist, som maa gives ved indkaldelse til retsmøte eller til møte for dommer, skal til fristen lægges den tid, som antagelig vil gaa med til at reise fra oppholdsstedet til retsstedet og til at forberede reisen.

§ 151 tredje ledd oppheves.

§§ 153 til 158 oppheves.

§ 163 a fjerde ledd skal lyde:

Advokater som skal innkalle vitner etter *tvisteloven* § 13-3 ved forkynning av vitnestevning, kan forkynne vitnestevningen gjennom posten, enten i vanlig brev vedlagt mottakskvittering eller i rekommandert brev.

§ 193 annet ledd første punktum skal lyde:

Forkynnelser og meddelelser om *anke mot* avgjørelser som avslutter en sak eller en selvstendig del av en sak, eller om oppfriskning eller *gjenåpning* kan ikke rettes til prosessfullmektigen, med mindre prosessfullmakten uttrykkelig hjemler det eller tillike bemyndiger til å foreta de nevnte rettergangsskritt.

§ 195 første ledd annet punktum skal lyde:

Rettens beslutning kan ikke *angripes*.

§ 200 nytt tredje og fjerde ledd skal lyde:

Erstatningssøksmål om en tjenestemanns eller det offentliges ansvar i anledning av rettslige avgjørelser kan ikke reises uten at

a) avgjørelsen er opphevet eller forandret,

b) avgjørelsen er bortfalt med den virkning at rettidig anke mot den ikke kunne tas under behandling eller avgjøres, eller

c) tjenestemannen ved dom er kjent skyldig i straffbart forhold ved avgjørelsen.

For krav om at staten erstatter sakskostnader på grunn av feil ved rettens behandling, gjelder tvisteloven § 20-12.

§ 202 første til tredje ledd skal lyde:

En part som åpenbart uten grunn har anlagt søksmål eller latt det komme til søksmål eller erklært anke *over dom* eller begjært oppfriskning eller *gjenåpning*, skal pålegges å erstatte det offentlige helt eller delvis utgiftene ved saken; ved siden herav kan han straffes med bøter.

Det samme gjælder en *partshjelper*, *stedfortreder*, procesfuldmægtig eller retslig medhjelper.

Straff av bøter kan også ilegges en part, *partshjelper*, *stedfortreder*, prosessfullmektig eller retslig medhjelper, når han unødig vidløftiggjør saken, eller når han ved falske eller åpenbart intetsigende påstander eller påskudd eller ved annen uredelighet har søkt å hindre sakens rette opplysning eller å trekke den utilbørlig i langdrag.

§ 203 skal lyde:

Den, som aapenbart uten grund har erklært *anke over kjennelse eller beslutning*, kan straffes med bøter. Hvis *anken* etter loven har opsættende virkning, kan det ogsaa paalægges ham helt eller delvis at erstatte de omkostninger, som er voldt ved utsættelsen. § 202 andet led faar tilsvarende anvendelse.

§ 205 skal lyde:

Uteblir et vidne uten gyldig *fravær*, eller har det forsoemt at melde sit *fravær* i tide, eller forlater det retsstedet uten tilladelse, før møtet er slut, kan det straffes med bøter og paalægges helt eller delvis at erstatte de omkostninger, som er voldt.

Har vidnet faat ny indkaldelse eller opfordring til at møte, og det uteblir igjen, kan det ilægges straf og erstatningsansvar én gang til.

Like med uteblivelse uten gyldig *fravær* regnes det, at et vidne maa vises bort, fordi det er beruset.

§ 207 skal lyde:

Unnlater eller nekter et vitne å etterkomme et pålegg fra retten om å undersøke registrerte regnskapsopplysninger, regnskapsmateriale, brev eller andre ting eller å gjøre og ta med seg opptegnelser, regnes det likt med uteblivelse *uten gyldig fravær*.

§ 208 skal lyde:

Negter en sakkyndig eller en retstolk at overta hvervet, og han ikke opgir nogen grund eller bare opgir en grund, som er forkastet ved retskraftig kjendelse, eller uteblir han fra et retsmøte uten gyldig *fravær* eller uten at melde sit *fravær* i tide, eller forlater han retsstedet uten tilladelse, før møtet er slut, eller gjør han sig skyldig i andet forsoemelig eller utilbørlig forhold, kan han straffes med

bøter og paalægges helt eller delvis at erstatte de omkostninger, som er voldt.

§ 209 skal lyde:

Undlater nogen, som ikke er part, at efterkomme et paalæg fra retten om at fremlægge eller gi *tilgang* til *realbevis*, og han ikke opgir nogen grund eller bare opgir en grund, som er forkastet ved retskraftig kjendelse, kan han ilægges straf og erstatningsansvar efter samme regler som for negtet vidnesbyrd.

§ 210 første punktum skal lyde:

Straf og erstatningsansvar efter §§ 205, 206, 207 og 209 kan ogsaa ilægges parter og *stedfortredere*, naar de efter *tvisteloven* § 23-1 eller § 23-2 pligter at møte, avgi forklaring eller forsikring, eller naar de efter samme lovs § 26-8 *annet ledd* pligter at fremlægge eller gi *tilgang* til *realbevis*.

§ 213 første ledd nytt tredje og fjerde punktum skal lyde:

Forliksrådet kan ikke ilegge straff eller erstatning etter dette kapitlet. Spørsmål om ansvar i anledning en sak for forliksrådet kan bringes inn for tingretten.

§ 217 første ledd skal lyde:

Avgjørelser, som ilægger straf eller erstatning paa den maate, dette kapitel tillater, eller som forkaster en begjæring om at ilægge erstatning eller straf i andre tilfælde, end §§ 202 og 203 nævner, kan *ankes*. Hvis saken er avgjort ved dom, er bevisbedømmelsen i hovedsaken bindende for *ankedomstolen*.

§ 217 tredje ledd skal lyde:

Ankes en kjendelse, som ilægger nogen straf, fordi han har negtet at efterkomme en retsavgjørelse, kan *ankedomstolen* ogsaa prøve rigtigheten av den avgjørelse, som ikke er etterkommet.

§ 221 annet ledd skal lyde:

Den som vil avlegge prøve, må sende Høyesteretts *domstolleder* erklæring fra Tilsynsrådet for advokatvirksomhet om at vedkommende kan få tillatelse hvis prøven består. Prøven omfatter utføringen av to muntlige saker. Minst en av disse må være en sivil sak for den ankende part med mindre Høyesteretts *ankeutvalg* av særlige grunner gir tillatelse til annet. For statsadvokat og fullmektig hos riksadvokaten kan en straffesak godkjennes som prøvesak selv om vilkårene etter første ledd nr 1 og 2 ikke er oppfylt. I samme sak kan det bare være en prøveadvokat, med mindre Høyesteretts *ankeutvalg* av særlige grunner gir tillatelse til annet.

§ 223 første ledd skal lyde:

Enhver advokat har rett til å ha en autorisert fullmektig til å opptre for seg i rettergang. Fullmektigen kan ikke opptre for Høyesterett, ved saker som behandles muntlig for lagmannsrett eller ved hovedforhandling for tingrett i

saker om straff for forbrytelser som etter loven kan medføre fengsel i mer enn 6 år, uten at vedkommende har tillatelse etter § 221 eller § 220 til å være advokat ved vedkommende rett. Lagmannsretten kan for den enkelte sak tillate at en advokat opptre ved autorisert fullmektig ved hovedforhandling i andre saker enn saker om straff for forbrytelser som etter loven kan medføre fengsel i mer enn 6 år. I sivile saker kan fullmektigen opptre for Høyesteretts ankeutvalg når anken gjelder kjennelser og beslutninger avsagt av lagmannsrettene.

§ 230 første ledd tredje punktum oppheves. Fjerde punktum blir nytt tredje punktum.

§ 238 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Bestemmelsene i *tvisteloven* om vitneplikt og vitneførsel gjelder så langt de passer.

§ 239 tredje ledd fjerde punktum oppheves.

6. I lov 21. juli 1916 nr. 2 om vidners og sakkyndiges godtgjørelse m.v. gjøres følgende endringer:

§ 1 første ledd annet punktum skal lyde:

Det samme gjelder for ledsagere for barn, alvorlig sinnslidende eller betydelig psykisk utviklingshemmede vitner og for vitner og sakkyndige som møter eller på annen måte avgir forklaring for gjenopptakelseskommisjonen, jf straffeprosessloven kapittel 27.

§ 10 annet ledd skal lyde:

I andre saker end *sivile saker* og private straffesaker kan ogsaa sakkyndige, som ikke er opnævnt, etter omstændighetene tilkjendes saadan godtgjørelse som ovenfor nævnt.

§ 11 første punktum skal lyde:

Naar en, som ikke er part i *en sivil sak* maa fremlægge eller gi adgang til skriftlige bevis eller andre ting, som er i hans besiddelse, skal vedkommende part erstatte ham de utgifter, som er forbundet med det.

§ 12 innledningen og nr. 1 og 2 skal lyde:

Avgjørelser om godtgjøring etter denne lov kan *ankes* eller påklages på følgende måte:

1. Avgjørelser truffet av en domstol kan *ankes* til overordnet domstol etter reglene i rettshjelploven § 27. Avgjørelser truffet av Arbeidsretten og gjenopptakelseskommisjonen kan ikke *ankes*. Avgjørelser truffet ved norsk konsulrett kan *ankes* til Borgarting lagmannsrett.
2. Avgjørelser truffet av Trygderetten kan *ankes* til Borgarting lagmannsrett etter reglene i rettshjelploven § 27.

7. I lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonsaker gjøres følgende endringer:

§ 2 første ledd skal lyde:

De bestemmelser, som er git i *tvisteloven første, annen, fjerde, femte og sjette del, med unntak for kapittel 6*

og 16 III, samt § 9-6, faar tilsvarende anvendelse paa skjønssaker, forsaavidt dertil er anledning og ikke andet er bestemt ved lov.

§ 3 oppheves.

§ 5 første ledd skal lyde:

Når ikke annet er bestemt ved lov, skal skjønnsforretninger holdes av tingretten som herunder tiltres av *skjønnsmedlemmer*.

§ 5 annet ledd annet punktum skal lyde:

Bemyndigelse gis av domstoladministrasjonen eller av domstolens *leder* etter bestemmelser gitt av domstoladministrasjonen.

§ 8 første ledd skal lyde:

Begjæring om en skjønnsforretning fremsettes ved *prosesskriv* eller muntlig for den rett eller den lensmann som skal styre forretningen.

§ 8 annet ledd annet punktum skal lyde:

Videre bør opplyses om det kreves *skjønnsmedlemmer* med særlige kvalifikasjoner og i tilfelle hvilke.

§ 11 skal lyde:

Antall *skjønnsmedlemmer* skal være fire når skjønnet styres av en dommer, og to når det styres av en lensmann, dersom ikke annet er bestemt ved lov. Skjønn som styres av en dommer, settes med to *skjønnsmedlemmer* dersom en av partene krever det og skjønnsstyreren finner det ubetenkelig. I særlig vanskelige og omfattende saker settes retten med seks *skjønnsmedlemmer* dersom partene krever det og skjønnsstyreren finner det påkrevet.

I vidtløftige saker kan skjønnsstyreren bestemme at en eller to *varamedlemmer* skal følge forhandlingene for å tre inn i retten om noen av skjønnsmennene får forfall.

Får høyst *et skjønnsmedlem* forfall etter at forhandlingene er begynt i sak, hvor antallet *skjønnsmedlemmer* er minst 4, kan de gjenværende medlemmer av retten ved enstemmig kjennelse beslutte at behandlingen av saken skal fortsette. Slik beslutning kan bare treffes når det ikke finnes betenkelig av omsyn til rettens sammensetning, jfr. § 12. Kjennelsen kan omgjøres dersom det senere likevel finnes betenkelig av omsyn som nevnt.

Kjennelse etter tredje ledd første punktum kan bare angripes ved anke som erklæres innen tre dager. Anken har oppsettende virkning.

§ 12 skal lyde:

Skjønnsmedlemmer tas av det utvalg som omhandles i § 14 første ledd. Styres skjønnet av lensmannen, foretar tingretten oppnevningen. Ellers foretas oppnevningen av skjønnsstyreren.

Skjønnsmedlemmer oppnevnes blant dem som har kyndighet i det skjønnet gjelder, med sikte på å få en sammensetning som sikrer en allsidig vurdering og tilstrekkelig kjennskap til lokale forhold.

Er det nødvendig for å få *skjønnsmedlemmer* med særlig kyndighet på et eller flere områder, kan det oppnevnes

medlemmer fra utvalg i andre fylker eller utenfor utvalgene.

Er partene blitt enige om hvilke *skjønnsmedlemmer* de vil ha, skal som regel disse oppnevnes.

§ 13 skal lyde:

Når det etter § 7 eller etter lov om domstolene § 20 er oppnevnt en særskilt skjønnsstyrer for en forretning som strekker seg gjennom flere kretser, skal de samme *skjønnsmedlemmer* gjøre tjeneste i alle kretser. Ved rettslig skjønn oppnevnes *skjønnsmedlemmer* i så fall av skjønnsstyreren og ved skjønn som styres av lensmannen, av den tingrett som vedkommende lensmannsdistrikt hører under.

§ 14 første ledd første punktum skal lyde:

I hvert fylke skal det være et utvalg av *skjønnsmedlemmer* som oppnevnes av fylkestinget etter forslag fra tingrettene og fra kommunestyrene.

§ 14 tredje ledd første punktum skal lyde:

Fylkesrådmannen skal sende oppgave over alle *skjønnsmedlemmer* i det fylkesvise utvalg til tingrettene og jordskifterettene i fylket og til vedkommende lagmannsrett.

§ 15 skal lyde:

Sletting av *skjønnsmedlemmer* fra utvalget, jf § 14, foretas av fylkesrådmannen når *et skjønnsmedlem* flytter fra fylket eller for øvrig vilkårene for sletting foreligger etter reglene i *domstoloven* § 81. Før avgjørelse treffes, skal vedkommende *skjønnsmedlem* så vidt mulig få høve til å uttale seg, og han skal om mulig gis meddelelse om resultatet. Reglene i *domstoloven* § 82 om klage over urettelig føring m m i fortegnelsen gjelder tilsvarende. Klagen går til lagmannsretten. I stedetfor *et skjønnsmedlem* som er slettet, oppnevner fylkesrådmannen en annen.

Beslutning om endringer i *skjønnsmedlemutvalget* meddeles tingrettene og jordskifterettene i fylket og vedkommende lagmannsrett.

§ 16 skal lyde:

Ektefeller, foreldre og barn, søsken eller noen, som er i like så nært svogerskap, må ikke ta del i samme forretning som bestyrer eller *skjønnsmedlemmer*.

§ 17 første ledd skal lyde:

Om ugildhet for skjønnsbestyrere og *skjønnsmedlemmer* gjelder de samme regler som for dommere.

§ 17 annet ledd annet punktum skal lyde:

I stedetfor kjendelse træder en begrundet beslutning og istedenfor *anke* klage til retten etter § 31.

§ 18 skal lyde:

Bestyreren sørger for, at de *skjønnsmedlemmer*, som skal gjøre tjeneste, faar meddelelse om det.

Så vidt mulig bør *skjønnsmedlemmene* få tre dagers varsel hvis de bor i den by hvor forretningen holdes, og el-

lers en ukes varsel. I innkallingen skal de gjøres kjent med hvor lang tid forretningen med skjønnskonferansen kan antas å ville ta. Skjønnskonferansene bør holdes i umiddelbar tilknytning til skjønnsforretningen.

Varamedlemmer kan efter omstændighetene tilsiges til at møte eller til at holde sig færdige til at møte. Møter alle *skjønnsmedlemmene*, kan *varamedlemmene* straks fritages for at være tilstede.

Uteblir *et skjønnsmedlem*, eller *maa medlemmet* fra-træde, kan bestyreren i ethvert tilfælde tilkalde *et* av de *skjønnsmedlemmene*, som bor nærmest forretningsstedet.

§ 19 skal lyde:

Hvis *et skjønnsmedlem* har gyldig *fravær*, pligter *vedkommende* at melde det i tide.

Til gyldig *fravær* medregnes saadanne omstændigheter som, at *skjønnsmedlemmet* ikke uten fare for helbred eller velfærd eller uten at forsømme vigtige og uopsættelige forretninger eller pligter kunde ha møtt. Av offentlige hverv regnes bare hvervet som medlem *av fylkesting* samt militær tjeneste og tjeneste ved høiere ret som gyldig *fravær*.

§ 20 skal lyde:

Første gang nogen gjør tjeneste som *skjønnsmedlem*, skal bestyreren foreholde *medlemmet* de pligter, som paa-hviler *et skjønnsmedlem*, og ta imot *medlemmets* forsikring om, at *medlemmet* saavel i denne sak som i alle fremtidige saker vil utføre sit hverv som *skjønnsmedlem* samvittighetsfuldt og efter bedste overbevisning.

§ 20 a skal lyde:

Godtgjørelse til *skjønnsmedlemmer* fastsettes av skjønnsbestyreren etter forskrifter gitt av Kongen. Ved skjønn som styres av en lensmann, kan fastsettingen påklages til tingretten etter reglene i § 31. Ved skjønn som holdes av en domstol kan fastsettingen *ankes* etter reglene i rettsboksloven § 27.

§ 21 første og annet ledd skal lyde:

En skjønnsbegjæring som er tatt til følge, skal straks sendes til forkynning for den annen part med en kort frist for å gi uttalelse. *Retten* skal aktivt styre *saksforberedelsen* for å oppnå en rask, prosessøkonomisk og forsvarlig *saksbehandling* ved å ha kontakt med *partene* og gi nødvendig *veiledning*. Det skal særlig legges vekt på om det er grunnlag for en minnelig ordning. Etter utløpet av *fristen* etter første punktum oppnevnes *skjønnsmedlemmer*. Innen en måned etter *fristen* skal *skjønnsstyreren* fastsette tid og sted for hovedforhandling eller et møte til muntlig *saksforberedelse*. Hovedforhandlingen eller *saksforberedelsesmøtet* skal holdes så snart som mulig, likevel slik at det som regel gis minst to ukers frist. Omberømmelse som medfører utsetting, kan bare finne sted når det foreligger særlige grunner. Etter *forhandlinger* under muntlig *saksforberedelse* kan *retten* avsi *skjønn* eller *avgjøre tvist* som nevnt i § 26 dersom den har *forsvarlig grunnlag* for det og *partene* har samtykket i slik *behandling*. *Retten* kan i samsvar med *tvisteloven* § 9-9 tredje og fjerde ledd påleg-

ge partene å avgi *skriftlige redegjørelser* som inngår i *avgjørelsesgrunnlaget*.

Fører ikke *saksforberedelsesmøtet* til at saken i sin helhet blir *avgjort* eller *hevet*, fastsettes snarest og senest en måned deretter tid og sted for hovedforhandling. *Retten* kan fastsette et *tidspunkt* for *avslutning* av *saksforberedelsen*.

§ 22 første ledd skal lyde:

Under *skjønnsforretningen* skal *skjønnsstyreren* avklare *skjønnsforutsetningene* og *partenes standpunkter* om *verdsettingen*, og *partene* skal gjøre rede for sitt syn og føre bevis. *Saksøkeren* gis som regel ordet før *saksøkte*. For *skjønnsforretningen* får *tvisteloven* §§ 9-11, 9-13 og 9-14 tilsvarende anvendelse. Om *innføring* i *rettsbok* og *opptak* av *forklaringer* gjelder *tvistelovens* regler for *hovedforhandling* tilsvarende under *skjønnsforretningen*. Etter *avsluttet saksforberedelse* gjelder reglene i *tvisteloven* § 9-16 for *tilbud* av nye bevis.

§ 23 skal lyde:

Har en part *fravær* i saken, og det er opplyst eller sandsynlig, at han har gyldig *fravær*, skal *forretningen* utsættes, enten *motparten* møter eller ikke møter. Dog skal den fremmes, hvis der er fare eller uforholdsmæssig ulempe ved *ophold*, eller hvis *motparten* møter, og den som ikke møter har samtykket i, at *forretningen* fremmes.

Har *saksøkeren* *fravær* i saken, uten at det er opplyst eller sandsynlig, at han har gyldig *fravær*, skal saken avvises, dersom ikke *saksøkte* møter og kræver saken fremmet.

Har *saksøkte* *fravær* i saken, uten at det er opplyst eller sandsynlig, at han har gyldig *fravær*, men *saksøkeren* møter, skal *forretningen* efter hans forlangende fremmes eller utsættes.

§ 24 skal lyde:

Når *skjønnsforretningen* styres av *lensmann*, kan den be *stedets tingrett* om å *avgjøre tvist* om *bevistilgang*.

§ 27 første ledd skal lyde:

I alle *avgjørelser* under *forretningen* tar saavel *bestyreren* som *skjønnsmedlemmene* del.

§ 30 skal lyde:

Kjendelser og beslutninger som træffes under en retslig *skjønnsforretning* kan ikke *ankes* av *parterne* uten i følgende tilfælde:

1. naar de avviser saken eller hæver, stanser eller utsætter den, eller naar de forkaster en *avvisningspaastand* i tilfælde, hvor *retsmøtet* paa forhaand er begrenset til *avvisningsspørsmålet*;
2. naar de angaar straf-, omkostnings- eller erstatningsansvar eller *tredjemands pligt* til at avgi *forklaring* eller *forsikring*, at *gi tilgang til realbevis* eller at gjøre tjeneste som *sakkyndig*.

3. Når kjennelsen tillater fortsatt behandling av saken i forfallstilfelle, jfr. § 11 tredje og fjerde ledd.

§ 31 annet ledd annet punktum skal lyde:

Retten kan gi *oppfriskning* på de samme vilkår som ville gjelde om avgjørelsen var truffet under rettergang.

§ 32 tredje og fjerde ledd skal lyde:

For *samtykke* til fremme av overskjønn for lagmannsretten gjelder bestemmelsene i *tvisteloven § 29-13 første, tredje og femte ledd* jf. *kapittel 17* tilsvarende så langt de passer.

Når den ene part begjærer overskjønn over deler av et skjønn, får også den annen part rett til å begjære overskjønn, selv om *kravet til ankegjensstandens verdi ikke er oppfylt eller fristen til å begjære overskjønn er oversittet*. Slik aksessorisk begjæring må framsettes innen den frist som fastsettes etter § 33 a første ledd. Bestemmelsene i *tvisteloven § 29-7 tredje og fjerde ledd* gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 33 skal lyde:

Begjæring om overskjønn må nevne:

- 1) den rett overskjønnet hører under, partene i overskjønnsaken og i tilfelle deres lovlige stedfortredere,
- 2) det underskjønn som kreves overprøvd,
- 3) om det er hele underskjønnets avgjørelse eller bare deler av den som kreves overprøvd,
- 4) de feil ved avgjørelsen som begjæringen om overskjønn grunnes på, og
- 5) de omstendigheter som er avgjørende for retten til å kreve overskjønn.

§ 33 a første ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

Så vel i dette tilfelle som når begjæringen framsettes for tingretten, *forkynnes begjæringen for motparten, og det settes samtidig frist for uttalelse. Fristen bør normalt være tre uker.*

§ 33 a annet ledd og tredje ledd tredje punktum oppheves. Nåværende tredje ledd første og annet punktum blir annet ledd.

§ 34 tredje ledd skal lyde:

Under skjønnsforretningen tiltrer *skjønnsmedlemmer* i samme antall som ved underskjønnet. Når en part krever det og rettens *leder* finner det påkrevet, kan antallet *skjønnsmedlemmer* økes til fire ved overskjønn over skjønn med to *skjønnsmedlemmer* og til seks ved overskjønn over skjønn med fire *skjønnsmedlemmer*. Når tre dommere deltar, avgjør rettens *leder* om det skal være med to eller fire *skjønnsmedlemmer*.

§ 36 skal lyde:

For øvrig får de regler som foran er gitt om rettslig skjønn, også anvendelse på overskjønn så langt de passer. *Tvistelovens* bestemmelser om anke i §§ 29-6, 29-10 første ledd, 29-16 annet til fjerde ledd og 29-19 gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 37 annet ledd skal lyde:

Er underskjønnet avsagt av feil skjønnsmyndighet, kan saken fremmes til avgjørelse dersom retten er rett domstol for overprøving og hensynet til partene ikke tilsier ny prøving av rett skjønnsmyndighet. Ellers skal skjønnet oppheves på grunn av feilen. Etterpå sendes da saken til rett skjønnsmyndighet, eller skjønnet avvises dersom det ikke er adgang til fortsatt behandling.

§ 38 første ledd skal lyde:

Et overskjønn kan bare ankes på grunn av feil i rettsanvendelsen eller den saksbehandling som ligger til grunn for avgjørelsen. Anken behandles etter reglene om anke over dommer i tvisteloven kapittel 29 eller 30.

§ 39 første punktum skal lyde:

Ved fortsatt behandling av et *opphevet skjønn* skal skjønnsmyndigheten sammensettes med annen skjønnsstyrer og andre *skjønnsmedlemmer* med mindre partene erklærer at de ikke ønsker dette.

§ 40 skal lyde:

En skjønnsforretning kan forlanges gjenåpnet etter reglene i *tvisteloven kapittel 31*. *Er skjønnet styrt av en lensmann, settes begjæringen fram for tingretten.*

Det, som der er bestemt om dommere og domme, faar tilsvarende anvendelse paa *skjønnsmedlemmer* og skjøn.

§ 41 annet punktum skal lyde:

Tvisteloven § 19-13 tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

§ 43 første ledd skal lyde:

I andre saker enn de som er nevnt i § 42, avgjøres spørsmålet om dekning av omkostningene etter reglene i *tvisteloven kapittel 20*. *Feil begått av en lensmann kan ikke kreves erstattet etter reglene i tvisteloven § 20-12.*

§ 45 første ledd skal lyde:

De bestemmelser, som er git i lov om domstolene § 200 første og annet ledd og § 204, faar tilsvarende anvendelse paa skjøn, som styres av lensmanden.

§ 48 annet ledd skal lyde:

En kjennelse hvorved saken som følge av en slik tvist nektes fremmet, er gjenstand for *anke etter reglene for anke over dommer*.

§ 49 første ledd skal lyde:

Hvis det oppstår tvist som nevnt i § 48 første ledd under en skjønnsforretning som styres av en lensmann, namsfogd eller politistasjonssjef, skal avgjørelse som går ut på å nekte saken fremmet, treffes ved beslutning av bestyreren og *skjønnsmedlemmene*.

§ 49 tredje ledd skal lyde:

Rettens kjennelse etter annet ledd er gjenstand for *anke etter reglene for anke over dommer*.

§ 54 b første ledd skal lyde:

Ved *anke fra* saksøkerens side gjelder bestemmelsene i § 54. Tilsvarende gjelder når det er saksøkte *som anker*, dersom han helt eller i det vesentlige får medhold. Ellers avgjøres spørsmålet om erstatning av saksomkostninger etter reglene i *tvisteloven kapittel 20*.

§ 58 første ledd annet punktum oppheves.

8. I lov 14. desember 1917 nr. 17 om vasdragsreguleringer skal § 20 nr. 1 første ledd lyde:

1. *Skjønnsmedlemmer* bør fortrinnsvis oppnevnes blant dem som har kjennskap til sådanne jord- og skogbruksforhold som er av særlig betydning i vedkommende distrikt.

9. I lov 14. august 1918 nr. 2 om utdrag i tvistemål og straffesaker gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om utdrag i sivile saker og straffesaker.

§ 1 skal lyde:

Når det skal avholdes muntlig ankeforhandling i Høyesterett, påhviler det den advokat eller part som først skal ha ordet, å bringe i stand et utdrag av saken til bruk under bevisførselen. *Retten kan gi pålegg om å bringe i stand utdrag når det skal holdes rettsmøte etter tvisteloven § 30-9 tredje ledd.*

§ 2 første ledd skal lyde:

Utdraget skal i tidsfølgende orden inneholde alle avgjørelser, paastande, *skriftlige fremstillinger om faktiske spørsmål* og skriftlige bevis, som kan være gjenstand for prøvelse av Høyesteret, samt ankeerklæringen og i tilfælde senere forberedende indlæg.

§ 4 annet ledd skal lyde:

Indleveringen skal ske inden en frist, som rettens *leder* fastsetter.

§ 6 første ledd første punktum skal lyde:

I *sivile saker* plikter den part som har istandbragt utdrag, å betale utgiftene ved mangfoldiggjørelsen.

10. I lov 14. august 1918 nr. 4 om rettergangsordningens ikrafttræden gjøres følgende endringer:

§§ 9, 10, 11, 95, 97, 103 og 105 oppheves.

11. I lov 17. juli 1925 nr. 11 om Svalbard gjøres følgende endringer:

§ 10 første og annet ledd skal lyde:

Skjønn i ekspropriasjonssaker avgis av tre *skjønnsmedlemmer*. Overskjønn avgis av fem *skjønnsmedlemmer* og styres av sysselmannen.

Er saken særlig viktig, kan Kongen etter begjæring av en part bestemme at en skjønnsstyrer som oppnevnes av Kongen og to *skjønnsmedlemmer* skal avgis skjønnet.

Overskjønn avgis i så fall av fem *skjønnsmedlemmer* og styres av en skjønnsstyrer som Kongen oppnevner.

§ 11 annet ledd skal lyde:

Skjønnsmedlemmer og rettsvitner oppnevnes av retten.

12. Lov 26. juni 1926 nr. 2 om forandring i lovgivningen om Høyesterett oppheves.

13. I lov 5. mai 1927 nr. 1 om arbeidstvister gjøres følgende endringer:

§ 8 annet ledd skal lyde:

Medlem eller underavdeling som etter første ledd ikke har søksmålsrett, kan heller ikke opptre som *partshjelper* medmindre den som har søksmålsrett gir sitt samtykke.

§ 19 nr. 4 annet punktum skal lyde:

Tvisteloven § 22-9 gjelder tilsvarende.

§ 19 nr. 4 tredje og fjerde punktum oppheves.

§ 20 skal lyde:

§ 20. *Partenes fravær.*

Hvis noen av partene uteblir, og det er opplyst eller sannsynlig, at han har gyldig *fravær*, skal saken utsettes.

Er det ikke opplyst eller sannsynlig, at han har gyldig *fravær*, og den annen part møter, kan han kreve saken fremmet. Saken skal i så fall så vidt gjørlig behandles, som om den *fraværende* part hadde vært til stede.

Hvis *ingen part møter*, og det ikke er opplyst eller sannsynlig, at noen av dem har gyldig *fravær*, skal saken heves.

§ 21 nr. 1 skal lyde:

1. Enhver plikter etter innkallelse fra rettens leder å møte som vidne for Arbeidsretten, når han bor eller oppholder sig i Norge. *Ved innkallingen skal det bestemmes om forklaringen skal gis direkte for Arbeidsretten eller ved fjernavhør.*

§ 26 overskriften og nr. 1 til 3 skal lyde:

Anke.

1. Kjennelse hvorved Arbeidsretten avviser en sak fra Arbeidsretten eller fra tingrett, kan *ankes* til Høyesteretts *ankeutvalg*. *Ankefristen* er en måned.

2. Den, som ikke er part, kan *anke* en kjennelse eller beslutning som pålegger ham å avgis forklaring eller forsikring, fremlegge eller gi adgang til skriftlige bevis eller andre ting eller gjøre tjeneste som sakkynning, eller som ilegger ham straff- eller omkostningsansvar. Partene kan *anke* kjennelser, som ilegger dem selv straff- og omkostningsansvar etter §§ 41 og 43.

Anken må erklæres straks, hvis vedkommende er til stede i retten, men ellers senest tre dager, efterat han har fått meddelelse om avgjørelsen. Såfremt noen har optrådt som motpart eller kan betraktes som motpart,

bør han underrettes om *anken*. Den har opsettende virkning for den *ankende*.

3. Rettens leder sender uten opphold *ankeerklæringen* med de nødvendige dokumenter og utskrifter til Høiesteretts *ankeutvalg*. Retten, den *ankende* og andre, som *anken* har betydning for, kan gi skriftlig uttalelse om saken. Påberopes kjennsgjæringer, som ikke tidligere er nevnt, skal uttalelsen alltid sendes gjennom retten.

§ 26 b nr. 1 skal lyde:

1. For saker som etter § 7, nr. 3 og 4 hører under tingrett gjelder denne lovs regler om rettergangsmåten for *Arbeidsretten*.

§ 26 b nr. 3 til 5 skal lyde:

3. Anke over dom i sak som nevnt i nr. 1 går til *Arbeidsretten*. For ankeretten gjelder ingen verdigrense. Anke over kjennelse som avviser en sådan sak fra tingrett, hører også under *Arbeidsretten*. *Ankefristen* er en måned.
4. For anke til *Arbeidsretten* gjelder reglene i *tvisteloven kapittel 29* med de endringer som følger av denne lov. *Anken* behandles av *Arbeidsretten* etter de regler som gjelder for andre arbeidsrettssaker.
5. For anke over andre kjennelser enn i nr. 3 nevnt og for anke over beslutninger gjelder reglene i *tvisteloven kapittel 29*.

§ 39 overskriften og første ledd skal lyde:

Anke.

Sådanne kjennelser, som § 26 nr. 2 nevner, kan *ankes* etter de regler, som der er gitt.

§ 43 overskriften og nr. 1 skal lyde:

Fravær m.v.

1. Hvis et vidne eller noen, som ellers har fått særlig pålegg om å møte personlig, uteblir uten gyldig *fravær* eller ikke i tide har meldt forfall eller uten lov forlater møtet før det er slutt, kan han ved kjennelse under saken ilegges bøter og pålegges helt eller delvis å erstatte de omkostninger, som han har voldt. Uteblir han etter ny innkallelse eller opfordring til å møte, kan han enda en gang ilegges bøter og omkostningsansvar. Like med uteblivelse uten gyldig *fravær* regnes det, at en sakkyndig uten gyldig grunn nekter å overta sitt hverv eller forsømmer sin plikt, og at noen må avvises fordi han møter beruset.

§ 44 skal lyde:

§ 44. *Ansvar for anke*.

For *åpenbart grunnløs anke* kan Høiesteretts *ankeutvalg* ilegge bøter og omkostningsansvar.

14. I lov 21. februar 1930 om skifte gjøres følgende endringer:

§ 22 første ledd skal lyde:

Bestemmelsene i *tvisteloven første, annen, fjerde, femte og sjette del, med unntak for kapittel 5, 6 og 16 III, samt § 9-6* får, for så vidt de passer, og ikke annet er bestemt, tilsvarende anvendelse på tvister for tingretten under offentlig skiftebehandling, dog således at det med hensyn til bevis og *bevisførsel gjelder* samme regler som under hovedforhandling i tvistemål. For adgangen til å opptre som prosessfullmektig gjelder *tvisteloven § 3-3 første til fjerde ledd*. Ved behandling av tvister i søksmåls former og ved *anke gjelder tvisteloven § 3-3 første til tredje ledd*.

§ 23 skal lyde:

Rettens avgjørelser er *dommer når de avgjør en retts-tvist*. De er *kjennelser* når avgjørelsen etter lov om domstolene eller *tvisteloven* vilde ha vært kjennelse om avgjørelsen var truffet under søksmål.

§ 24 skal lyde:

Før retten avsier en *dom* etter § 23 *første punktum*, skal den så vidt mulig gi den eller dem som den angår, anledning til å uttale sig enten muntlig eller skriftlig.

I forhold til loddeiere kan oplesning av *dommen* i skiftesamling tre istedenfor forkynnelse.

§ 25 skal lyde:

Retten avgjør om en *avgjørelse* som er avsagt under behandlingen av boet, skal legges til grunn for den videre behandling før den er blitt rettskraftig.

§§ 26 og 27 oppheves.

§ 28 skal lyde:

Fristen for *anke* overfor en avgjørelse som ikke skal forkynnes eller meddeles vedkommende regnes fra den dag avgjørelsen blev truffet. Skal en avgjørelse meddeles vedkommende, regnes fristen for *anke fra* den dag meddelelsen er avsendt, såfremt den gis i brev.

Oppfriskning mot forsømmelse av frister eller rettsmøter under skiftebehandling gis ikke etterat boet er utloddet. Etter dette tidspunkt kan *gjenåpning* ikke kreves.

§ 29 første ledd skal lyde:

Bestemmelsene i § 20 får tilsvarende anvendelse når rettens avgjørelser angripes ved *anke*. Retten opnevner i disse tilfelle en prosessfullmektig hvis der ikke er bestyrer som saken overlates til.

§ 30 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Rettens beslutning om å samtykke i eller henweise til søksmålsbehandling kan ikke angripes ved *anke*.

§ 31 annet ledd annet punktum skal lyde:

Men ellers kommer de almindelige regler om søksmål i *tvisteloven* til anvendelse, hvis ikke annet følger av bestemmelsene i denne lov.

§ 31 fjerde ledd skal lyde:

Rettenes beslutninger efter denne paragraf kan ikke angripes *ved anke*.

§ 35 skal lyde:

Boets deling foretas ved utlodning, *som fastsettes ved kjennelse*.

§ 40 første ledd skal lyde:

Fristen for å anke over kjennelse om utlodning er en måned regnet fra utlodningsdagen. For slik anke gjelder reglene om ankesumgrense i tvisteloven § 29-13 tilsvarende.

§ 88 annet ledd annet punktum skal lyde:

Bestemmelsene i *tvisteloven §§ 32-5 til 32-8 og 34-2 til 34-7* får tilsvarende anvendelse.

§ 91 f annet ledd skal lyde:

Kjennelsen er gjenstand for *anke*.

§ 96 skal lyde:

For fordringer som er fastslått ved dom eller annet tvangsgrunnlag overfor avdøde eller samtlige ansvarlige loddeiere eller som er *avgjort* av retten i medhold av § 95, kan tvangsfullbyrdelse søkes både i de under rettens forvaltning stående midler og i loddeierens formue for øvrig.

§ 125 annet ledd skal lyde:

Skiftetakst hører under tingretten som herunder tiltres av *skjønnsmedlemmer*. Dommeren styrer og deltar i taksten dersom noen gjør gjeldende rett til på skifte å overta eiendom i kraft av odels- eller åsetesrett eller dommeren ellers finner grunn til det. I så fall settes retten med to eller fire *skjønnsmedlemmer* etter dommerens bestemmelse. Ellers holdes taksten av tre *skjønnsmedlemmer* alene, med påfølgende avhjemling i rettsmøte.

§ 125 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Ved overtakst deltar fire *skjønnsmedlemmer*.

§ 125 fjerde ledd femte punktum skal lyde:

Spørsmålet om betaling av omkostningene ved overtaksten avgjøres etter reglene i *tvisteloven kapittel 20*.

15. I lov 12. juni 1931 nr. 1 i henhold til konvensjonen mellom Norge og Sverige om visse spørsmål vedrørende vassdragsretten av 11 mai 1929 gjøres følgende endringer:

§ 18 nr. 1 første punktum skal lyde:

1. Svensk innvåner som fløter i Norge og ikke representeres gjennom en norsk fløtningsforening plikter å ha en fullmektig bosatt her i riket som på hans vegne svarer for domstolene og andre myndigheter og mottar meddelelser i *sivile tvister* og andre anliggender som vedrører fløtningen.

§ 27 første punktum skal lyde:

Den som har tillatelse til et foretagende og som ikke har bopel her i riket kan av vedkommende departement pålegges å opnevne en av dette godkjent fullmektig som skal være bosatt innen riket og som på hans vegne svarer for domstolene og andre myndigheter og mottar meddelelser i *sivile tvister* og andre anliggender som vedrører foretagedet.

16. I lov 5. februar 1932 nr. 2 om rettergangsmåten i riksrettssaker gjøres følgende endringer:

§ 9 annet ledd skal lyde:

Retten kan dog beslutte at et bevis skal føres gjennom særskilt bevisoptagelse, som i så fall foretas ved tingretten på vedkommende sted efter *reglene i tvisteloven*. *Anke* mot tingrettens avgjørelser går til Riksretten.

§ 9 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Dette utvalg som velges av retten skal i tilfelle ha tre medlemmer, derav én høiesterettsdommer, som tjenestegjør som *leder*, og to medlemmer av Lagtinget.

§ 10 tredje ledd første punktum skal lyde:

For øvrig gjelder om vidneplikten og plikten til å gjøre tjeneste som sakkyndig, og om fremgangsmåten ved innkallelse og avhøring av vidner og sakkyndige, *reglene i tvisteloven*.

17. I lov 27. mai 1932 nr. 2 om vekslar skal § 71 første ledd lyde:

Vekselforeldelsen avbrytes ved at stevning er sendt til retten eller i tilfelle klage til forliksrådet, eller ved at vekselkravet under rettssak gjøres gjeldende til motregning, eller for øvrig inndras i saken (*jf. tvisteloven § 15-1*) eller ved at vekselfordringen anmeldes i skyldnerens bo dersom dette behandles av offentlige myndigheter eller ved at den mot hvem søksmål (motregningskrav) som foran omtalt er reist, gir en formann varsel om søksmålet (*tvisteloven § 15-9*). Den som har mottatt sådan innvarsling, kan avbryte foreldelsen ved likeledes å gi sin formann prosessvarsel.

18. I lov 27. mai 1932 nr. 3 om chekker skal § 53 første ledd lyde:

Sjekkforeldelse avbrytes ved at stevning er sendt til retten eller i tilfelle klage til forliksrådet, eller ved at sjekkkravet under rettssak gjøres gjeldende til motregning, eller for øvrig inndras i saken (*jf. tvisteloven § 15-1*) eller ved at chekkfordringen anmeldes i skyldnerens bo dersom dette behandles av offentlige myndigheter eller ved at den mot hvem søksmål (motregningskrav) som foran omtalt er reist, gir en formann varsel om søksmålet (*tvisteloven § 15-9*). Den som har mottatt sådan innvarsling, kan avbryte foreldelsen ved likeledes å gi sin formann prosessvarsel.

19. I lov 17. juni 1932 nr. 2 om enkelte bestemmelser om fremmede konsulers rettsstilling skal § 1 første ledd bokstav b annet punktum lyde:

Twistelovens regler om bevisopptak i retts sak får i så fall anvendelse.

20. I lov 7. juni 1935 nr. 2 om tinglysing gjøres følgende endringer:

§ 3 skal lyde:

Avgjørelser av registerføreren kan *ankes* av enhver som har rettslig interesse.

For *anke* etter første ledd gjelder reglene i *twisteloven* og domstoloven dersom ikke annet følger av § 10. *Anken* hører under lagmannsretten i det lagdømme der registerføreren har sete, og *behandles etter reglene om anke over kjennelser og beslutninger*. Reglene i *twisteloven* § 29-3 om *begrensninger i ankegrunnene* gjelder ikke.

§ 9 første ledd annet punktum skal lyde:

Den som har forlangt tinglysingen, skal straks i rekommandert brev underrettes om nektelsen og grunnen til den samt om adgangen til *anke* og fristen for det.

§ 10 første ledd første punktum skal lyde:

For den som har fått underretning etter § 9, er fristen for å *anke* en måned fra den dag da underretningen ble sendt.

§ 10 annet og tredje ledd skal lyde:

Om oversitting av *ankefristen* gjelder forvaltningsloven § 31 tilsvarende, jf. likevel §§ 10 a og 10 b.

Registerføreren skal tilrettelegge saken for *ankedomstolen* og gi slik redegjørelse for saken som er nødvendig for *ankedomstolen*.

§ 10 a skal lyde:

Erklæres *anke* over at et dokument er nektet tinglyst etter utløpet av fristen etter § 10 første ledd første punktum eller i tilfelle tredje punktum, kan *anken* ikke tas til følge dersom dette kan medføre tap for noen som i god tro har fått dagbokført et dokument etter at det dokument som ble nektet tinglyst, var innført i dagboken.

Er det senere dagbokførte dokument en pantobligasjon som følger reglene for omsetningsgjeldsbrev, kan *en anke* heller ikke tas til følge dersom dette kan medføre tap for noen som i god tro har ervervet obligasjonen etter utløpet av fristen i § 10 første ledd første punktum. Innehaveren av en slik pantobligasjon som er dagbokført etter det dokument som *anken* gjelder, plikter etter pålegg av registerføreren å innlevere obligasjonen til påtegning om *anken* eller til oppbevaring under saken. Registerføreren kan nedlegge forbud mot at innehaveren avhender obligasjonen før påtegning er gitt eller *anken* er endelig avgjort. *Anken* kan ikke tas til følge uten at obligasjonen er gitt påtegning eller oppbevares hos registerføreren eller på annen betryggende måte.

§ 10 b skal lyde:

Anke over at en pantobligasjon som følger reglene for omsetningsgjeldsbrev, er blitt tinglyst, kan ikke tas til følge dersom obligasjonen etter utløpet av fristen i § 10 første ledd første punktum er ervervet av noen i god tro.

Innehaveren av obligasjonen plikter etter pålegg av registerføreren å innlevere den til påtegning om *anken* eller til oppbevaring under saken. § 10 a annet ledd tredje og fjerde punktum gjelder tilsvarende.

21. I lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner skal § 30 nr. 2 lyde:

2. Rikstrykdeverket kan, når det finnes nødvendig for avgjørelsen av en sak etter denne lov la innhente forklaringer gjennom *bevissikring* etter reglene i *twisteloven* § 28-3 tredje ledd og § 28-4 eller ved politiet. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes.*

22. I lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner skal § 39 nr. 2 lyde:

2. Rikstrykdeverket kan, når det finnes nødvendig for avgjørelsen av en sak etter denne lov la innhente forklaringer gjennom *bevissikring* etter reglene i *twisteloven* § 28-3 tredje ledd og § 28-4 eller ved politiet. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes.*

23. I lov 2. mai 1947 nr. 1 um prisereglar og prisedomstolar gjøres følgende endringer:

§ 6 skal lyde:

Prisedomstol er i fyrste instans *tingretten*.

§ 8 skal lyde:

For sakfyrehavinga gjeld reglane i *twisteloven*, med dei avvik som er fastsett i denne lov.

§ 9 første ledd skal lyde:

Fylkesmannen avgjer kven som skal føra saki for staten, anten ein *advokat* eller ein embetsmann i påtalemakti. § 11 annet ledd oppheves.

§ 12 tredje ledd første punktum skal lyde:

Last som ikkje toler liggja, kan *retten* taka ved skal seljast gjennom namsmyndigheten etter reglane om tvangssal så langt dei høver eller på annen forsvarleg måte.

§ 13 første punktum skal lyde:

Når skip eller last vert oreigna eller selde etter reglane i § 12 andre til fjerde leden, skal *retten* setja salssumen inn i Noregs Bank eller um det ikkje let seg gjera, setja pengane fast på annan måte etter beste skyn.

24. I lov 15. desember 1950 nr. 7 om særlige rådgjerder under krig, krigsfare og liknende forhold gjøres følgende endringer:

§ 13 skal lyde:

Anke over kjennelse eller beslutning har ikke i noe tilfelle oppsettende virkning med mindre vedkommende rett eller *ankedomstolen* bestemmer det.

§ 14 skal lyde:

Når forholdene er slik som nevnt i § 7 og det på grunn av særlige forhold vil medføre uforholdsmessig eller skadelig forsinkelse av rettergangen å bringe saker inn for *Høyesterett*, kan Kongen med virkning for hele riket eller for deler av det bestemme at lagmannsretten skal gjøre tjeneste som domstol i siste instans. Slik bestemmelse har den virkning at adgangen til å anvende *anke mot avgjørelser* av lagmannsrett faller bort, og avgjørelser som allerede er truffet, blir endelige, selv om *anke er* erklært.

25. I lov 3. desember 1951 nr. 2 om pensjonstrygd for skogsarbeidere skal § 39 tredje ledd lyde:

Tvister som måtte oppstå mellom trygdekontorer innbyrdes om krav og forpliktelser etter denne lov, avgjøres av Rikstrygdeverket.

26. I lov 21. mars 1952 nr. 1 om avståing av grunn m.v. til drift av ikke mutbare mineralske forekomster skal § 10 første ledd lyde:

Ved skjønn etter denne lov skal sakkyndige *skjønnsmedlemmer* oppnevnes hvis oppnevningmyndigheten finner det ønskelig.

27. I lov 21. november 1952 nr. 2 om betaling og innkreving av skatt skal § 48 nr. 5 femte punktum lyde:

Det kan gis *oppfriskning* mot oversittelse av fristen på de vilkår som er fastsatt i *tvisteloven §§ 16-12 til 16-14*.

28. I lov 29. mai 1953 nr. 1 om rett til handverkarar o.a. til å selja ting som ikkje vert henta skal § 4 første punktum lyde:

Er det reist sak om eit spørsmål som har noko å seia for retten til å selja eller kasta tingen, kan retten ikkje nyttast før *saka* er endeleg avgjort.

29. I lov 17. juli 1953 nr. 2 om erstatning for krigsskade på eiendom og interesse gjøres følgende endringer: § 6 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Reglene i *tvisteloven §§ 28-3 til 28-5* gjelder tilsvarende.

§ 12 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Oppfriskning kan gis etter reglene i *tvisteloven §§ 16-12 til 16-14*.

30. I lov 17. juli 1953 nr. 9 om sivilforsvaret skal § 34 femte ledd lyde:

Kongen kan bestemme at skjønnet i stedet skal avgis av de nemnder som er oppnevnt etter lov om militære rekvisisjoner av 29. juni 1951, § 13, jfr. § 14, eller at to *skjønnsmedlemmer* som fylkesmannen oppnevner til disse, skal være medlemmer av de nemnder som oppnevnes etter denne paragraf.

31. I lov 26. november 1954 nr. 3 om stønad ved krigsskade på person skal § 37 nr. 2 lyde:

2. Finner Rikstrygdeverket det påkrevd, kan bevis opp-
tas i samsvar med *tvisteloven*.

32. I lov 7. desember 1956 nr. 1 om tilsynet for kreditinstitusjoner, forsikringsselskaper og verdipapirhandel m.v. skal § 5 annet ledd lyde:

Som ledd i sitt tilsynsarbeid kan Kredittilsynet kreve *bevissikring* ved domstolene etter domstoloven § 44. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes. For øvrig gjelder tvisteloven § 28-3 tredje ledd og § 28-4.*

33. I lov 14. desember 1956 nr. 7 om forsynings- og beredskapstiltak skal § 7 annet og tredje ledd lyde:

Skjønnsnemnd som nevnt i første ledd skal ha 1 *leder* og 4 medlemmer, som alle med personlige *varamedlemmer* oppnevnes av Høyesteretts *domstolleder*. *Lederen og varamedlem for lederen* skal ha utøvet virksomhet som embetsdommer. De øvrige medlemmer og *varamedlemmer* skal fylle vilkårene etter domstolovens § 53.

Nemndas avgjørelser er ikke gjenstand for overskjønn, men kan påankes til Høyesterett på grunn av feil i saksbehandlingen eller *rettsanvendelsen*. For øvrig gjelder skjønnslovens regler om rettslige skjønn så langt de passer når ikke annet framgår av denne lov.

34. I lov 18. juli 1958 nr. 2 om offentlige tjenestetvister skal § 25 første ledd nr. 2 annen del lyde:

To av medlemmene med *varamedlemmer* skal oppnevnes etter innstilling fra det departement som statens lønnsaker hører under, og de to andre medlemmer med *varamedlemmer* skal oppnevnes etter forslag fra de forhandlingsberettigede hovedsammenslutninger i samsvar med reglene i lov om arbeidstvister § 11 nr. 1 annet og tredje punktum, nr. 2 og nr. 3.

35. I lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd skal § 45 lyde:

Rikstrygdeverket kan, dersom det finner det nødvendig for avgjørelsen av en sak etter denne lov, innhente forklaring gjennom *bevissikring* etter reglene i *tvisteloven § 28-3 tredje ledd og § 28-4*. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes.*

36. I lov 18. desember 1959 nr. 1 om mortifikasjon av skuldbrev m.v. gjøres følgende endringer: § 4 første og annet ledd skal lyde:

I mortifikasjonssak som høyrer under norsk domstol, gjeld vernetingsreglane i denne lova og i *tvisteloven §§ 4-3, 4-4 og 4-7*.

Krav om mortifikasjon lyt søkjaren bera fram for tingretten i den rettskrinsen der han har *det alminnelege vernetinget sitt*, men der dokumentet er underskrive, om søkjaren ikkje har *alminneleg verneting* i riket. Når to eller fleire som har rett eller skyldnad etter eit dokument, saman krev mortifikasjon, kan kravsmålet berast fram for retten i den rettskrinsen der ein av dei har *alminneleg verneting*.

§ 4 fjerde ledd skal lyde:

Kravsmål om mortifikasjon av atkomstdokument til leigerett til bustad med tilhøyrande dokument kan berast fram anten for retten i den rettskrinsen der søkjaren har *det alminnelege vernetinget* sitt eller for retten i rettskrinsen der bustaden er.

§ 6 annet ledd annet punktum skal lyde:

Reglane i *tvisteloven* om *opptak av prov i retts sak*, gjeld då på tilsvarende måte så langt dei høver.

§ 8 annet ledd skal lyde:

Melder nokon seg før fristen er ute og gjer motmæle mot at dokumentet vert mortifisert, held saka fram etter dei vanlege reglane i *tvisteloven*.

§ 14 annet punktum oppheves.

37. I lov 3. mars 1961 nr. 1 om utlevering av lovbrytere til Danmark, Finland, Island og Sverige gjøres følgende endringer:

§ 11 tredje til femte punktum skal lyde:

Kjennelsen kan *ankes* i samsvar med reglene i straffeprosessloven kap 26. Fristen for å *anke* beslutningen er dog 3 dager. *Anke* har alltid oppsettende virkning.

§ 16 første ledd fjerde punktum skal lyde:

Kjennelsen kan *ankes* etter straffeprosessloven kap 26.

38. I lov 3. mars 1961 nr. 4 om varemerker gjøres følgende endringer:

§ 21 b annet ledd skal lyde:

Første ledd gjelder tilsvarende dersom Patentstyret antar at en eldre søknad som blir gjenopptatt etter § 19 tredje ledd eller *tatt under behandling* etter § 60, ville utgjort registreringshinder for en yngre søknad som allerede er imøtekommet.

§ 44 skal lyde:

Retten sender Patentstyret utskrift av dommer i *sivil sak* som er reist etter loven her.

§ 60 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom en som søker om registrering av et varemerke, oversitter en frist fastsatt i eller i medhold av kapittel 2 slik at søknaden av den grunn ikke kan imøtekommes, skal *søknaden* på begjæring *likevel tas under behandling* såfremt det godtgjøres at søkeren selv og i tilfelle også dennes fullmektig har utvist all den omhu som med rimelighet kan kreves.

§ 60 tredje ledd første og annet punktum skal lyde:

Patentstyrets sjef bestemmer hvem som skal avgjøre begjæringer *etter første ledd*. Avslag på *begjæringen* kan påklages til Patentstyrets annen avdeling.

39. I lov 23. mars 1961 nr. 1 om forsvunne personer m.v. gjøres følgende endringer:

§ 1 annet ledd skal lyde:

Kjennelsen kan foruten av den som avgjørelsen går imot, *ankes* av påtalemyndigheten som skal få melding om en avgjørelse om godtaking av beviset.

§ 6 første ledd annet punktum skal lyde:

Saken reises i den rettskrets hvor den forsvunne hadde sitt *alminnelige verneting*.

§ 9 skal lyde:

Dom i sak om dødsformodning kan påankes og *begjæres gjenåpnet* av enhver som etter § 5 er eller ville ha vært rett saksøker, av vergen eller fullmektigen til den forsvunne samt av påtalemyndigheten.

40. I lov 5. mai 1961 om grannegjerde gjøres følgende endringer:

§ 16 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Om skjønnskostnaden elles gjeld det som er fastsett i *tvisteloven kapittel 20*.

§ 17 første ledd tredje punktum skal lyde:

Føresegna i *tvisteloven § 19-13 tredje og fjerde stykket* gjeld tilsvarende.

41. I lov 16. juni 1961 nr. 15 om rettshøve mellom grannar skal § 16 femte ledd annet punktum lyde:

Når avgjerda er endeleg, skal *leiaren av retten* tinglysa opplysning om erstatningsskyldnaden eller vederlags-skyldnaden og panteretten.

42. I lov 22. juni 1962 nr. 8 om Stortingets ombudsmann for forvaltningen skal § 7 annet og tredje ledd lyde:

Reglene i *tvisteloven kapittel 22, med unntak for §§ 22-2, 22-6 og 22-7*, får tilsvarende anvendelse for Ombudsmannens rett til å kreve opplysninger.

Ombudsmannen kan kreve bevisopptak ved domstolene etter reglene i domstolslovens § 43 annet *ledd*. Rettsmøtene er ikke offentlige.

43. I lov 19. juni 1964 nr. 14 om avgift på arv og visse gaver gjøres følgende endringer:

§ 28 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Opplysningsplikt som påhviler noen som ikke er eller ikke antas å være, yter eller mottaker av avgiftspliktige midler, eller loddeier i boet, er begrenset som *bestemt i tvisteloven §§ 22-9 til 22-11*.

§ 37 annet punktum skal lyde:

Skjønnsbestyreren kan gi *oppfriskning* mot oversittelse av fristen.

44. I lov 19. mars 1965 nr. 3 om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner gjøres følgende endringer:

§ 5 tredje ledd skal lyde:

Saken behandles etter reglene i *tvisteloven* for så vidt ikke annet følger av bestemmelsene nedenfor.

§ 6 annet ledd skal lyde:

Hvis den vernepliktige uten gyldig *fravær unnlater å møte* når han er innkalt til å møte personlig i retten, kan retten bestemme at han skal hentes av politiet til samme eller et senere rettsmøte.

§ 7 skal lyde:

Erklæring om *anke* og begjæring om *gjenåpning* kan uansett avgjørelsens utfall fremsettes av staten.

Gjenåpning kan kreves så lenge plikten til militær eller sivil verneplikt er til stede, og også på grunn av forhold som først er oppstått etter at saken er avgjort ved rettskraftig dom. *Tvisteloven § 31-6* gjelder ikke.

Er fritaking innvilget, kan avgjørelsen omgjøres hvis det foreligger slike omstendigheter som kan begrunne *gjenåpning*. Reglene i §§ 4 flg. gjelder i så fall tilsvarende.

§ 8 annet ledd første punktum skal lyde:

Har den vernepliktige erklært *anke* eller begjært *gjenåpning* uten at resultatet blir endret til hans fordel, kan retten beslutte at han helt eller delvis skal erstatte omkostningene ved behandlingen i høyere instans eller ved *gjenåpning*, hvis retten finner at han ikke hadde rimelig grunn til å anvende vedkommende rettsmiddel.

§ 9 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Departementet avgjør i det enkelte tilfellet hvorvidt begjæring om *gjenåpning* av dom i sak om fritaking skal ha tilsvarende virkninger.

45. I vegtrafikklov 18. juni 1965 nr. 4 gjøres følgende endringer:

§ 31 a fjerde ledd fjerde punktum skal lyde:

Avgjørelsen treffes ved kjennelse og kan *ankes*.

§ 47 annet ledd skal lyde:

Undersøkellesmyndigheten kan kreve *bevissikring* utenfor rettssak etter reglene i *tvisteloven § 28-3 tredje ledd* og *§ 28-4*. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes*.

46. I lov 18. juni 1965 nr. 6 om sameige gjøres følgende endringer:

§ 6 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Avgjerda kan *ankast*.

§ 15 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Avgjerda høyrer under tingretten og skal takast i orskurd som kan *ankast*.

47. I lov 25. juni 1965 nr. 1 om forpakting gjøres følgende endringer:

§ 11 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Skjønnsmedlemene bør så langt råd er vere dei same ved dei to skjønna.

§ 12 første ledd annet og tredje punktum skal lyde:

Leiaren av skjønnet fastset tid og stad for forretninga og kallar inn partane. Dersom ein part ikkje møter, og det er opplyst eller truleg at han har gyldig *fråvere*, skal forretninga til vanleg utsettast.

§ 12 annet og tredje ledd skal lyde:

Skjønnsmedlemene skal gå over eidedomen og gi ei skriftleg utgreiing om dei einskilde jorde, gjerde, grøfter, vegar, bruer, vassleidningar m.m. Dei skal òg gje skriftleg utgreiing om forpaktarbustad eller husvære, driftsbygningar og andre bygningar eller innretningar som forpaktinga omfattar. Over skjønnsforretninga skal det utferdast eit dokument som blir underskrive av *skjønnsmedlemene*. Rettkjend utskrift av forretninga skal snarast sendast til kvar av partane.

Vidare skal *skjønnsmedlemene* i tilfelle halde takst over buskap i samsvar med § 14 og over reiskap i samsvar med § 15.

48. I lov 10. juni 1966 nr. 5 om toll gjøres følgende endringer:

§ 8 nr. 3 bokstav b skal lyde:

b) som vitneprov eller ved *dokumenttilgang* under rettergang.

§ 39 første ledd første punktum skal lyde:

I midlertidige forføyninger til sikring av immaterialrettigheter etter *tvisteloven § 34-7* skal det angis hvilke varer tollvesenet skal holde tilbake og i hvor lang tid tollvesenet skal søke å avdekke slike varer.

§ 39 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Er forføyningen besluttet uten innkalling til muntlig forhandling, kan vareeieren og enhver annen som er rammet av forføyningen, kreve etterfølgende muntlig forhandling som nevnt i *tvisteloven § 32-8*.

§ 39 sjettede ledd annet punktum skal lyde:

I tilfeller som nevnt i *tvisteloven § 34-6* kan tollvesenet anmode retten om å treffe avgjørelse om at forføyningen er falt bort.

49. I lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten gjøres følgende endringer:

§ 8 annet ledd femte punktum skal lyde:

Er det på tale å utelukke Trygderettens leder eller to av Trygderettens faste medlemmer kan Trygderettens leder beslutte at saken skal forelegges for Høyesteretts *ankeutvalg*.

§ 15 nr. 2 annet punktum og nytt tredje punktum skal lyde:

Forklaring kan foruten av retten selv, opptas av en av dens medlemmer, saksforberedere, ved de alminnelige domstoler etter *reglene om bevissikring i tvisteloven § 28-3 tredje ledd* og *§ 28-4* eller ved politiet. *Krav om bevissik-*

ring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes.

§ 15 nr. 3 annet og tredje punktum skal lyde:

For øvrig plikter enhver å avgi forklaring og gi tilgang til gjenstander mv. som kan utgjøre bevis, med de begrensninger som er nevnt i *tvisteloven §§ 22-1 til 22-12*. Den som opptar forklaringer etter reglene i nr. 2, kan gi fritak som nevnt i *tvisteloven § 22-8* annet ledd og påbud som nevnt i *tvisteloven § 22-10* annet punktum.

§ 15 nr. 4 oppheves, og nåværende nr. 5–7 blir nr. 4–6.

Nr. 4 første ledd skal lyde:

4. Retten kan kreve at besitteren legger fram eller gir tilgang til bevis når reglene i *tvisteloven kapittel 22* ikke utelukker eller fritar for dette. *Tvisteloven § 26-7* gjelder tilsvarende.

§ 15 nr. 6 skal lyde:

6. Avgjørelser som nevnt under nr. 1-5 kan også treffes av rettens administrator.

§ 18 skal lyde:

En part har rett til å la seg bistå av prosessfullmektig etter samme regler som fastsatt i *tvisteloven kapittel 3* i søksmål for lagmannsrett og for tingrett.

§ 23 annet ledd skal lyde:

Søksmål kan av partene bringes inn uten forliksmegling for lagmannsretten i det lagdømme hvor den ankende part for Trygderetten har sitt *alminnelige verneting*.

§ 23 tredje ledd fjerde punktum oppheves.

§ 23 femte ledd annet punktum skal lyde:

Det kan gis *oppfriskning* mot oversitting av søksmålsfristen etter reglene i *tvisteloven §§ 16-12 til 16-14*.

§ 25 fjerde ledd skal lyde:

Rettens avgjørelser om saksomkostninger kan ankes separat. Bestemmelsene i *tvisteloven §§ 20-9 og 20-10* gjelder tilsvarende. *Ankedomstol* er den lagmannsrett som er nevnt i § 23 andre ledd i loven her. *Ankefristen er én måned* fra den dag vedkommende mottok underretning om avgjørelsen.

50. I lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker gjøres følgende endringer:

§ 4 første ledd bokstav b skal lyde:

b) saker som forvaltningsorganet selv behandler eller avgjør i medhold av rettspleielovene (straffeprosesslovene, domstolloven, *tvisteloven*, *voldgiftsloven*, tvangfullbyrdsloven, skjønnsloven) eller lover som knytter seg til disse lovene (konkursloven, skifteloven og gjeldsordningsloven), eller jordskifteloven eller rettsgebyrloven.

§ 27 tredje ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

Er det etter § 27 b i loven her eller etter særskilt lovbestemmelse et vilkår for søksmål at klageadgangen er nyt-

tet, eller at søksmålet anlegges innen en viss frist, skal parten i underretningen om vedtaket også gjøres oppmerksom på dette. I motsatt fall kommer slike vilkår for søksmål ikke til anvendelse overfor parten.

Ny § 27 b skal lyde:

§ 27 b (*vilkår for å reise sak for domstolene om vedtaket*).

Det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket, kan bestemme at søksmål om gyldigheten av forvaltningsvedtak eller krav om erstatning som følge av vedtaket ikke skal kunne reises uten at vedkommende part har nyttet sin adgang til å klage over vedtaket, og at klagen er avgjort av den høyeste klageinstans som står åpen. Søksmål skal likevel i alle tilfelle kunne reises når det er gått 6 måneder fra klage første gang ble framsatt, og det ikke skyldes forømmelse fra klagerens side at klageinstansens avgjørelse ikke foreligger.

51. I lov 7. juli 1967 nr. 13 om husleieregulering m.v. for boliger gjøres følgende endringer:

§ 14 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Tvisteloven § 18-3 tredje ledd gjelder tilsvarende.

§ 15 annet ledd annet punktum skal lyde:

Retten kan gi *oppfriskning* for oversittelse av fristen.

§ 15 femte ledd tredje punktum skal lyde:

Tvisteloven § 18-3 tredje ledd gjelder tilsvarende.

52. I lov 15. desember 1967 nr. 9 om patenter gjøres følgende endringer:

§ 22 annet ledd annet punktum skal lyde:

Er søknaden henlagt eller avslått, skal dokumentene likevel ikke holdes tilgjengelige med mindre søkeren begjærer gjenopptakelse, påklager avgjørelsen eller begjærer *søknaden tatt under behandling* i medhold av § 72 eller § 73.

§ 50 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Begjæring om foregrepet tvangskraft må fremsettes før forhandlingene forut for dommen er avsluttet.

§ 52 femte ledd oppheves.

§ 53 annet ledd skal lyde:

Søksmålsfristene i § 52 fjerde ledd kommer tilsvarende til anvendelse på søksmål som her omhandlet.

§ 72 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom en patentsøker, bortsett fra i de tilfelle som er nevnt i annet ledd, har oversittet en frist fastsatt i eller i medhold av denne lov, og som følge av dette har lidt retts tap, skal saken likevel tas under behandling såfremt han godtgjør at han og hans fullmektig har utvist all den omhu som med rimelighet kan kreves.

§ 72 annet ledd annet punktum skal lyde:

Begjæringen må likevel være framsatt og årsavgiften betalt senest seks måneder etter fristens utløp.

§ 73 første ledd innledningen skal lyde:

Har søkeren i de tilfelle som er omhandlet i §§ 31 eller 38, sendt dokument eller avgift med postoperatør og sendingen ikke kommer frem til Patentstyret i rett tid, skal *søknaden tas under behandling* dersom handlingen blir foretatt innen to måneder fra søkeren innså eller burde ha innsett at fristen var overskredet, likevel senest innen ett år fra fristens utløp, og

§ 73 annet ledd skal lyde:

Vil søkeren kreve *søknaden tatt under behandling* etter første ledd, må han innen den frist som der er nevnt, fremsette skriftlig begjæring om det til Patentstyret.

§ 74 første ledd skal lyde:

Er en patentsøknad som etter § 22 er tilgjengelig for enhver, henlagt eller avslått eller er et patent bortfalt, og får søkeren *saken tatt under behandling* på grunn av hva som foreskrives i § 72 eller § 73, skal Patentstyret utferdige kunngjøring om det.

§ 75 første punktum skal lyde:

Patentstyrets sjef bestemmer hvem som skal avgjøre *begjæring* i henhold til §§ 72 og 73.

53. I lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning gjøres følgende endringer:

Ny § 3-8 skal lyde:

§ 3-8 (*adgang til ny sak*)

Et avsluttet oppgjør om menerstatning eller erstatning for tap i framtidig erverv eller utgifter, kan kreves opptatt til ny behandling hvis en forverring av skadelidtes helse rokker ved det som ble lagt til grunn for oppgjøret, og det er klar sannsynlighetsovervekt for at dette vil gi rett til en vesentlig høyere erstatning.

§ 3-9 tredje punktum skal lyde:

Når det finnes grunn til det, kan tingretten i den rettskrets der skadelidte har *alminnelig verneting*, etter begjæring av en part ved kjennelse helt eller delvis omgjøre terminbeløp til engangserstatning.

§ 3-10 tredje ledd skal lyde:

Avgjørelse etter denne paragraf treffes ved kjennelse av tingretten i den rettskrets der skadelidte har sitt *alminnelige verneting* med mindre spørsmålet bringes inn for den dømmende rett eller Pasientskadenemnda til avgjørelse i samband med avgjørelsen av erstatningskravet eller ved kjennelse forut for dette.

54. I lov 17. april 1970 nr. 21 om retten til oppfinnelser som er gjort av arbeidstakere skal § 14 annet ledd oppheves.

55. I lov 5. juni 1970 nr. 35 om utlevering for å få iverksatt vedtak om frihetsinngrep truffet av myndighet i annet nordisk land gjøres følgende endringer:

§ 6 første ledd tredje punktum skal lyde:

Dersom vedkommende er lite å bebreide for oversittelse av fristen, kan retten likevel tillate prøving.

§ 6 annet ledd skal lyde:

Om *anke* og om saksbehandlingen ellers gjelder straffeprosesslovens regler, dog er fristen for *anke* 3 dager.

§ 7 tredje ledd skal lyde:

Om *anke* og saksbehandlingen ellers gjelder straffeprosesslovens regler.

56. I lov 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern gjøres følgende endringer:

§ 20 a første ledd annet og tredje punktum skal lyde:

Departementet kan forlenge denne fristen, og kan også gi *oppfriskning* for oversittelse av fristen. Reglene i *tvisteloven §§ 16-12 til 16-14* gjelder her så langt de passer.

§ 20 b fjerde punktum skal lyde:

Reglene i *tvisteloven §§ 16-12 til 16-14* gjelder så langt de passer.

57. I lov 3. mars 1972 nr. 5 om arv m.m. skal § 73 tredje ledd første punktum lyde:

Retten skal ta avgjerd om tap av arverett etter første og andre ledd i dom.

58. I lov 12. mai 1972 nr. 28 om atomenergivirksomhet skal § 46 nr. 2 lyde:

2. Er atomulykken skjedd utenfor riket, kan søksmål bare reises i den rettskrets der vedkommende atomanlegg her i riket ligger, eller – når saken gjelder ansvar for innehaver av atomanlegg i utlandet – i samsvar med *tvisteloven § 4-3 annet ledd*.

59. I lov 30. juni 1972 nr. 70 om bergverk gjøres følgende endringer:

§ 5 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Ved overskjønn kommer *tvisteloven kapittel 20* til anvendelse *for behandlingen i den høyere instans*.

§ 37 tredje ledd femte punktum skal lyde:

Ved overskjønn kommer *tvisteloven kapittel 20* til anvendelse *for behandlingen i den høyere instans*.

60. I lov 28. juni 1974 nr. 58 om odelsretten og åsetesretten gjøres følgende endringer:

§ 59 skal lyde:

For odelsløsingsaker gjeld føresegnene i *tvisteloven*, så langt ikke anna er fastsett i dette kapitlet.

§ 61 første ledd første punktum skal lyde:

Om stemninga gjeld føresegnene i *tvisteloven § 9-2*.

§ 64 annet punktum skal lyde:

I så fall held saka fram etter dei vanlege reglane i *tvisteloven*.

§ 65 første ledd første punktum skal lyde:

Når saka ikkje sluttar med frifinningsdom etter § 64 eller med forlik og heving, og domaren ikkje finn grunn til *vidare saksførebuing* med mekling, fastset han tid og stad for eit rettsmøte til førehaving av løysingssaka.

§ 69 tredje ledd skal lyde:

Har saksøkte motsegner mot løysingskravet, som ikkje er avgjorde tidlegare, held saksførehavinga fram etter dei vanlege reglane for *sivile tvistar*. Skal retten setjast med meddommarar, kan desse etter loddtrekning takast mellom dei som har vore *skjønnsmedlemmer* i saka.

§ 74 tredje ledd sjuende punktum skal lyde:

Mot oversitjing av fristen etter dette stykket kan det ikkje gjevast *oppfrisking*.

61. I lov 20. desember 1974 nr. 68 om vegfraktavtaler gjøres følgende endringer:

§ 41 femte ledd skal lyde:

Et krav som er foreldet, kan heller ikke gjøres gjeldende *overfor en saksøker* eller til motregning under rettergang.

§ 42 tredje ledd skal lyde:

Ved innenriks befordring kan søksmål foruten i rettskrets hvor det etter *tvisteloven kapittel 4* er vernet, også reises i rettskrets hvor godset ble overtatt til befordring eller hvor bestemmelsesstedet ligger.

§ 43 annet ledd første punktum skal lyde:

Dom, herunder *fraværdom*, avsagt av domstol i en konvensjonsstat, og forlik inngått eller bekreftet for slik domstol, kan fullbyrdes her i riket når dommen eller forliket kan kreves fullbyrdet i den stat der dommen er avsagt eller forliket inngått.

§ 47 første punktum skal lyde:

Bortsett fra når *krav mot saksøkeren* eller motregningsinnsigelse gjøres gjeldende i søksmål om krav som grunnes på samme fraktavtale, kan søksmål om ansvar for tap, skade eller forsinket utlevering bare reises mot den første eller den siste fraktfører eller mot fraktføreren ved den del av befordringen hvorunder den hending inntraff som voldte tapet, skaden eller forsinkelsen.

62. I lov 21. mars 1975 nr. 9 om nordisk vitneplikt gjøres følgende endringer:

§ 1 tredje ledd skal lyde:

Reglane i straffeprosesslova og *tvisteloven* om innkalling og avhør av vitne gjeld tilsvarande, når ikkje anna følgjer av denne lova.

§ 3 skal lyde:

Ingen må påleggast å gje vitneforklaring i strid med reglane i straffeprosessloven §§ 117 til 125 eller *tvistelo-*

ven kapittel 22 (jf likevel barnelova § 21), eller med lovgjevinga i det landet der vitnet er busett.

§ 4 annet ledd skal lyde:

Reglane i straffeprosesslova § 115 første ledd og *tvisteloven § 24-5 første alternativ*, om avhenting av vitne som ikkje møter, kan ikkje brukast mot vitne så lenge det oppheld seg utanfor Norge.

§ 7 femte ledd skal lyde:

Fastsetting av godtgjersle etter denne lova kan *ankast* til høgare domstol etter reglane i rettshjelpsloven § 27.

§ 8 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Ein part som ikkje møter og som oppheld seg her i landet, kan avhentas etter reglane i *tvisteloven § 23-1 fjerde leden*.

§ 8 fjerde ledd skal lyde:

Elles gjeld reglane om partar i *tvisteloven* og barnelova tilsvarande.

63. I sjømannslov 30. mai 1975 nr. 18 gjøres følgende endringer:

§ 20 nr. 2 annet punktum skal lyde:

Tvisteloven §§ 16-12 til 16-14 får tilsvarende anvendelse.

§ 50 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Tvisteloven §§ 16-12 til 16-14 får tilsvarende anvendelse.

64. I lov 13. juni 1975 nr. 39 om utlevering av lovbrøtere m.v. gjøres følgende endringer:

§ 17 nr. 3 skal lyde:

3. Kjennelsen kan *ankes* i samsvar med reglene i straffeprosessloven kapittel 26. Fristen for å *anke* kjennelsen er 3 dager. *Anke* har alltid oppsettende virkning.

§ 19 nr. 2 fjerde punktum skal lyde:

Kjennelse om bruk av tvangsmidler kan *ankes* etter straffeprosessloven kapittel 26.

§ 20 nr. 1 fjerde punktum skal lyde:

Rettens kjennelse om bruk av tvangsmidler kan *ankes* etter reglene i straffeprosessloven kapittel 26.

65. I lov 10. juni 1977 nr. 71 om anerkjennelse og fullbyrding av nordiske dommer på privatrettens område skal § 8 nr. 1 bokstav c lyde:

c) en vernetingsavtale som ikke fyller kravene i *tvisteloven § 4-6*, såfram avgjørelsen gjelder en saksøkt som på avtaletidspunktet hadde *alminnelig vernet* i Norge og framleis har det.

66. I lov 10. juni 1977 nr. 73 om jernbaneansvar (jernbaneansvarsloven) skal § 7 lyde:

Søksmål kan reises i rettskrets hvor det er verneting etter *tvisteloven kapittel 4 II*, og dessuten i rettskrets på avreise- eller bestemmelsesstedet.

67. I lov 28. april 1978 nr. 18 om behandling av forbrukertvister gjøres følgende endringer:

§ 11 første ledd annet punktum skal lyde:

Er en sak for domstolene stanset etter § 15 annet ledd, må *prosesskriv* med begjæring om fortsettelse avgis innen samme frist.

§ 11 annet ledd skal lyde:

Stevning, eventuelt *prosesskriv*, sendes Forbrukertvistutvalget som videresender dokumentet til tingrett.

§ 11 fjerde ledd skal lyde:

Ved oversittelse av fristen i første ledd kan Forbrukertvistutvalget etter reglene i forvaltningsloven § 31 vedta at saken tas til (fortsett) behandling i tingretten. Vedtaket om fristoversittelsen kan ankes til tingretten.

§ 12 skal lyde:

§ 12. *Gjenåpning.*

Reglene om *gjenåpning* i *tvisteloven kapittel 31* gjelder tilsvarende for saker ved Forbrukertvistutvalget i den utstrekning de passer.

68. I lov 2. juni 1978 nr. 38 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner skal § 4 tredje ledd lyde:

Anerkjennesspørsmålet kan også avgjøres av domstolene etter reglene i *ekteskapsloven kapittel 5*.

69. I lov 9. juni 1978 nr. 49 om reindrift skal § 27 tredje ledd lyde:

Retten leder skal snarest mulig foreta befarings etter at krav om skjønn er innkommet. Med på befaringsen skal være representant fra vedkommende kommune og reindriftsetaten, for å bistå *rettens leder* med faglige vurderinger. Om mulig skal også lederen i vedkommende reinbeitedistrikt være med, foruten den som har krevet skjønn. Er det åpenbart at det ikke er skjedd noen skade voldt av rein kan *rettens leder* avvise saken av eget tiltak.

70. I lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer gjøres følgende endringer:

§ 10 nr. 3 skal lyde:

3. Dersom skyldneren har forlatt landet etter at fordringen oppsto, og fordringshaveren bare kan avbryte foreldelse ved skritt etter § 23, inntreer foreldelse tidligst 1 år etter den dag da fordringshaveren fikk eller burde ha skaffet seg kunnskap om at skyldneren igjen har *alminnelig verneting* her i riket, eller om at foreldelsen kan avbrytes ved andre skritt enn etter § 23.

§ 15 nr. 1 nytt fjerde punktum skal lyde:

Foreldelse avbrytes også ved at fornærmede begjærer at påtalemyndigheten fremmer kravet i straffesak etter straffeprosessloven § 427.

§ 15 nr. 2 ny bokstav c skal lyde:

c) når fornærmede fremmer krav til pådømmelse i straffesak etter straffeprosessloven § 428.

§ 15 nr. 3 første og annet punktum skal lyde:

Er det avtalt at tvist om en fordring skal avgjøres ved voldgift, avbrytes foreldelse når voldgiftsak er innledet etter voldgiftsloven § 23. Er det ellers hjemmel for annen særskilt avgjørelsesmåte, avbrytes foreldelse ved at fordringshaveren gjør det som fra dennes side trengs for å sette saken i gang.

Nåværende § 15 nr. 3 annet punktum blir tredje punktum.

Ny § 15 a skal lyde:

§ 15 a. (*Gruppesøksmål*)

(1) Ved stevning i gruppesøksmål avbrytes foreldelsen for de krav som faller innenfor rammen av søksmålet. Godkjennes ikke gruppesøksmålet, får avbrytelsen bare virkning for krav hvor det innen én måned etter at avvisningskjennelsen er endelig, er tatt nytt skritt til avbrytelse av foreldelsesfristen.

(2) Ved godkjenning av gruppesøksmål avbrytes foreldelsen for krav som omfattes av godkjenningen, om avbrytelse ikke allerede har skjedd etter første ledd. I gruppesøksmål etter *tvisteloven § 35-6* blir avbrytelsen bare virksom dersom fordringshaveren registreres som gruppedlem.

(3) For den som trer ut som gruppedlem, fortsetter foreldelsesfristen å løpe fra det tidspunkt retten mottar melding om uttrede.

§ 19 nr. 1 skal lyde:

1. Er forfølgning i samsvar med §§ 15 eller 16 nr. 1 i rett tid innledet mot en av flere skyldnere, skal fordringen anses rettidig påtalt overfor de øvrige når fordringshaveren, før foreldelse er inntrådt, har gitt dem varsel om forfølgningen på den måten som er fastsatt i *tvisteloven § 15-9*, og senere forfølger sin fordring mot vedkommende innen 1 år etter at saken er avsluttet ved forlik, dom eller på annen måte.

§ 22 nr. 1 nytt femte punktum skal lyde:

Når fornærmede trekker sin begjæring om å få pådømt krav i straffesak, varer virkningen av rettidig påtale etter § 15 i ett år fra fornærmede meddelte domstolen eller påtalemyndigheten om tilbaketrekkingen.

71. I lov 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. gjøres følgende endringer:

§ 6 b tredje og fjerde ledd skal lyde:

I saker etter § 6 første, andre og tredje ledd der både *skjønnsmedlemmer* fra *skjønnsmedlemutvalet* og jordskifte-meddommarar frå jordskiftemeddommarutvalet tek del, jf. § 9 siste ledd første, andre og tredje punktum, skal alle ha godtgjersle etter reglane for *skjønnsmedlemmer*, jf. lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker § 20 a.

Ved krav om skjønn etter § 6 første, andre og tredje ledd gjeld *tvisteloven* §§ 18-1 og 18-2.

§ 9 første ledd skal lyde:

I den enskilde saka er jordskifteretten samansett av ein jordskiftedommar som *leiar* og 2 oppnemnde jordskiftemeddommarar, og jordskifteoverretten av ein jordskifteoverdommar som *leiar* og 4 oppnemnde jordskiftemeddommarar.

§ 9 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Jordskiftedommaren nemner opp jordskiftemeddommarane frå dei utvala som er nemnde i § 8, ubunden av kommunegrensene.

§ 9 sjettede ledd første punktum skal lyde:

Når nokon av dei oppnemnde ikkje møter, eller ikkje kan gjere teneste, og heller ikkje nokon av dei oppnemnde varamedlemmer kan kome tilstades på rimeleg tid, kan *jordskiftedommaren* nemne opp andre for møtet.

§ 11 første punktum skal lyde:

Første gongen nokon gjer teneste som jordskiftedommar, skal *jordskiftedommaren* gjere han kjend med dei pliktene ein jordskiftemeddommar har.

§ 12 annet ledd skal lyde:

Jordskiftedommaren kan avvise kravet av eige tiltak etter reglane i *tvisteloven* § 16-5.

§ 13 første ledd første punktum skal lyde:

Jordskiftedommaren fastset kva tid saka skal behandlast på åstaden.

§ 15 annet punktum skal lyde:

Retten kan sette frist for partane til å leggje fram dei endelege krava sine, *jf. tvisteloven* § 9-16.

§ 17 fjerde ledd skal lyde:

Dommen skal grunnigvast i samsvar med *tvisteloven* § 19-6.

§ 17 b annet ledd skal lyde:

Reglane om dommar, orskurder og andre rettslege avgjerder i *tvisteloven* kapittel 19 I–III gjeld tilsvarende for vedtak, med unntak av § 19-4 femte ledd og § 19-5.

§ 18 første punktum skal lyde:

Partar og vitne har plikt til å møte og forklare seg i samsvar med *reglane i tvisteloven* kapittel 22–24.

§ 22 første ledd skal lyde:

Partane skal få melding om avgjerder under *saka*. *Dommar, orskurder* og vedtak som vert sett til påanke, skal forkynnast.

§ 22 tredje ledd første punktum skal lyde:

For rettsboka og føringa av den gjeld reglane i tvisteloven kapittel 13 II og 14.

§ 24 skal lyde:

Så snart råd er etter at saka er rettskraftig, skal *jordskiftedommaren* ta eit rettskjent utdrag av rettsboka og få dette tinglyst. Alt av varig verdi skal takast med i utdraget. Dersom det er oppretta nye matrikkeleiningar i saka, må dette vere ført inn i matrikkelen før utdraget blir sendt til tinglysing. Etter tinglysinga skal utdraget oppbevarast på jordskiftekontoret.

Så snart saka er rettskraftig, skal *jordskiftedommaren* gi melding til kommunen i samsvar med lov om eigedomsregistrering.

Når *jordskiftedommaren* finn grunn til det, kan melding om reglar i medhald av §§ 23 og 60, avgjerd etter § 62 siste ledd og om anna som gjeld rettshøva i skiftet, tinglyst på dei eigedomane det gjeld.

Det same gjeld når eit avslutta jordskifte ikkje trår i kraft på grunn av anke.

§ 29 tredje ledd skal lyde:

I samband med jordskifte kan *jordskiftedommaren* gi attest for samanslåing i samsvar med lov om eigedomsregistrering § 18.

§ 60 annet ledd første punktum skal lyde:

Blir dom etter § 17 *anka* til lagmannsrett etter at jordskiftet er avslutta, kan jordskiftedommaren endre vedtak som nemnt i første ledd i tida fram til ankesaka er endeleg avgjort, når føremålet for reglane har falle bort eller kan oppnåast på annan måte enn opphavg fastsett.

§ 61 annet ledd annet punktum oppheves. Nåværende tredje til sjettede punktum blir annet til femte punktum. Tredje til femte punktum skal lyde:

Det same gjeld for vedtak etter § 62 *fjerde og femte* ledd i saker der jordskifteretten held skjønn etter § 6 første til tredje ledd. I saker som nemnt i § 6 b andre ledd første punktum, kan rettsbruken, sakshandsaminga og erstatningsutmålinga ankast til lagmannsretten. *Andre avgjerder av jordskifteretten* i saker som nemnt i § 6 første til fjerde ledd, kan *berre ankast* etter tredje ledd.

§ 61 tredje ledd innledningen skal lyde:

Desse avgjerdene kan *ankast* til lagmannsretten:

§ 61 tredje ledd bokstav c skal lyde:

c) Avgjerd om godtgjersle til vitne og sakkunnige m.m. som etter særleg lovregel kan *ankast* til høgare domstol.

§ 61 tredje ledd bokstav e og f skal lyde:

e) Avgjerd i spørsmål om *oppfrisking* mot fristforsøming.

f) Avgjerd om *gjenopning* etter § 73 første ledd.

§ 61 tredje ledd bokstav h skal lyde:

h) Andre avgjerder om saksbehandlinga eller rettsbruken som jordskifteretten i særlege høve fastset kan *ankast* særskilt.

§ 61 nytt femte ledd skal lyde:

Lagmannsretten skal behandle anke etter andre ledd etter tvisteloven § 29-16 og anke etter tredje ledd etter tvisteloven § 29-15.

§ 62 tredje ledd oppheves. Nåværende fjerde til sjette ledd blir tredje til femte ledd. Tredje ledd skal lyde:

Avgjerder som nemnt i § 61 tredje ledd kan *ankast* straks. Opplysning om dette, om frist etter § 63 første ledd og at avgjerda ikkje kan *ankast* seinare, skal takast inn i avgjerda.

§ 63 annet ledd oppheves. Nåværende tredje til sjette ledd blir annet til femte ledd. Annet og tredje ledd skal lyde:

Anke skal givast inn til den jordskifteretten som har tatt den avgjerda som anken gjeld. Jordskiftedommaren skal snarast råd gjere alle interesserte partar kjende med anken.

For anke til lagmannsrett gjeld *elles tvisteloven kapittel 29, så langt reglane høver.*

§ 64 skal lyde:

Slutting eller iverksetting av jordskiftet må utsettast dersom det i rett tid er anka etter § 61 andre ledd første til fjerde punktum eller etter § 61 fjerde ledd. Overjordskifte kan ikkje fremmast så lenge anke til lagmannsrett som nemnt i første punktum, ikkje er endeleg avgjort.

Om anke etter § 61 tredje ledd skal ha oppsetjande verknad på same måten, skal avgjerast etter tvisteloven § 19-13 andre og tredje ledd.

§ 65 første ledd skal lyde:

Så snart råd er etter at *anke til lagmannsrett* er endeleg avgjort, skal jordskifteretten halde fram med eller ta opp att og gjere om skiftet i den mon det følgjer av den endelege avgjerda.

§ 70 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Orskurdene som har ført til vedtak om tilbakevising, får rettskraft om dei ikkje blir *anka* innan fristen er ute.

§ 71 første ledd annet og nytt tredje punktum skal lyde:

Dommar og rettsfastsettande vedtak etter § 17 a kan ankast til lagmannsretten. For andre avgjerder i jordskifteoverretten gjeld reglane i § 61 tredje ledd tilsvarande.

§ 71 annet ledd oppheves. Nåværende tredje ledd blir annet ledd. Annet og nytt tredje ledd skal lyde:

Om fristar, frå kva tid det er høve til *anke* og om saksbehandlinga gjeld same reglar som for *anke* i samband med jordskifte.

Lagmannsretten skal behandle anke etter første ledd første og andre punktum etter tvisteloven § 29-16 og anke etter første ledd tredje punktum etter tvisteloven § 29-15.

§ 73 første og annet ledd og tredje ledd første punktum skal lyde:

Avgjerder teke av jordskifteretten eller *jordskifteoverretten* kan bli *gjenopna* etter reglane i tvisteloven kapittel 31.

Vidare kan eit jordskifte bli *gjenopna* dersom føresetnader som er lagde til grunn for skiftet, blir endra på ein slik måte at avgjerande tiltak i skifteplanen ikkje kan gjennomførast og det er tvillaust at vilkåret i § 3 bokstav a ikkje er oppfylt for minst ein part. Det kan likevel ikkje krevjast *gjenopning* etter dette leddet når fristen etter § 59 for gjennomføring av tiltaket er ute.

Jordskifteretten utfører dei endringar som *gjenopning* etter første og andre ledd fører med seg.

§ 74 fjerde ledd annet og nytt tredje punktum skal lyde:

For anke til lagmannsrett gjeld reglane i lov 17. desember 1982 nr. 86 § 8 tilsvarande. *Når anken etter denne lov skal behandlast etter reglane for anke over dommar, gjeld same lov § 8 første ledd tredje punktum.*

§ 74 sjette ledd første punktum skal lyde:

For krav om *gjenopning* skal ein betale 5 gonger rettsgebyret.

§ 75 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Blir krav om *gjenopning* tatt til følgje, skal kostnadene utliknast på partane etter nytten av heile skiftet.

§ 81 første ledd skal lyde:

Vederlag for kostnader til sakkunnig hjelp i tvistar blir avgjorde etter reglane i tvisteloven kapittel 20.

§ 81 annet ledd tredje punktum skal lyde:

I sak etter § 6 første, andre eller tredje ledd gjeld lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker §§ 42, 54-54 b og 58 ved avgjerd i jordskifteretten og ved *anke* jf. § 61.

§ 87 annet punktum skal lyde:

Ved anke gjeld reglane i § 61 *andre og fjerde ledd.*

§ 97 første ledd første punktum skal lyde:

Etternemnde reglar i tvisteloven gjeld i jordskifte-, rettsutgreiingssaker og grensegangssaker, enten

- a) på tilsvarande måte så langt dei høver, for kapittel 2 og 3, § 4-5 første ledd, kapittel 8 I, § 9-6 første og andre ledd, § 9-16, kapittel 11, § 13-3, § 15-2 første ledd bokstav b, §§ 15-6 til 15-8, kapittel 16 I og III, § 18-1, kapittel 19, kapittel 21–28, § 29-6 og § 29-10 første ledd, eller
- b) slik det er vist til i ymse paragrafar i loven her, for § 9-16, kapittel 13 II og 14, § 16-5, §§ 18-1 og 18-2, kapittel 19 I–III, kapittel 20, kapittel 22–24, kapittel 29 og kapittel 31.

§ 97 første ledd nytt annet punktum skal lyde:

I dei same sakene gjeld lov 14. mai 2004 nr. 25 om voldgift kapittel 9 tilsvarande så langt dei høver.

§ 97 annet ledd skal lyde:

For rettsutgreiingssak og grensegangssak etter kap. 11 gjeld også tvisteloven § 18-2.

72. I lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant skal § 6-4 tredje ledd femte punktum lyde:

I så fall kan retten også fastsette en godtgjørelse for *skjønnsmedlemmene* som fraviker fra de satsene som ellers gjelder ved skiftetakst.

73. I lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning (ligningsloven) skal § 3-13 nr. 3 bokstav b lyde:

b. som vitneprov eller *dokumenttilgang* under rettergang.

74. I lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp gjøres følgende endringer:

§ 16 første ledd nr. 2 skal lyde:

2. for den et tvangstiltak retter seg mot i saker om overprøving av administrative *tvangsvedtak i helse- og sosialsektoren* etter *tvisteloven kap. 36*.

§ 23 første ledd skal lyde:

Dersom en part som har fri rettshjelp, vinner saken, skal saksomkostninger etter *tvisteloven kap. 20* i tilfelle tilkjennes det offentlige i den utstrekning det er nødvendig for å dekke utgiftene til fri rettshjelp.

§ 27 skal lyde:

§ 27. Anke

Avgjørelser etter denne lov som er truffet av en domstol, kan *ankes* til overordnet domstol. Avgjørelser truffet av Arbeidsretten kan ikke ankes. Avgjørelser truffet av Trygderetten kan ankes til Borgarting lagmannsrett.

For anke etter første ledd gjelder reglene i tvistemålsloven og domstolloven dersom ikke annet følger av paragrafen her.

For den som har fått underretning om avgjørelsen, er fristen for å erklære anke én måned fra den dag vedkommende mottok underretningen. For andre er fristen én måned fra den dag da vedkommende har fått eller burde ha skaffet seg kjennskap til avgjørelsen, men likevel ikke utover tre måneder fra det tidspunkt avgjørelsen ble truffet.

Domstolen skal tilrettelegge saken for ankedomstolen og gi slik redegjørelse for saken som er nødvendig for ankedomstolen.

Om dekning av saksomkostnader av det offentlige gjelder forvaltningsloven § 36 første ledd og tredje ledd første og annet punktum tilsvarende.

75. I lov 6. mars 1981 nr. 5 om barneombud skal § 4 tredje ledd første punktum lyde:

Reglene i *tvisteloven §§ 22-1, 22-2, 22-4 til 22-11* får tilsvarende anvendelse for Ombudets rett til å kreve opplysninger.

76. I lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern om forurensninger og om avfall (Forurensningsloven) skal § 64 første ledd første punktum lyde:

Søksmål om erstatning eller *krav som gjelder fast eiendom* kan samlet reises i enhver rettskrets hvor det er verneting for ett av kravene, såfremt grunnlaget for kravene er det samme eller vesentlig likeartet.

77. I lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre gjøres følgende endringer:

§ 14 skal lyde:

For farskapssaker gjelder reglane i dette kapittel, *domstolloven og tvisteloven*.

§ 15 skal lyde:

Saka skal reisast ved *det alminnelege vernetetinget* til barnet. Lever ikkje barnet eller bur det utanfor riket, skal saka reisast ved *det alminnelege vernetetinget* til mora. Er også ho død eller busett utanfor riket, skal saka reisast ved *det alminnelege vernetetinget til den oppgjevne faren*.

§ 17 tredje ledd skal lyde:

Kjem det fram opplysningar som tyder på at nokon annan kan vere faren, skal retten ved *prosesskriv* gjere han til saksøkt.

§ 19 annet ledd oppheves.

§ 21 tredje ledd skal lyde:

I farskapssaker kan ingen nekte å svare på spørsmål fordi svaret kan føre til *vesentleg tap av sosialt omdøme eller anna vesentleg velferdstap for vedkomande*, jf. *tvisteloven § 22-9*.

§ 24 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Elles gjeld *tvangsfullbyrdelsesloven § 13-8* på tilsvarende måte.

I § 28 skal overskriften lyde:

Særreglar for ankesaker

§ 28 annet ledd oppheves.

§ 28 a skal lyde:

§ 28 a. Særreglar om gjenopning

Dersom det ikkje ligg føre ein DNA-analyse i saka, kan ei rettskraftig avgjerd krevjast gjenopna utan omsyn til vilkåra i tvisteloven §§ 31-3 til 31-6. Vert det kravd gjenopning, skal retten gje pålegg om blodprøve og DNA-analyse. Når DNA-analysen ligg føre, gjeld regelen i § 25 første stykket.

I andre farskapssaker gjeld ikkje fristen i tvisteloven § 31-6 andre stykket for å krevje gjenopning av saka.

Nytt kapittel 4 A skal lyde:

Kapittel 4 A. Rettargang i andre slektssaker enn farskapssaker.

§ 29 a. *Verkeområdet og tilhøvet til allmenne rettargangsreglar*

Reglane i dette kapitlet gjeld sak for domstolane om ein slektsskap i rett opp- eller nedstigande line (slektsskapsak), anna enn farskap.

I ei slektsskapsak kan andre tvistar berre takast opp når dei følgjer av slektsskapsaken eller slektsskapsaka.

Reglane i domstolloven og tvisteloven gjeld så langt ikkje anna er sagt.

§ 29 b. *Kven som kan vere part i slektskapssak*

Berre dei som det er påstått er i slekt, kan reise slektskapssak seg imellom. Saka må reisast mot den eller dei som er påstått nærast i slekt.

For å vareta offentlege interesser har fylkestrygdekontoret rett til å møte i ei slektskapssak og til å anke eller krevje gjenopning av saka. Retten skal gje melding til fylkestrygdekontoret om saka og om nokon av partane ikkje møter.

Dersom nokon som påstår å vere lengre ute i slekt har reist sak, har livsarvingane etter ein slektning som ikkje lenger er i live, rett til å gå inn i saka og til å anke eller krevje gjenopning av saka.

Døyr ein part før dom er sagt, kan dei næraste slektningane i rett opp- eller nedstigande line til den avlidne halde fram med saka. Døyr ein part etter at dom er sagt, kan dei som er nemnde i første punktum, dødsbuet eller arvingar om dommen rører ved interessene deira, anke eller krevje at saka vert gjenopna.

§ 29 c. *Stillinga til verja*

Verja kan ikkje reise slektskapssak for ein umyndig som har fylt 15 år, utan samtykke frå den umyndige med mindre den umyndige er alvorleg psykisk sjuk eller utviklingshemma.

§ 29 d. *Utvida rettskraft*

Rettskraftig dom i ei slektskapssak gjeld for og mot alle og skal leggjast til grunn i alle høve der slektskapen har noko å seie.

Er saka reist mellom nokon som det er påstått er lengre ut i slekt, gjeld dommen berre mot ein nærare slektning eller livsarvingane hans eller hennar dersom vedkommande er gått inn i saka eller varsla om ho.

Det same gjeld for den som sjølv krev å vere forelder eller den som slektskapssaka gjeld.

§ 29 e. *Gjenopning*

Fristen for gjenopning av saka etter tvisteloven § 31-6 andre ledd gjeld ikkje i slektskapssaker.

§ 55 tredje ledd skal lyde:

Saka må bringast inn for den fylkesmannen der barnet har *alminneleg verneting* på den tida saka vert reist.

§ 57 første og annet punktum skal lyde:

Sak etter § 56 må reisast for den domstolen der barnet har *alminneleg verneting* på den tida saka vert reist. Dersom saka gjeld søsken med ulikt *alminneleg verneting*, kan felles sak for barna reisast der eitt av barna har *alminneleg verneting*.

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Domstoloven og tvisteloven gjeld for retten si handsaming av saker etter *kapitlet* her, så langt ikkje anna følgjer av reglane her.

Overskriften til § 62 skal lyde:

Anke over avgjerder under saksførebuinga

§ 62 første ledd første punktum skal lyde:

Retten val av tiltak etter § 61 første stykket kan ikkje *ankast*.

78. I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 3 tredje ledd skal lyde:

De krav som er nevnt i første og annet ledd anses som *svile* krav og behandles etter reglene i kap 29.

§ 6 nr. 1 skal lyde:

1) anke i saker som er *behandlet* ved tingretten og

§ 6 nr. 2 oppheves. Nåværende nr. 3 blir nr. 2.

§ 7 nytt annet punktum skal lyde:

Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres av Høyesteretts ankeutvalg.

§ 8 skal lyde:

Med samtykke av Høyesteretts *ankeutvalg* kan en anke *over dom* som hører under lagmannsrett, bringes direkte inn for Høyesterett når anken gjelder et spørsmål av betydning utenfor den foreliggende sak, eller det er særlig viktig å få saken hurtig avgjort.

Søknad om samtykke fremsettes sammen med ankeerklæringen og sendes med sakens dokumenter til *ankeutvalget*. Før samtykke gis, skal motparten ha fått adgang til å uttale seg.

§ 9 oppheves.

§ 13 første ledd tredje punktum skal lyde:

En avgjørelse om å foreta eller unnlate forening av forfølgning mot samme person for flere straffbare handlinger kan ikke *ankes* eller brukes som ankegrunn.

§ 30 første ledd nytt annet punktum skal lyde:

Ved dom avgjøres også anke over dom når saken ikke blir avvist, eller når anken ikke blir avvist eller nektet fremmet.

§ 31 annet ledd skal lyde:

Bare protokollføreren har adgang til å overvære rådslagningen og stemmegivningen om ikke rettens *leder* gir særlig tillatelse til andre som av hensyn til sin juridiske utdanning eller av liknende grunner ønsker å være til stede.

§ 32 skal lyde:

Lederen leder forhandlingene, stiller spørsmålene og teller opp stemmene. Avstemningen foregår muntlig i den rekkefølge *lederen* fastsetter.

En dommer som er blitt overstemt, skal ta del i de følgende avstemninger som saken gir grunn til, om ikke annet er bestemt ved lov.

I Høyesterett foregår stemmegivningen offentlig i den orden rettens *leder* bestemmer. *Lederen* stemmer alltid

sist. Hver av dommerne grunngir den avgjørelsen han stemmer for.

§ 39 tredje ledd første punktum skal lyde:

Rettens *leder* skriver dommen, om ikke retten bestemmer noe annet.

§ 43 første ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

Etter at det har vært holdt rådslagning og stemmegivning etter § 31, kan retten enstemmig beslutte at bare rettens *leder* behøver å være til stede når dommen blir avsagt. I så fall underskrives dommen av de øvrige dommerne før rettens *leder* avsier dommen ved underskriving eller avlesing.

§ 47 skal lyde:

Mot beslutninger etter §§ 44–46 kan *anke* bare erklæres på grunn av feil ved saksbehandlingen eller fordi en retting går videre enn loven hjemler.

Når det er begjært retting etter §§ 44 eller 45, løper ingen frist for *anke over dommen* før spørsmålet er avgjort. Er det anket, skal den overordnede domstol underrettes.

Er det foretatt retting etter § 45, løper en ny frist for *anke over dommen*. Dette skal siktede gis opplysning om når rettingen blir forkynt.

§ 52 annet ledd skal lyde:

Retten sørger for at en kjennelse snarest mulig blir meddelt siktede eller andre som den angår. Er det adgang til *anke*, skal retten gi vedkommende opplysning om frist og fremgangsmåte.

§ 52 tredje ledd fjerde punktum skal lyde:

Forsvareren kan *anke* avgjørelsen på den siktedes vegne.

§ 67 første ledd skal lyde:

Politiet kan etterforske og reise siktelse i alle saker, herunder begjære rettens avgjørelse om bruk av tvangsmidler etter kap 14–17 og *anke* slike avgjørelser.

§ 68 første ledd skal lyde:

Den myndighet som har besluttet tiltale, gjør vedtak om *anke over dom*.

§ 68 fjerde og femte ledd skal lyde:

Anke mot kjennelse om avvisning erklæres av den som har myndighet til å *anke en dom*. Den som utfører saken, erklærer *anke over øvrige kjennelser og beslutninger*.

Riksadvokaten gjør vedtak om å begjære *gjenåpning*.

§ 74 sjettede ledd skal lyde:

Ellers kan en forfølgning bare tas opp på ny ved omgjøring av overordnet myndighet etter § 75 annet ledd, ved avgjørelse i klagesak etter § 59 a eller når vilkårene for *gjenåpning* er oppfylt.

§ 78 annet ledd annet punktum skal lyde:

Rettens fastsetting kan *ankes* etter reglene i *rettshjelploven* § 27.

§ 88 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom en siktet som er stevnet i samsvar med § 42 annet ledd jf domstoloven § 159 a eller § 86 og § 87 første eller tredje ledd, uteblir fra rettsmøtet eller fra fremmøteforkynnelsen uten at det er opplyst at han har *gyldig fravær*, kan retten beslutte at han skal pågripes for straks å fremstilles eller for å holdes fengslet inntil han kan bli fremstilt.

§ 91 første ledd og annet ledd første punktum skal lyde:

Rettens *leder* spør siktede om han er villig til å forklare seg og oppfordrer ham i så fall til å forklare seg sannferdig.

Siktede avhøres først av rettens *leder*.

§ 93 annet ledd skal lyde:

Nekter siktede å svare, eller forklarer han seg forbeholdent, kan rettens *leder* gjøre ham oppmerksom på at dette kan bli ansett for å tale mot ham.

§ 107 c fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Advokaten skal videre gis adgang til å uttale seg om *sivile krav* som tilkommer fornærmede også når kravet fremmes av påtalemyndigheten.

§ 112 skal lyde:

Vitne som antar at det har *gyldig fraværsgrunn*, skal uten ugrunnet opphold meddele dette til retten.

§ 115 første ledd første punktum skal lyde:

Retten kan bestemme at et vitne som uteblir eller forlater rettsstedet uten *gyldig fravær*, skal avhentes til samme eller senere rettsmøte.

§ 115 tredje ledd første punktum skal lyde:

Er det grunn til å frykte at et vitne vil utebli uten *gyldig fravær* fra en hovedforhandling som han er lovlig innkalt til, og uteblivelse vil føre til en ikke uvesentlig forsinkelse av saken, kan retten straks treffe beslutning etter første ledd.

§ 118 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Denne redegjørelsen *skal meddeles* partene.

§ 121 første punktum skal lyde:

Selv om forholdet ikke går inn under § 119, kan retten frita et vitne for å svare på spørsmål om noe som er blitt betrodd det under sjelesorg, sosialt hjelpearbeid, *medisinsk behandling*, rettshjelp i medhold av domstoloven § 218 annet ledd eller liknende virksomhet.

§ 123 første ledd skal lyde:

Et vitne kan nekte å svare på spørsmål når svaret vil kunne utsette vitnet eller noen det står i slikt forhold til

som nevnt i § 122 første eller annet ledd for *straff*. Retten kan likevel pålegge et vitne å forklare seg når det er rimelig etter en samlet vurdering av sakens art, forklaringens betydning for sakens opplysning og følgene for vitnet av å gi forklaring. Retten kan frita for forklaring ved vesentlig tap av sosialt omdømme eller vesentlig velferdstap av annen art for vitnet eller noen av dets nærmeste etter § 122 første eller annet ledd når det ut fra en vurdering av sakens art, forklaringens betydning for sakens opplysning og forholdene ellers ville være urimelig å pålegge vitnet å forklare seg.

§ 125 første, annet og tredje ledd skal lyde:

Redaktøren av et trykt skrift kan nekte å svare på spørsmål om hvem som er forfatter til en artikkel eller melding i skriftet eller *kilde* for opplysninger i det. Det samme gjelder spørsmål om hvem som er *kilde* for andre opplysninger som er betrodd redaktøren til bruk i hans virksomhet.

Samme rett som redaktøren har andre som har fått kjennskap til forfatteren eller *kilden* gjennom sitt arbeid for vedkommende forlag, redaksjon, pressebyrå eller trykkeri.

Når vektige samfunnsinteresser tilsier at opplysningen gis og den er av vesentlig betydning for sakens oppklaring, kan retten etter en samlet vurdering likevel pålegge vitnet å oppgi navnet. Dersom forfatteren eller *kilden* har avdekket forhold som det var av samfunnsmessig betydning å få gjort kjent, kan vitnet bare når det finnes særlig påkrevd pålegges å oppgi navnet.

§ 125 femte ledd skal lyde:

Bestemmelsene i paragrafen her gjelder tilsvarende for kringkastingssjef og for medarbeidere i kringkasting eller annen medievirksomhet som i hovedtrekk har samme formål som aviser og kringkasting.

§ 128 første ledd første punktum skal lyde:

Før avhøringen skal rettens *leder* formane vitnene til å forklare den fulle sannhet uten å skjule noe.

§ 130 skal lyde:

Rettsens *leder* spør vitnet om navn, fødselsdato, stilling, bopel og forhold til siktede og fornærmede. Er det særlig grunn til det, spørres vitnet også om andre omstendigheter som kan ha innflytelse på bedømmelsen av forklaringen.

I stedet for bopel kan vitnet oppgi arbeidssted. Oppgir vitnet arbeidsstedet, kan rettens *leder* dersom det er behov for det, i tillegg pålegge vitnet å oppgi bopelen skriftlig til retten. Er det fare for at vitnet eller noen som vitnet står i et slikt forhold til som nevnt i § 122, kan bli utsatt for en forbrytelse som krenker livet, helsen eller friheten, eller for vesentlig velferdstap av annen art, kan *lederen* beslutte at opplysning om bopelen eller arbeidsstedet bare skal opplyses skriftlig til retten.

§ 130 a femte ledd annet punktum skal lyde:

I tingretten tar rettens *leder* avgjørelsen.

§ 131 skal lyde:

Før forklaring avgis, spør rettens *leder* vitnet: «Forsikrer du at du vil forklare den rene og fulle sannhet og ikke legge skjul på noe?» Til dette svarer vitnet stående: «Det forsikrer jeg på ære og samvittighet.»

§ 135 skal lyde:

Hver part avhører de vitner som er innkalt etter hans begjæring. Når han er ferdig med å avhøre et vitne, kan motparten avhøre det videre, og deretter kan ytterligere spørsmål fra begge sider rettes til vitnet, om rettens *leder* tillater det. Når partene er ferdige med sin avhøring, kan rettens medlemmer stille spørsmål.

Møter verken påtalemyndighet eller forsvarer, foretar rettens *leder* avhøringen. Dersom enten påtalemyndighet eller forsvarer ikke møter, foretar rettens *leder* avhøring i hans sted.

Vitner som retten har innkalt av eget tiltak, avhøres av rettens *leder*, når han ikke finner grunn til å overlate avhøringen til partene.

§ 136 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Rettsens *leder* skal overta avhøringen dersom den foregår på en utilfredsstillende måte eller andre grunner taler for det.

§ 187 første ledd første punktum skal lyde:

Er siktede i varetektsfengsel når det avvises ubetinget dom på frihetsstraff eller *dom* som forkaster anke over slik dom, kan han fortsatt holdes fengslet i inntil 4 uker etter *domsavsigelsen* om ikke retten treffer annen bestemmelse.

§ 187 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Bli det på stedet avgitt erklæring om anke over *dom*, eller om at det vil bli innstilt på *slik anke*, kan den rett som har avsagt dommen, når særlige grunner taler for det, ved kjennelse bestemme at siktede kan holdes fengslet i et bestemt tidsrom.

§ 213 annet ledd annet punktum skal lyde:

Retten kan bestemme at beslag av bevismidler skal opprettholdes også etter at det foreligger rettskraftig dom i saken, såfremt og så lenge det er grunn til å regne med at saken kan bli begjært *gjenåpnet* eller andre særlige forhold tilsier det.

§ 217 annet ledd skal lyde:

En avgjørelse av retten kan ikke *ankes* av siktede.

§ 230 tredje ledd fjerde punktum skal lyde:

Påtalemyndigheten kan beslutte at en mistenkt eller et vitne skal avhentes for straks å fremstilles dersom den mistenkte eller vitnet har fått innkallingen lovlig forkynt for seg eller på annen måte har fått kjennskap til innkallingen, og har uteblitt uten gyldig *fravaer*.

§ 242 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Forsvareren kan *anke* et avslag om innsyn etter første punktum på den siktedes vegne.

§ 242 a tredje ledd annet punktum skal lyde:

Den siktede og hans forsvarer kan bare gjøres kjent med *prosesskriv* fra påtalemyndigheten og delta i rettsmøter i den utstrekning det kan skje uten at opplysninger som er begjært unntatt fra innsyn, gjøres kjent.

§ 242 a femte ledd tredje punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse etter paragrafen her kan ikke brukes som ankegrunn *ved anke over dom*.

§ 261 første ledd første og annet punktum skal lyde:

Begjæring om *gjenåpning* av sak som er avgjort ved forelegg, settes frem for tingretten. Begjæringen må angi grunnlaget for *gjenåpning* og de bevis som vil bli påbe-
ropt.

§ 261 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Rettens beslutning kan ikke *ankes eller brukes som ankegrunn*.

§ 261 fjerde ledd første til tredje punktum skal lyde:

Retten avgjør ved kjennelse om *gjenåpning* skal tillates. Reglene i § 54 kommer ikke til anvendelse. Blir *gjenåpning* besluttet, behandles saken av tingretten.

§ 262 første ledd tredje punktum skal lyde:

Rettens *leder* kan om han finner behov for det, be om utlån av sakens dokumenter.

§ 264 femte ledd tredje punktum skal lyde:

Forsvareren kan *anke* et avslag om innsyn etter første punktum på den tiltaltes vegne.

§ 266 første ledd tredje punktum skal lyde:

Dens avgjørelse kan ikke *ankes*.

§ 272 annet ledd skal lyde:

Slik beslutning kan ikke *ankes*.

§ 272 femte ledd annet punktum skal lyde:

Er spørsmålet etter *anke* avgjort i høyere instans, kan avgjørelsen ikke omgjøres under hovedforhandlingen uten på grunnlag av nye opplysninger.

§ 272 a tredje ledd annet punktum skal lyde:

Rettens beslutning om ikke å omgjøre en kjennelse kan ikke *ankes*.

§ 274 første ledd annet punktum skal lyde:

I tingretten tar rettens *leder* avgjørelsen.

§ 276 annet ledd annet punktum skal lyde:

Beslutningen kan ikke *ankes eller brukes som ankegrunn*.

§ 276 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Domstolens leder avgjør hvem som skal være rettens *leder*.

§ 276 femte ledd skal lyde:

I vidløftige saker kan rettens *leder* bestemme at ett eller to varamedlemmer for meddommerne skal følge forhandlingene og tre inn i retten om noen får forfall.

§ 277 annet ledd skal lyde:

I andre saker hvor det er behov for det, kan rettens *leder* beslutte å oppnevne fagkyndige meddommere etter reglene i domstoloven § 87 eller § 88.

§ 278 annet ledd første punktum skal lyde:

Rettens *leder* sørger for at forhandlingen så vidt mulig blir gjennomført uten avbrytelse.

§ 281 første ledd nr. 2 skal lyde:

2. er uteblitt uten at det er opplyst eller sannsynliggjort at han har gyldig *fravær* eller

§ 282 første ledd første punktum skal lyde:

Den som er domfelt når hovedforhandling er fremmet etter § 281 første ledd nr. 2, kan begjære saken behandlet på ny, når han gjør sannsynlig at han hadde gyldig *fravær* og at det ikke kan legges ham til last at han har unnlatt å melde fra i tide.

§ 282 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Avgjørelsen kan tas av rettens *leder*.

§ 282 fjerde ledd femte punktum skal lyde:

Avgjørelsen kan tas av rettens *leder*.

§ 282 femte ledd skal lyde:

Uteblir domfelte ved den nye hovedforhandling uten at det er opplyst eller sannsynlig at han har gyldig *fravær*, heves saken, og den avsagte dom blir stående ved makt.

§ 283 første ledd annet punktum skal lyde:

Bevisopptaket foretas av rettens *leder*.

§ 288 annet ledd nr. 2 siste punktum skal lyde:

2. Kjennelsen trenger ikke grunner og kan ikke *ankes*.

§ 289 første ledd annet punktum skal lyde:

Rettens *leder* spør så tiltalte om han erkjenner seg skyldig, og oppfordrer ham til å følge forhandlingen med oppmerksomhet.

§ 297 første ledd annet punktum skal lyde:

Opplesing kan alltid skje når tiltalte uteblir uten gyldig *fravær* i sak hvor forelegg er utferdiget eller som bare gjelder inndragning.

Overskriften til kapittel 23 skal lyde:

Anke over dommer

§ 306 tredje ledd skal lyde:

Når det gjelder dom av lagmannsrett i sak som er behandlet med lagrette, kan det til skade for siktede heller ikke ankes over lovanvendelsen vedkommende skyldspørsmålet, med mindre anken grunnes på at den protokollerte redegjørelsen fra rettens *leder* om rettssetningene har vært uriktig.

§ 315 tredje ledd skal lyde:

Ved prøving av saksbehandlingen er ankeinstansen ikke bundet av avgjørelser truffet etter *anke over kjennelser og beslutninger*. Likevel er lagmannsretten bundet av den rettsoppfatning som ligger til grunn for avgjørelse i Høyesteretts *ankeutvalg*.

§ 320 skal lyde:

Ved anke til Høyesterett treffer Høyesteretts *ankeutvalg* avgjørelser etter §§ 317-319.

§ 321 sjette ledd skal lyde:

Nektelse etter paragrafen her eller avslag på begjæring om omgjøring av slik nektelse kan *ankes* på grunnlag av feil i saksbehandlingen. For øvrig kan avgjørelser etter paragrafen her ikke *ankes* eller brukes som ankegrunn.

§ 323 første ledd første punktum skal lyde:

Anke til Høyesterett kan ikke fremmes uten samtykke av Høyesteretts *ankeutvalg*.

§ 325 annet punktum skal lyde:

Henvisningsavgjørelsen kan ikke *ankes* eller brukes som ankegrunn.

§ 327 annet ledd skal lyde:

Avgjørelser som nevnt i § 54, med unntak av bevisopp- tak etter § 338 annet ledd, kan under saksforberedelsen for Høyesterett treffes av den dommer som forbereder ankeforhandlingen eller etter dennes innstilling av Høyesteretts *ankeutvalg*.

§ 329 tredje ledd skal lyde:

Om utarbeidelse av utdrag gjelder lov 14. august 1918 nr. 2 om utdrag i *sivile saker* og straffesaker.

§ 332 første ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

I vidløftige saker kan rettens *leder* bestemme at ett eller flere varamedlemmer for meddommerne skal følge forhandlingene og tre inn i retten om noen av meddommerne får forfall. I saker hvor det er behov for det, kan rettens *leder* beslutte at to av meddommerne skal være fagkyndige.

§ 333 femte ledd skal lyde:

Beslutning om skriftlig behandling kan ikke *ankes* eller brukes som ankegrunn.

§ 336 første ledd første punktum skal lyde:

Er siktede stevnet i samsvar med § 335 første punktum og uteblir uten at det er opplyst eller sannsynlig at han har gyldig *fravær*, skal hans anke over bevisbedømmelsen avvises.

§ 336 tredje ledd skal lyde:

Skal retten ikke prøve bevisene under skyldspørsmålet, kan saken alltid fremmes i siktedes *fravær*, med mindre han er innkalt eller skal innkalles til ankeforhandlingen og det er opplyst eller sannsynlig at han har gyldig *fravær*.

§ 336 fjerde ledd første punktum skal lyde:

En ankesak kan heves dersom det har gått mer enn to år siden siktede erklærte anke og ankeforhandling ikke er holdt fordi det har vært umulig å innkalle siktede eller fordi siktede har hatt gyldig *fravær*.

§ 336 fjerde ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

Ankefristen løper fra det tidspunktet kjennelsen er av- sagt. Dersom siktede har forsvarer, har også forsvareren rett til å *anke* kjennelsen.

§ 337 første ledd første punktum skal lyde:

Kjennelse om avvisning etter § 336 første ledd første punktum kan omgjøres dersom siktede gjør sannsynlig at han hadde gyldig *fravær* og at det ikke kan legges ham til last at han har unnlatt å melde fra i tide.

§ 337 annet ledd første punktum skal lyde:

Begjæring om omgjøring må fremsettes innen utløpet av *ankefristen*.

§ 338 annet ledd skal lyde:

Begjæring om bevisopptak fremsettes for Høyesteretts *ankeutvalg*, som avgjør om begjæringen skal tas til følge.

§ 345 annet ledd skal lyde:

Dersom retten i andre tilfelle ikke finner grunn til å endre eller oppheve den påankede dom, forkastes *anken*. I motsatt fall avsier retten ny dom dersom de nødvendige forutsetninger er til stede; ellers oppheves den angrepne *dom*.

§ 346 oppheves.

§ 355 annet ledd første punktum skal lyde:

I vidløftige saker kan rettens *leder* beslutte at 11 eller 12 lagrettemedlemmer skal følge forhandlingene.

§ 355 tredje ledd skal lyde:

Før forhandlingen begynner, bringer rettens *leder* på det rene om noen av lagrettemedlemmene eller varamedlemmene er ugilde, jf domstolsloven § 115.

§ 359 skal lyde:

Rettsens *leder* gjør lagrettens medlemmer kjent med gangen i rettsforhandlingene og lagrettens oppgaver og ansvar. Han skal særskilt foreholde lagrettens medlemmer at de inntil lagrettekjennelsen er endelig avgitt, ikke må ha samtale eller forbindelse med noen annen enn retten når det gjelder saken, og at de ikke uten tillatelse av rettens *leder* må forlate rådslagningsrommet etter at de har trukket seg tilbake for å svare på de spørsmål som er stilt.

§ 360 første ledd skal lyde:

Deretter spør rettens *leder* lagrettens medlemmer: «Forsikrer du at du vil gi vel akt på alt som forhandles i retten og svare på de spørsmål som blir forelagt deg, slik som du vet sannest og rettest å være etter loven og bevise- ne i saken?» Lagrettens medlemmer skal stående og hver for seg svare: «Det forsikrer jeg.»

§ 361 første ledd første punktum skal lyde:

Under ledelse av rettens *leder* velger lagretten ved lukkede sedler en ordfører.

§ 363 annet ledd første punktum skal lyde:

Rettsens *leder* utarbeider spørsmålene og forelegger dem for partene.

§ 368 første og annet ledd skal lyde:

Når spørsmålene er fastsatt, leser rettens *leder* dem opp. Hvert lagrettemedlem får en avskrift av spørsmålene.

Rettsens *leder* gjennomgår i et kort foredrag bevisene i saken og forklarer spørsmålene og de rettssetninger som skal legges til grunn.

§ 369 første ledd annet punktum skal lyde:

Den skal ta med seg spørsmålsskriftet som rettens *leder* har undertegnet.

§ 370 annet ledd skal lyde:

Finner lagretten at den trenger ytterligere klargjøring av spørsmålene, av de rettssetninger som skal legges til grunn, eller av den fremgangsmåte som skal følges, eller finner den at spørsmålene bør forandres eller nye spørsmål stilles, vender den tilbake til rettssalen for at rettens *leder* kan foreta det som er påkrevd. Lagretten kan tilkalle rettens *leder* for å få veiledning vedrørende de spørsmål som er nevnt i første punktum.

§ 376 a tredje ledd annet punktum skal lyde:

Beslutningen kan *ankes* på grunn av feil ved saksbehandlingen eller lovanvendelsen.

§ 376 d skal lyde:

Når ny behandling er besluttet etter § 376 c, kan tiltalte ikke dømmes etter strengere straffebestemmelser enn han ville blitt dømt etter dersom lagrettens kjennelse i den første behandlingen av saken var lagt til grunn, med mindre vilkårene for *gjenåpning* foreligger.

I kapittel 26 skal overskriften lyde:

Anke over kjennelser og beslutninger

§ 377 første ledd skal lyde:

Kjennelse eller beslutning kan *ankes etter dette kapittel* av enhver som avgjørelsen rammer, med mindre den kan *ankes etter kapittel 23* eller vedkommende kan bruke den som ankegrunn *mot en dom* eller den etter sin art eller etter særskilt lovregel er uangripelig.

§ 378 innledningen skal lyde:

Kjennelser og beslutninger under hovedforhandlingen kan ikke *ankes* uten i følgende tilfelle:

§ 379 skal lyde:

Ankefristen er to uker, når ikke annet er bestemt. Reglene i § 310 tredje ledd og § 318 første ledd gjelder tilsvarende.

Anke fra den som er pålagt å gi forklaring eller forsikring, underkaste seg granskning, utlevere bevis eller gjøre tjeneste som sakkyndig, må erklæres straks om vedkommende er til stede i retten, og ellers innen tre dager.

§ 380 skal lyde:

Anke erklæres skriftlig eller muntlig for den rett hvis avgjørelse angripes. Reglene i § 312 annet ledd og § 319 annet ledd gjelder tilsvarende.

Anke over avgjørelser om hvorvidt en siktet skal varetektsfengsles, skal behandles snarest mulig.

§ 381 skal lyde:

Finner retten *anken* grunnet, skal den forandre sin avgjørelse, såfremt det er adgang til det. Ellers oversender den uten opphold erklæringen med tilhørende dokumenter til *ankedomstolen*.

Finner retten at det ikke er adgang til å *anke*, eller at *anken* er erklært for sent, skal den gjøre den *ankende* oppmerksom på det, men saken oversendes likevel, om ikke *anken* blir tatt tilbake.

Senest ved oversendelsen gir retten motparten melding om *anken*, såfremt noen har opptrådt som motpart eller kan betraktes som motpart. Melding gis likevel ikke når påtalemyndigheten *anker* et avslag på begjæring om bruk av tvangsmiddel, såfremt det er fare for at slik melding vil forspille formålet med forføyningen.

§ 382 skal lyde:

Anke har ikke oppsettende virkning uten når loven bestemmer det, eller den rett hvis avgjørelse angripes eller *ankedomstolen* bestemmer det.

Anke fra tredjemann som er pålagt å avgi forklaring eller forsikring, utlevere bevis eller gjøre tjeneste som sakkyndig, har oppsettende virkning for ham.

§ 383 første ledd skal lyde:

Den *ankende* og andre som *anken* har betydning for, kan inngi skriftlig uttalelse om saken. Det samme kan den rett som har truffet den angrepne avgjørelse.

§ 384 første punktum skal lyde:

Ankedomstolen kan innhente ytterligere opplysninger og beslutte bevisopptak.

§ 385 skal lyde:

Anken avgjøres ved kjennelse uten muntlig forhandling.

Finnes *anken* grunnet, treffer *ankedomstolen* ny avgjørelse når *den* har grunnlag for det; ellers oppheves den angrepne avgjørelse. Fører *anken* ikke fram, forkastes *den*.

Er det påberopt feil ved saksbehandlingen, gjelder reglene i § 343 tilsvarende. Foreligger det en saksbehandlingsfeil som ikke er påberopt, kan *ankedomstolen* etter omstendighetene oppheve den *ankede avgjørelsen* såfremt den antar at feilen kan ha innvirket på avgjørelsens innhold, eller feilen hører til dem som er nevnt i § 343 annet ledd.

I stedet for å oppheve etter reglene i tredje ledd kan *ankedomstolen* selv treffe avgjørelse i saken når det nødvendige grunnlag er til stede og retten finner det ubetenkelig.

§ 386 skal lyde:

Når *anken* er avgjort, sendes saksdokumentene med kjennelsen til påtalemyndigheten, som sørger for melding til siktede eller andre som kjennelsen angår og til den rett som har truffet den angrepne avgjørelse.

§ 387 skal lyde:

Når særlige grunner taler for det, kan retten beslutte å holde muntlig forhandling om *anken* og herunder avhøre parter og vitner eller foreta annen umiddelbar bevisførsel. Rettens beslutning kan ikke *ankes* eller brukes som *ankegrunn*. Føring av rettsboken under den muntlige forhandling foregår etter reglene i § 21.

Holdes muntlig forhandling, skal siktede alltid ha forsvarer når *anken* berører ham. Retten kan oppnevne prosessfullmektig for en *tredjemann* som er part i *ankesaken* etter dette kapittel. For prosessfullmektigen gjelder reglene i kap 9 så langt de passer.

Når det etter første ledd blir holdt muntlig forhandling i Høyesteretts *ankeutvalg* eller i Høyesterett etter beslutning etter domstolloven § 5 første eller fjerde ledd, gjelder de samme begrensninger for bevisførselen som følger av § 340 i denne lov.

§ 387 a skal lyde:

Dersom *ankeutvalget* enstemmig finner det klart at en *anke* til Høyesteretts *ankeutvalg* ikke kan føre frem, kan det avvise eller forkaste *anken* uten annen begrunnelse enn en henvisning til bestemmelsen her. Avgjørelsen kan omgjøres til gunst for siktede når særlige grunner foreligger.

En *anke* fra påtalemyndigheten, som ikke er til gunst for siktede, kan utvalget på tilsvarende måte avvise når det enstemmig finner at *anken* gjelder spørsmål av mindre betydning eller at det ellers ikke er grunn til at *anken* tas under behandling.

§ 388 skal lyde:

Lagmannsrettens avgjørelse av en *anke* over en kjennelse eller beslutning kan ikke *ankes* videre uten i følgende tilfelle:

1. når den avviser en sak fra den underordnede rett fordi saken ikke hører under domstolene, eller fordi den allerede er rettskraftig avgjort,
2. når *anken* gjelder saksbehandlingen ved lagmannsretten,
3. når *anken* gjelder tolking av en lovforskrift,
4. når *anken* gjelder avgjørelse om vitneplikt etter § 125.

Dersom Høyesteretts *ankeutvalg* enstemmig finner at verken avgjørelsens betydning utenfor den foreliggende sak eller andre forhold tilsier at en *anke* mot lagmannsrettens avgjørelse av en *ankesak* tas under behandling, kan det avvise *anken*. Avgjørelsen om avvisning treffes ved beslutning, som kan omgjøres til gunst for siktede når særlige grunner foreligger.

Overskriften til kapittel 27 skal lyde:

Gjenåpning

§ 389 skal lyde:

En sak som er avgjort ved rettskraftig dom, kan etter begjæring av en part *gjenåpnes* til ny prøving når vilkårene i §§ 390–393 foreligger. Er dommen avsagt av lagmannsretten og den omfatter bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, kan saken *gjenåpnes* selv om dommen ikke er rettskraftig.

Reglene i §§ 307–309 gjelder tilsvarende.

Avgjørelse om inndragning eller mortifikasjon kan *gjenåpnes* særskilt når vilkårene etter *tvisteloven* § 31-3 første ledd bokstav a til d og §§ 31-4 og 31-5 er oppfylt. Om behandlingen av saken gjelder reglene i dette kapittel.

§ 390 skal lyde:

Gjenåpning kan kreves når en dommer eller et lagrettemedlem som har deltatt i behandlingen av saken, etter loven var utelukket fra dommerstillingen eller ugild, og det er grunn til å anta at dette kan ha hatt betydning for avgjørelsen.

Gjenåpning kan likevel ikke kreves av en part som har eller kunne ha gjort feilen gjeldende under saken.

§ 391 innledningen skal lyde:

Til gunst for siktede kan *gjenåpning* kreves:

§ 391 nr. 2 bokstav b skal lyde:

- b. saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen er i strid med en folkerettslig regel som Norge er bundet av, hvis det er grunn til å anta at saksbehandlingsfeilen kan ha innvirket på avgjørelsens innhold, og *gjenåpning* er nødvendig for å bøte på den skade som feilen har medført.

§ 392 første ledd skal lyde:

Selv om vilkårene i §§ 390 eller 391 ikke er til stede, kan *gjenåpning* til gunst for siktede besluttes når Høyesteretts

terett har fraveket en lovtolkning som den tidligere har lagt til grunn, og som dommen bygger på.

§ 393 første ledd innledningen skal lyde:

Til skade for siktede kan påtalemyndigheten kreve *gjenåpning*:

§ 393 annet ledd skal lyde:

Dersom den straffbare handling som påstås forøvd, etter loven ikke kan medføre fengsel i mer enn 3 år, kan *gjenåpning* bare finne sted på det grunnlag at siktede har gjort seg skyldig i straffbart forhold med hensyn til saken.

§ 394 skal lyde:

Begjæringen settes frem for kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker (gjenopptakelseskommisjonen). Begjæringen må angi den avgjørelsen som angripes, grunnlaget for *gjenåpning* og bevis av betydning for saken.

Dersom særlige grunner taler for det, kan kommisjonen bestemme at en avgjørelse som retter seg mot en avdød person, skal *gjenåpnes* uten at noen har begjært det.

§ 395 tredje ledd skal lyde:

Kommisjonens avgjørelser kan bare *ankes eller brukes som ankegrunn* der det er uttrykkelig sagt i loven. Avgjørelsen treffes med alminnelig flertall hvis den ikke tas av kommisjonens leder eller nestleder.

§ 397 første ledd skal lyde:

Kommisjonen har plikt til å veilede den som begjærer *gjenåpning*, slik at han eller hun kan vareta sitt tarv best mulig. Kommisjonen skal av eget tiltak vurdere om siktede har behov for veiledning.

§ 397 tredje ledd første punktum skal lyde:

Gjelder begjæringen en avgjørelse som etter sin art ikke kan *gjenåpnes*, eller inneholder den ingen grunn som etter loven kan føre til *gjenåpning*, kan kommisjonen uten nærmere behandling forkaste begjæringen etter reglene om kjennelse.

§ 398 a annet ledd femte punktum skal lyde:

Avgjørelsen treffes med alminnelig flertall, og kan bringes inn for lagmannsretten etter reglene om *anke over kjennelser og beslutninger*.

§ 399 første punktum skal lyde:

Reglene om kjennelse gjelder for kommisjonens avgjørelse av om *gjenåpning* skal tillates.

§ 400 første ledd første punktum skal lyde:

Er *gjenåpning* besluttet, skal saken henvises til ny fullstendig behandling ved en domstol som er sideordnet den rett som har avsagt den angrepne dom.

§ 400 annet ledd første og annet punktum skal lyde:

Er dommen som skal *gjenåpnes* avsagt av tingretten, sender kommisjonen sin avgjørelse til lagmannsretten,

som peker ut en tingrett med tilgrensende rettskrets til å behandle begjæringen. Er dommen avsagt av lagmannsretten, sender kommisjonen sin avgjørelse til Høyesteretts *ankeutvalg*, som peker ut en lagmannsrett med tilgrensende rettskrets til å behandle begjæringen.

§ 400 sjette ledd skal lyde:

Beslutninger etter paragrafen her kan ikke *ankes eller brukes som ankegrunn*.

§ 401 skal lyde:

Overfor kjennelse som avviser en sak, eller som *avviser en anke over dom*, kommer reglene om *gjenåpning* av dommer til anvendelse så langt de passer. Det samme gjelder for beslutning som nekter en anke *over dom* fremmet.

Overskriften til sjuende del skal lyde:

Private straffesaker og sivile krav

§ 407 femte ledd fjerde punktum skal lyde:

For øvrig gjelder reglene om anke *over dom* fra en saksøker.

§ 410 annet ledd skal lyde:

Ellers kan saksøkeren opptre personlig eller ved prosessfullmektig etter reglene i *tvisteloven kapittel 3*.

§ 419 første ledd skal lyde:

Om megling og forlik i retten gjelder *tvisteloven kapittel 8 I og 19 IV*.

§ 419 tredje ledd første punktum skal lyde:

Uteblir saksøkeren fra rettsmøte som nevnt i § 412 tredje ledd eller § 414 eller fra hovedforhandlingen, uten at det er opplyst eller sannsynlig at han har gyldig *fravær*, og heller ikke noen prosessfullmektig møter for ham, betraktes han som trådt tilbake.

§ 420 annet punktum skal lyde:

Begjæring om omgjøring må fremsettes innen utløpet av *fristen for å anke kjennelsen*.

§ 421 første ledd første punktum skal lyde:

Vil saksøkeren anke *dommen* til lagmannsrett, må han anta en advokat til å utføre saken.

§ 422 første punktum skal lyde:

Møter ingen advokat for saksøkeren ved sakens behandling i Høyesterett eller lagmannsretten eller under rettsmøte som nevnt i § 412 siste ledd eller § 414, og det ikke er opplyst eller sannsynlig at det foreligger gyldig *fravær*, avvises saken.

§ 423 første punktum skal lyde:

Når saksøkte anker *dommen* i sak som ikke gjelder ærekrenkelse, overtar påtalemyndigheten forfølgningen og sørger for at ankeerklæringen blir forkynt for saksøkeren.

§ 424 første ledd skal lyde:

Når saksøkte anker *dommen* i sak om ærekrenkelse, gjelder reglene i § 421 og § 422 første og annet punktum tilsvarende for ham.

§ 425 skal lyde:

Når en anke *over dom* er avvist etter § 422 eller § 424 første ledd, eller saken er hevet etter § 424 annet ledd, gjelder reglene i § 420 tilsvarende.

Overskriften til kapittel 29 skal lyde:

Sivile krav

§ 427 første ledd første punktum skal lyde:

I offentlig sak kan påtalemyndigheten på begjæring fremme *sivile* krav som nevnt i § 3.

§ 427 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Når *sivilt* krav fremmes mot en annen enn siktede, får vedkommende stilling som part for dette spørsmåls vedkommende.

§ 427 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Er dette ikke gjort, kan det *sivile kravet* bare fremmes i den utstrekning saksøkte samtykker eller retten finner at han likevel har hatt gode nok muligheter til å forberede sitt forsvar.

§ 428 første ledd første punktum skal lyde:

Den som har et *sivilt* krav som nevnt i § 3, kan selv fremme dette i forbindelse med offentlig sak, såfremt hovedforhandling blir holdt.

§ 429 skal lyde:

I private straffesaker kan saksøkeren gjøre *sivile* krav gjeldende på samme måte som påstand om straff.

§ 431 skal lyde:

Retten kan bestemme at forhandlingen om et *sivilt* krav skal utsettes til straffesaken er pådømt.

§ 432 annet, tredje og fjerde ledd skal lyde:

Når en sak avgjøres ved tilståelsesdom, kan *sivile* krav bare pådømmes i den utstrekning retten finner dem utvilsomme.

Om frist for oppfyllelse m.m. gjelder reglene i *tvisteloven* § 19-7.

Den som mener å ha ytterligere krav enn det han har fått dom for etter første eller annet ledd, kan reise sak om restkravet etter reglene i *tvisteloven*.

§ 433 skal lyde:

Etter at hovedforhandling er begynt, kan begjæring om pådømmelse av det *sivile kravet* ikke tas tilbake uten at kravet samtidig frafalles, med mindre saksøkte eller retten samtykker.

§ 434 første ledd innledningen skal lyde:

Ved anke *over dom* i straffesaken kan partene kreve ny behandling også av de *sivile* krav dersom vilkårene i §§ 427 til 433 er oppfylt og anken gjelder

§ 434 tredje, fjerde og femte ledd skal lyde:

Ved *gjenåpning* av straffesak kan en part på samme vilkår som nevnt i første ledd kreve ny behandling av de *sivile* krav dersom fristen i *tvisteloven* § 31-6 ikke er utløpt.

Begjæring om behandling av *sivile krav* sammen med straffesaken må sammen med opplysning om de bevis som vil bli ført, settes fram så tidlig at den annen part har tilstrekkelig tid til å forberede seg på behandlingen.

Dersom et *sivilt krav* ikke avgjøres i straffesaken, skal retten sørge for at melding om dette blir forkynt for den som har krevd ny behandling av spørsmålet. Parten skal samtidig orienteres om adgangen til fortsatt behandling etter *tvistelovens* regler og om fristen i tredje punktum. Parten må innen én måned etter at slik melding ble forkynt for ham, gi retten melding om at han krever fortsatt behandling av det *sivile kravet*. Om slikt krav ikke fremsettes, skal denne delen av saken heves.

§ 435 skal lyde:

Særskilt anke mot avgjørelsen av *sivile* krav finner sted etter *tvistelovens* regler. Det samme gjelder *gjenåpning*.

§ 436 annet ledd første punktum skal lyde:

Når avgjørelsen ved *anke eller* begjæring om *gjenåpning* fra siktede går ham imot, gjelder regelen i første ledd tilsvarende.

§ 438 tredje ledd skal lyde:

Dersom en sak som har blitt *gjenåpnet* ender med friinnelse, og særlige grunner gjør det rimelig, kan retten helt eller delvis tilkjenne andre enn siktede dekning av omkostninger som knytter seg til tiltak som har hatt vesentlig betydning for at saken ble *gjenåpnet*.

§ 439 første ledd skal lyde:

Når fornærmede under en offentlig forfølgning selv fremmer *sivile krav*, gjelder bestemmelsene om erstatning for saksomkostninger i *tvisteloven kapittel 20* tilsvarende for omkostninger vedkommende disse krav.

§ 440 første ledd skal lyde:

I privat sak etter denne lov gjelder bestemmelsene om erstatning for saksomkostninger i *tvisteloven kapittel 20* tilsvarende.

§ 442 annet punktum og nytt tredje punktum skal lyde:

Ellers kan det ankes på det grunnlag at omkostningsavgjørelsen er avgjort i strid med loven. *Slik anke behandles etter reglene i kapittel 26.*

§ 444 annet ledd skal lyde:

En domfelt har også rett til erstatning for økonomisk tap som skyldes fullbyrdet straff som overstiger den straff som idømmes etter *gjenåpning*.

§ 449 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Saken behandles etter reglene i *tvisteloven*.

§ 450 annet ledd skal lyde:

Om sakskostnader ved behandling for retten gjelder reglene i *tvisteloven kapittel 20*, likevel slik at saksøkeren kan pålegges å erstatte statens sakskostnader bare dersom søksmålet var grunnløst.

§ 450 tredje ledd oppheves.

§ 452 annet ledd skal lyde:

Angripes en rettskraftig dom ved anke eller er en begjæring om *genåpning* tatt til følge, kan den rett som skal behandle saken, ved kjennelse beslutte at fullbyrding helt eller delvis skal utstå.

§ 470 første ledd første punktum skal lyde:

Rettens leder eller en dommer skal i tilstrekkelig tid før hovedforhandlingen i saken ta ut militære meddommere ved loddrekking fra de listene som er nevnt i § 468.

79. I lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr gjøres følgende endringer:

§ 2 annet ledd første punktum skal lyde:

Den som har begjært forretningen eller vedkommende rettergangsskritt dekker også alle utgifter til meddommere, *skjønnsmedlemmer*, sakkyndige, vitner, oversettelser, særlige undersøkelser og andre sideutgifter.

§ 2 annet ledd nye tredje, fjerde og femte punktum skal lyde:

Når retten har funnet det nødvendig med oversettelser til og fra samisk, dekkes utgiftene av staten. Sideutgifter som må ses som en følge av at saken har prinsipiell betydning for den ene parten, kan denne parten pålegges å betale. Godtgjøring til rettsmekler og hjelpere som er fastsatt etter *tvisteloven* § 8-4 tredje ledd dekkes med lik andel av partene.

§ 3 nye sjettede og sjuende ledd skal lyde:

Er det ikke betalt tilstrekkelig forskudd når erklæring om et rettergangsskritt blir satt fram, skal retten sette en kort frist for betalingen. Skjer betaling ikke innen utløpet av denne fristen, skal erklæringen avvises med mindre reglene i § 5 får anvendelse. Skjer betaling innen utløpet av fristen, har det ikke betydning for bedømmelsen av spørsmålet om når erklæringen ble satt fram, at betaling først fant sted etterpå.

Ved manglende betaling for rettergangsskritt som skal betales av en part etter § 2 annet ledd femte punktum, kan rettergangsskrittet likevel foretas. § 5 annet ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

§ 4 første punktum skal lyde:

Gebyrplikten for *sivile tvister*, skjønn, tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring inntre når saken er ført inn i

sakslisten og for overprøving ved høyere instans innføring i denne saksliste.

§ 5 nye annet og tredje ledd skal lyde:

Hvis en part som har begjært et rettergangsskritt, har fått henstand etter første ledd eller slik henstand kan påregnes, skal domstolen tillate at vedkommende rettergangsskritt foretas. I andre tilfeller kan domstolen tillate at et rettergangsskritt foretas dersom den parten som har begjært det, ikke kan betale straks, og det vil være til skade eller vesentlig ulempe for parten om rettergangsskrittet ikke foretas. Krever rettergangsskrittet utbetalinger, kan pengene legges ut av det offentlige.

Når rettergangsskritt er foretatt med henstand, skal retten sette en frist for betalingen. Inntil betaling har skjedd, eller fristen er utløpt, skal retten bare foreta slike skritt i saken som den finner nødvendige. Skjer betaling ikke innen utløpet av fristen, avvises fraværsvavgjørelse etter *tvisteloven* § 16-9 eller § 16-10.

§ 5 a innledningen og nr. 1, 4 og 5 skal lyde:

Avgjørelser etter denne lov eller etter bestemmelser gitt i medhold av denne lov kan *ankes* eller påklages på følgende måte:

1. Avgjørelser som gjelder forretninger som nevnt i kapittel 2, 3, 4 og 5 hos en domstol kan *ankes* til overordnet domstol etter de regler som gjelder for *anke* i forbindelse med forretningen. Avgjørelser truffet av Arbeidsretten kan ikke *ankes*.
4. Avgjørelser som gjelder forretninger som nevnt i kapittel 6 og 7 kan *ankes* eller påklages etter de regler som gjelder for overprøving av tinglysnings- og registreringsavgjørelser under forretningen.
5. Avgjørelser etter § 27 a kan *ankes* etter de regler som gjelder for *anke* mot avgjørelser under vedkommende forretning.

§ 5 b første og annet ledd skal lyde:

Anke eller klage etter § 5 a har ikke oppsettende virkning.

For *anke* eller klage etter § 5 a betales ikke gebyr. For *anke* mot en domstols avgjørelse av *en anke* eller en klage etter § 5 a betales 6 ganger rettsgebyret.

§ 7 skal lyde:

For behandling av en sak ved forlikrådet betales rettsgebyret *selv om forliksklagen senere blir trukket tilbake eller avvist*. Dersom samme sak bringes inn for forlikrådet på ny etter å ha vært behandlet i utenrettslig tvistenemnd som omhandlet i *tvisteloven* § 6-2 annet ledd bokstav c, betales ikke nytt gebyr.

Trekkes en forliksklage før pålegg om tilsvar eller innkalling er sendt innklagede, påløper ikke gebyr. Betalt gebyr tilbakebetales.

Blir en forliksklage avvist på grunn av manglende gebyrbetaling, påløper ikke gebyr.

§ 8 første ledd tredje punktum oppheves. Nåværende fjerde til sjettede punktum blir tredje til femte punktum.

§ 8 annet ledd første punktum skal lyde:

Det betales inngangsgebyr som for særskilt sak når saksøkte har brakt inn krav til pådømming, og for regres-søksmål.

§ 8 annet ledd nytt tredje punktum skal lyde:

For ny behandling etter at begjæring om oppfriskning mot fraværavgjørelse eller gjenåpning er tatt til følge, betales også som for særskilt sak.

§ 8 tredje ledd skal lyde:

Er avgjørelse i en sak opphevet og sendt til videre behandling fra ankeinstansen, betales ikke nytt gebyr for behandlingen.

§ 8 femte ledd annet punktum skal lyde:

Trekkes saken tilbake eller forlik inngås på et senere tidspunkt eller under hovedforhandling, eller *fraværdom* avsies, betales halvparten av fullt gebyr.

§ 8 sjuende og nye åttende og niende ledd skal lyde:

For behandling av anke mot kjennelser og beslutninger og krav om gjenåpning betales 6 ganger rettsgebyret. Blir anken avvist, nektet fremmet eller hevet, betales 2 ganger rettsgebyret. Blir anke avvist på grunn av manglende gebyrbetaling, betales ikke gebyr. For anke til tingrett over beslutninger i forliksrådet betales 2 ganger rettsgebyret. *For anke over avgjørelser om avslag på fri sakførsel etter lov om fri rettshjelp § 27 betales ikke gebyr.*

For saker som behandles etter tvisteloven kapittel 10 betales 3,5 ganger rettsgebyret. Ved anke mot slik dom gjelder første ledd, men slik at det bare betales 4 ganger rettsgebyret hvis lagmannsretten opphever dommen etter tvisteloven § 29-12 annet ledd.

Når saken først har vært behandlet i forliksrådet, reduseres betalingen etter første ledd første punktum og etter åttende ledd med rettsgebyret.

§ 10 nr. 12 skal lyde:

12. sak etter *tvisteloven kapittel 36 om administrative tvangsvedtak i helse- og sosialsektoren*, jfr. også lov om fri rettshjelp § 16 første ledd nr. 2.

§ 11 første ledd annet punktum skal lyde:

Ved gebyrberegningen tas ikke med dager da bare *skjønnsmedlemmene* er samlet til granskning eller verdsettelse.

§ 14 første ledd siste punktum skal lyde:

Det betales ikke gebyr etter første punktum *når det første gang fremmes ny begjæring om utlegg* for krav som er fastslått i dom, kjennelse eller rettsforlik etter behandling i forliksrådet etter tvangsfullbyrdelsesloven § 7-7 med mindre den opprinnelige utleggssaken ble fortsatt etter *tvangsfullbyrdelsesloven § 7-7 tredje ledd*.

§ 23 a skal lyde:

For *anke* mot tinglysings- og registreringsavgjørelser betales 6 ganger rettsgebyret.

§ 27 a skal lyde:

For følgende særlige *anker* betales 6 ganger rettsgebyret:

1. *anke* etter rettshjelploven § 27 eller etter bestemmelser som viser til rettshjelploven § 27.
2. *anke* mot avgjørelser under notarialforretninger.

80. I lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m. gjøres følgende endringer:

§ 19 nr. 4 første punktum skal lyde:

4. For søksmål gjelder domstolloven og *tvisteloven*, med de særregler som følger av denne paragraf og arbeidsmiljøloven §§ 17-1 fjerde ledd, 17-6 og 17-7.

§ 19 nr. 5 annet ledd annet punktum skal lyde:

Retten avgjørelse etter foregående punktum kan ikke *angripes*.

81. I lov 8. juni 1984 nr. 55 om linjekonferanser m.v. gjøres følgende endringer:

§ 5 første ledd bokstav b skal lyde:

- b) reises mot en part som har *alminnelig verneting* her;

§ 7 annet ledd skal lyde:

Reises det tvist mot en konferanse som har et linjerederi med *alminnelig verneting* her i riket som medlem, kan forkynnelse foregå for linjerederiet.

§ 8 skal lyde:

Et internasjonalt meglingsforslag som er bindende vedtatt, anses som utenlandsk offentlig forlik i forhold til reglene i *tvisteloven § 19-16* og tvangsfullbyrdelsesloven § 4-1 annet ledd bokstav f.

82. I lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs gjøres følgende endringer:

§ 3 annet ledd skal lyde:

Lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr § 3 tredje og femte ledd og § 5 annet ledd gjelder tilsvarende.

§ 4 tredje ledd annet og tredje punktum skal lyde:

En kjennelse som tar begjæringen til følge, kan ikke *angripes* ved *anke*. En kjennelse som avslår begjæringen, kan *ankes* innen tre dager.

§ 10 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Retten kan gi *oppfriskning* under de samme vilkår som om avgjørelsen var tatt under rettergang.

§ 16 tredje ledd fjerde punktum skal lyde:

Retten avgjørelse av spørsmålet om forlengelse av fristen kan ikke *ankes*.

§ 31 annet ledd femte punktum skal lyde:

I særlige tilfeller kan retten fravike satsene for godtgjørelse av *skjønnsmedlemmer* som ellers gjelder ved skifte-takst.

§ 39 skal lyde:

§ 39. *Skyldnerens møteplikt*

Skyldneren plikter å være til stede på fordringshaver-møter og et eventuelt avstemningsmøte, hvis ikke skyldneren har gyldig *fravær* eller har fått tillatelse av gjelds-nemnda til å være fraværende.

§ 46 annet ledd femte punktum skal lyde:

Skyldneren plikter å være til stede i møtet dersom han eller hun ikke har gyldig *fravær*, eller har fått rettens tillatelse til å være fraværende.

§ 46 fjerde ledd skal lyde:

Rettens avgjørelse etter denne paragraf er ikke gjenstand for *anke*.

§ 47 første ledd tredje punktum skal lyde:

Avgjørelsen tas i forbindelse med avgjørelsen av spørsmålet om stadfestelse og kan bare *ankes* sammen med denne.

Overskriften i § 52 skal lyde:

Stadfestelseskjennelsen. Anke

§ 52 annet og tredje ledd skal lyde:

En kjennelse som stadfester akkorden, kan *ankes* av skyldneren og av enhver fordringshaver som vil bli bundet av akkorden. Skyldneren vedblir å stå under gjelds-nemndas tilsyn inntil kjennelsen er blitt rettskraftig.

Dersom tingretten eller *ankeinstansen* nekter stadfestelse, skal den samtidig treffe de avgjørelser som er nevnt i § 57.

§ 54 annet ledd annet og tredje punktum skal lyde:

En kjennelse som tar begjæringen til følge, kan innen tre dager *ankes* av skyldneren. En kjennelse som avslår begjæringen, kan ikke *ankes*.

§ 57 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Ved *anke* over kjennelsen gjelder § 72 annet ledd tilsvarende.

§ 67 annet ledd skal lyde:

Lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr § 3 tredje og femte ledd og § 5 annet ledd gjelder tilsvarende.

§ 71 overskriften og første ledd første punktum skal lyde:

Utsettelse av rettsmøtet. Utveksling av prosesskriv

Retten kan ved kjennelse utsette behandlingen av en konkursbegjæring til et senere rettsmøte når den finner det nødvendig for at det kan bli innhentet ytterligere opp-

lysninger, fordi det er grunn til å tro at skyldneren har gyldig *fravær*, eller av andre lignende grunner.

§ 71 annet og tredje ledd skal lyde:

Dersom retten finner at en begjæring om åpning av konkurs reiser faktiske eller rettslige spørsmål som bør utredes nærmere, kan den ved kjennelse beslutte at partene skal gis adgang til å inngi *prosesskriv*. Fristen for å inngi *prosesskriv* må normalt ikke være over fire dager, og samtlige *prosesskriv* bør være kommet inn til retten innen to uker.

Rettens avgjørelser etter denne paragraf kan ikke angripes ved *anke*.

Overskriften i § 72 skal lyde:

Kjennelse om konkursåpning. Anke

§ 72 annet ledd skal lyde:

Ved *anke* over kjennelse om åpning av konkurs skal også boet være part. *Anken* har ikke oppsettende virkning, men før en kjennelse om åpning av konkurs er blitt rettskraftig, bør det som regel ikke foretas andre disposisjoner over skylderens eiendeler enn de som trengs for å hindre tap for boet.

§ 75 første ledd første punktum skal lyde:

Er begjæring om konkurs fremsatt, kan tingretten eller den domstol som etter *anke* behandler begjæringen, på anmodning av en fordringshaver eller etter eget tiltak bestemme at skyldnerens rådighet over eiendeler som omfattes av beslagsretten i konkurs, helt eller delvis skal oppheves inntil konkursbegjæringen er avgjort, dersom det finnes sannsynlig at skyldneren ellers ville forføye over eiendelene til skade for fordringshaverne.

§ 75 femte ledd tredje punktum skal lyde:

Anke har ikke oppsettende virkning med mindre retten bestemmer det.

§ 76 tredje ledd skal lyde:

Dersom krav etter første og annet ledd bringes inn for retten, treffer den sin avgjørelse ved *dom* som er gjenstand for *anke*.

§ 82 skal lyde:

§ 82. *Anke*

Rettens avgjørelser etter § 77 annet ledd og §§ 78 til 80 kan ikke angripes ved *anke*.

§ 83 fjerde ledd skal lyde:

Rettens avgjørelser etter første ledd kan ikke angripes ved *anke*.

§ 97 tredje punktum skal lyde:

Avgjørelsen har bare virkning for spørsmålet om fordringshaverens stemmerett og kan ikke *ankes*.

§ 103 skal lyde:

§ 103. *Skyldnerens plikt til å møte på skiftesamlinger*

Skyldneren plikter å være til stede på alle skiftesamlinger når denne ikke har gyldig *fravær* eller har fått tillatelse av bostyreren til å være fraværende.

§ 105 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

En avgjørelse om frihetsinnskrenkninger som er tatt uten muntlig forhandling, kan ikke *ankes* særskilt.

§ 117 a fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse kan ikke *ankes*.

§ 124 første ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

En kjennelse som nekter behandling, kan *ankes* innen tre dager. Går kjennelsen ut på at forslaget skal behandles, er den ikke gjenstand for *anke*.

§ 125 første ledd fjerde punktum skal lyde:

Rettens kjennelse kan *ankes* av skyldneren og enhver fordringshaver som vil bli bundet av akkorden.

§ 132 annet ledd skal lyde:

Dersom en utlodning blir påklaget eller *anket*, kan retten bestemme at utbetaling skal skje i den utstrekning utlodningen antas ikke å ville bli berørt av klagen eller *anket*.

§ 143 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Anke kan gis oppsettende virkning av den rett som har fått sin kjennelse *anket*, eller av *ankedomstolen*.

§ 145 femte ledd skal lyde:

Skyldneren kan bringe sitt krav etter § 76 inn for tingretten etter denne lov, eller ved ordinært søksmål etter *tvistelovens* regler.

§ 146 første ledd annet punktum skal lyde:

I andre tilfeller hører behandlingen under tingretten i den rettskrets hvor skyldneren har sitt *alminnelige verne-ting*.

§ 148 tredje ledd skal lyde:

Ved behandlingen av rettsvister er dommeren inhabil i samme utstrekning som i *sivile saker*.

§ 149 første ledd skal lyde:

Bestemmelsene i *tvisteloven* første, fjerde, femte og sjette del, kapittel 8 og §§ 9-6, 9-11 og 9-16 får tilsvarende anvendelse så langt de passer og ikke annet er bestemt. Med hensyn til vitners og sakkyndiges møteplikt gjelder samme regler som under hovedforhandling i *sivile tvister*.

§ 149 annet ledd første punktum skal lyde:

For adgangen til å opptre som prosessfullmechtig under gjeldsforhandling og konkurs gjelder *tvisteloven* § 3-3 første til fjerde ledd.

§ 149 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Ved begjæring om konkurs, ved behandling av tvister ved allmennprosess etter *tvisteloven* og ved *anke gjelder tvisteloven* § 3-3 første til tredje ledd.

§ 149 tredje ledd første punktum skal lyde:

Retten kan ved konkursbehandling i særlige tilfeller beslutte bevisopptak etter *tvisteloven* kapittel 27 til avklaring av boets rettigheter eller forpliktelser.

§ 150 skal lyde:

§ 150. *Tingrettens avgjørelser*

Foruten i de tilfeller som *domstoloven* og *tvisteloven* bestemmer, er tingrettens avgjørelser kjennelser når denne lov kaller dem så eller de avgjør en rettsvist som ikke skal avgjøres ved dom.

§ 152 første ledd annet punktum skal lyde:

Etter at partene har fått anledning til å uttale seg, kan retten bestemme at *anke* over kjennelse i tvist om anmeldte fordringer skal behandles etter reglene om *anke over kjennelser*.

§ 152 tredje ledd skal lyde:

Overfor kjennelser som åpner konkurs, kan *gjenåpning* kreves etter reglene for dommer i *tvisteloven* kapittel 31.

§ 153 skal lyde:

§ 153. *Frister for rettsmidler*

Fristen for *anke* er en måned, hvis ikke annet følger av §§ 4 tredje ledd, 54 annet ledd og 124 første ledd.

Fristene for *anke over* en avgjørelse som ikke skal forkynnes eller meddeles vedkommende, regnes fra den dag avgjørelsen ble tatt. Skal avgjørelsen meddeles vedkommende, regnes fristen fra den dag meddelelsen er avsendt. For utlodninger regnes fristen alltid fra utlodningsdagen. For *anke over* kjennelser som nevnt i §§ 52 annet ledd og 125 første ledd regnes fristen fra avsigelsen.

Etter at stadfestelse av tvangsakkord eller sluttutlodning er blitt rettskraftig, kan *oppfriskning* mot forsømmelser under bobehandlingen ikke gis og *gjenåpning* ikke kreves.

§ 154 overskriften og første ledd skal lyde:

Behandling av tvist ved allmennprosess

En tvist som hører under tingretten etter denne lov, kan behandles ved *allmennprosess*, dersom denne *behandlingsformen* anses mest hensiktsmessig på grunn av *retts-spørsmålets art* eller de opplysninger som kreves, og retten gir samtykke.

§ 154 fjerde og femte ledd skal lyde:

Skal en tvist behandles ved *allmennprosess*, fastsetter retten hvem som skal reise søksmålet, og innen hvilken frist det må anlegges.

Megling i forlikrådet foretas ikke. Ellers *gjelder reglene for allmennprosess* hvis ikke annet følger av bestemmelsene i denne lov.

§ 154 sjuende ledd skal lyde:

Rettens beslutninger etter denne paragraf kan ikke anripes ved *anke*.

§ 155 første og nytt annet punktum skal lyde:

Tvisteloven § 16-16 første ledd bokstav c gjelder tilsvarende hvor skyldneren er part i en voldgiftssak i Norge som er begynt før konkursåpningen. *Gjelder saken krav mot skyldneren, kan boet trekkes inn som part dersom kravet gjøres gjeldende mot boet.*

Nåværende § 155 annet punktum blir tredje punktum.

83. Lov 7. juni 1985 nr. 51 om utmarkskommissjon for Nordland og Troms oppheves.

84. I plan- og bygningslov 14. juni 1985 nr. 77 gjøres følgende endringer:

§ 58 første ledd skal lyde:

Søksmål for å prøve lovligheten av refusjonsvedtaket må anlegges innen 2 måneder fra det er meddelt. Det kan ikke gis *oppfriskning* for fristoversittelse.

§ 60 annet ledd skal lyde:

Lederen i skjønnsretten med personlig *varamedlem* oppnevnes av departementet, de øvrige medlemmer med *varamedlem* oppnevnes av tingretten. Oppnevningen gjelder for 4 år. *Lederen* og *dennes varamedlem* skal ha de egenskaper som er foreskrevet for tingrettsdommere.

85. I lov 21. juni 1985 nr. 79 om enerett til foretaksnavn og andre forretningskjennetegn mv. skal § 3-8 fjerde ledd tredje punktum lyde:

Det kan ikke gis *oppfriskning* mot oversittelse av søksmålsfristen, som skal nevnes i meldingen om vedtaket.

86. I lov 21. juni 1985 nr. 83 om ansvarlige selskaper og komandittselskaper skal § 2-41 annet ledd annet punktum lyde:

Rettens avgjørelse treffes ved kjennelse som kan *ankes*.

87. I lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold gjøres følgende endringer:

§ 3-4 første ledd nr. 1 skal lyde:

1. Enhver har rett til å inngi *prosesskriv* med bilag, skriftlige bevis eller andre skriftlige henvendelser på samisk. Skal domstolen formidle henvendelsen til en motpart, sørger den for oversettelse til norsk. Oversettelse kan unnlates dersom motparten samtykker.

§ 3-4 første ledd nr. 4 og 5 skal lyde:

4. Når en part begjærer det, kan rettens *leder* bestemme at forhandlingsspråket skal være samisk. Nr. 3 andre punktum gjelder tilsvarende.

5. Er forhandlingsspråket samisk, kan rettens *leder* bestemme at også rettsboken skal føres på samisk. Domstolen sørger for oversettelse til norsk.

88. I lov 13. mai 1988 nr. 26 om inkassovirksomhet og annen inndrivning av forfalte pengekrav skal § 23 første ledd annet punktum lyde:

Gjelder tvisten fordringshaverens krav på å få dekket kostnadene ved inndrivningen, kan den likevel bringes inn etter *tvistelovens* regler til behandling for de alminnelige domstolene sammen med hovedkravet.

89. I lov 20. mai 1988 nr. 32 om militær disiplinærmyndighet skal § 36 første punktum lyde:

Søksmål etter *tvisteloven* kan bare reises når klageadgangen er uttømt.

90. I lov 24. juni 1988 nr. 64 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her gjøres følgende endringer:

§ 36 første ledd skal lyde:

Utlending kan kreve at opplysninger som ikke kan fremlegges på annen tilfredsstillende måte i sak etter loven, innhentes ved rettslig avhør etter fremgangsmåten i *tvisteloven kapittel 28 om bevissikring* utenfor rettssak. Utlendingsmyndighetene har tilsvarende adgang. Retten avgjør om *bevissikring* er nødvendig.

§ 42 femte ledd fjerde punktum skal lyde:

Dersom retten tar til følge begjæring om å holde rettslig avhør etter § 36 i sak hvor utlending har krav på fritt rettsråd, skal også utgiftene til juridisk bistand under *bevissikring* dekkes etter lov om fri retts hjelp.

91. I lov 8. juli 1988 nr. 72 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar mv og om tilbakelevering av barn skal § 14 første punktum lyde:

Begjæring om fullbyrding av en avgjørelse som nevnt i § 6 skal være ledsaget av en kopi av avgjørelsen, og dersom det framgår at avgjørelsen er truffet under saksøktets *fravær i saken*, et dokument som viser om saksøkte har fått forkynt eller på annen tilbørlig måte er blitt gjort kjent med stevningen eller tilsvarende dokument.

92. I lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap gjøres følgende endringer:

§ 7 bokstav e annet ledd femte og sjettede punktum skal lyde:

Kjennelsen kan *ankes* av den som avgjørelsen går mot. Er bevisene godtatt, skal retten gi melding til fylkesmannen, som kan *anke* kjennelsen.

§ 25 nytt tredje ledd skal lyde:

Har bevillingsvedtaket vært gjenstand for klage, regnes ikke vedtaket som endelig før etter utløpet av søksmålsfristen i § 29 femte ledd.

I kapittel 5 skal ny § 25 a lyde:

§ 25 a. *Virkeområde*

Reglene i dette kapitlet kommer til anvendelse i saker:

- a) om separasjon og skilsmisse som reises for fylkesmannen, eller
- b) om et ekteskap består eller ikke består, om oppløsning av ekteskap og om separasjon som reises for domstolene (ekteskapsak).

For spørsmål som bringes inn i saken etter § 30 d første ledd bokstav a og c, gjelder § 30 b om norske domstolers kompetanse og § 30 c om verneting tilsvarende. For spørsmål som bringes inn i saken etter § 30 d første ledd bokstav b, gjelder barnelova § 82 om norske domstolers kompetanse og denne lov § 30 c om verneting tilsvarende.

Ny § 28 skal lyde:

§ 28. *Partsrettigheter for umyndig ektefelle mv.*

Sak for fylkesmannen om separasjon eller skilsmisse og ekteskapsak for domstolene reises av eller mot en ektefelle personlig også når han eller hun er umyndig. Når sak er reist, kan vergen opptre til støtte for den umyndige. Vergen skal varsles om saken av fylkesmannen. Er sak reist for domstolene, skal stevning også forkynnes for vergen.

En verge kan fremme sak på vegne av en ektefelle som mangler rettslig handleevne, dersom det er påtrengende nødvendig av hensyn til denne ektefellen. Disse sakene behandles i alle tilfeller av domstolene, som også avgjør om det er grunnlag for saksanlegget.

Dersom en myndig ektefelle har fått oppnevnt hjelpeverge i medhold av vergemålsloven §§ 90 a flg., og det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å opptre i eller fremme sak om separasjon eller skilsmisse eller ekteskapsak, gjelder reglene i første og annet ledd tilsvarende for hjelpevergen.

For behandling av spørsmål om bidrag og andre økonomiske spørsmål i forbindelse med ekteskapsak gjelder tvisteloven § 2-3. Dette gjelder også for en hjelpeverge hvis det faller innenfor hjelpevergens oppdrag å tre inn i saken.

§ 29 tredje ledd nytt tredje og fjerde punktum skal lyde:

Begjæring om oppreisning for oversittelse av klagefristen må settes fram så snart som mulig, og senest én måned etter at klagefristen løp ut. Er det gitt skilsmissebevilling, er oppreisning utelukket dersom en av ektefellene i mellomtiden har inngått nytt ekteskap.

Nåværende tredje og fjerde punktum blir femte og sjettede punktum.

§ 29 fjerde ledd skal lyde:

Dor en av partene under saken, gjelder § 30 f tilsvarende ved klage over fylkesmannens avgjørelser.

§ 29 nytt femte ledd skal lyde:

Søksmål om gyldigheten av et vedtak om separasjon eller skilsmisse kan bare reises når parten fullt ut har benyttet sin adgang til å klage over avgjørelsen. Søksmål må

reises innen én måned etter det endelige vedtaket ble forkynt for parten, og må rettes både mot staten ved departementet og den andre ektefellen. Er det gitt skilsmissebevilling, kan det ikke gis oppfriskning for oversittelse av søksmålsfristen dersom den ene av ektefellene i mellomtiden har inngått nytt ekteskap. § 30 e annet ledd gjelder tilsvarende. Inngår en av ektefellene ekteskap etter at søksmål er reist, skal saken heves.

§ 30 skal lyde:

§ 30. Partene i en ekteskapsak

Ekteskapsak kan bare reises for domstolene av en av ektefellene selv eller av den som påstår å være eller ikke være saksøkte ektefelle, når ikke annet framgår av loven.

Reises slik sak av den ene ektefellen, stevnes den andre ektefellen som motpart. Blir saken reist av andre, stevnes begge ektefeller som motparter. Blir sak om oppløsning reist på grunn av tidligere ekteskap, skal også ektefellen i det tidligere ekteskapet stevnes som motpart.

Nye §§ 30 a til 30 f skal lyde:

§ 30 a. *Fylkesmannens adgang til å opptre for å ivareta offentlige interesser*

I saker som anlegges for å få dom for at et ekteskap består eller ikke består, eller for å få det oppløst etter § 24 første ledd, kan fylkesmannen opptre for å ivareta offentlige interesser. Retten skal gi ham melding om saken. Fylkesmannen kan erklære anke og begjære gjenåpning. Eilers er inntreden i saken bare tillatt etter § 30 f.

§ 30 b. *Når ekteskapsak kan anlegges i Norge*

Dersom ikke annet er fastsatt ved overenskomst med fremmed stat, kan ekteskapsak reises ved norsk domstol:

- a) når saksøkte har bopel i riket, eller
- b) når saksøkeren har bopel i riket og enten har bodd her de siste to år eller tidligere har hatt bopel her, eller
- c) når saksøkeren er norsk statsborger og det godtgjøres at hun eller han på grunn av sitt statsborgerskap ikke vil kunne reise sak i det land hvor vedkommende har bopel, eller
- d) når begge ektefeller er norske statsborgere og saksøkte ikke motsetter seg at saken reises for norsk domstol, eller
- e) når det blir søkt om skilsmisse på grunnlag av separasjon som er meddelt her i riket, i løpet av de fem foregående år.

§ 30 c. *Verneting*

Ekteskapsak anlegges ved saksøktes alminnelige verneting etter tvisteloven § 4-4. I saker som nevnt i § 30 annet ledd annet og tredje punktum, anlegges saken der en av de saksøkte har alminnelig verneting.

Hører saken under norsk domsmyndighet uten at saksøkte har alminnelig verneting i riket, kan saken anlegges i den rettskrets hvor ektefellene hadde sin siste felles bopel eller saksøkeren har bopel.

Blir saken reist av fylkesmannen, kan den anlegges i den rettskretsen hvor en av ektefellene kunne vært saksøkt.

§ 30 d. *Inndragning av andre krav i en ekteskapsak*

I ekteskapsak kan også behandles:

- a) spørsmål om bidrag,
- b) spørsmål etter barnelova om felles barn,
- c) spørsmål etter ekteskapslovens øvrige bestemmelser med mindre det er begjært offentlig skifte, og
- d) krav som er en følge av søksmålet.

Hvis ikke spørsmål som nevnt i første ledd bokstav a og b er trukket inn i saken, skal retten av eget tiltak undersøke om partene er uenige om slike spørsmål, og i tilfelle treffe avgjørelse i saken. Det gjelder likevel ikke hvis partene er enige om å holde spørsmålet utenfor, eller den ene parten uteblir, og den møtende ønsker å holde spørsmålet utenfor, eller hvis en av partene er bosatt utenfor riket.

Når spørsmål etter barnelova om felles barn trekkes inn i saken etter første ledd, får saksbehandlingsreglene i barnelova kap. 7 anvendelse for behandlingen av disse spørsmålene.

Ellers kan en ekteskapsak bare forenes med *sivile tvister* om andre rettsforhold så langt vilkårene i tvisteloven § 15-1 er til stede, og kun i den utstrekning retten tillater det.

§ 30 e. *Rettskraft, oppfriskning og gjenåpning*

En rettskraftig dom om spørsmål som nevnt i § 25 a første ledd bokstav b (ekteskapsak), virker for og mot alle og legges til grunn i alle forhold hvor spørsmålet har betydning. Går dommen ut på skilsmisse eller på separasjon, gjelder det samme selv om dommen ikke er rettskraftig, hvis ikke annet er bestemt.

Er et ekteskap erklært for ikke å bestå, eller er det oppløst, er oppfriskning for oversittelse av ankefristen og gjenåpning utelukket hvis en av ektefellene har inngått nytt ekteskap før avgjørelsen om oppfriskning eller henvisning til hovedforhandling er forkynt for ham eller henne.

§ 30 f. *Parten dør. Barns og arvingers rett til å tre inn i saken*

Dør en part før dom er avsagt i en sak om hans eller hennes eget ekteskap, heves saken. Gjelder saken oppløsning av ekteskap etter § 24 første ledd eller spørsmålet om et ekteskap består, eller om en separasjon er uten rettsvirkning etter § 20 annet ledd, kan den likevel fortsettes så vel av som mot den avdødes barn eller arvinger hvis avgjørelsen har rettslig betydning.

Dør parten etter at dom er avsagt, kan under samme betingelse anke og gjenåpning anvendes av eller mot barna eller arvingene hvis dommen går ut på oppløsning av ekteskapet eller på separasjon, eller saken gjelder spørsmålet om ekteskapet består, eller om en separasjon er uten rettsvirkning etter § 20 annet ledd.

Har flere søksmåls- eller ankeberettigede trådt inn i saken, må de opptre i fellesskap. Har en enkelt trådt inn, kan andre søksmåls- eller ankeberettigede slutte seg til.

§ 57 første ledd bokstav c tredje punktum skal lyde:

Kravet avgjøres ved *dom* av den tingretten som delingen hører under.

§ 57 første ledd bokstav c fjerde punktum oppheves. Femte og sjette punktum blir fjerde og femte punktum og skal lyde:

Reglene om behandling av skiftetvister *gjelder* så langt de passer. En *dom* om deling skal tinglyses etter reglene for ektepakter.

§ 91 første punktum skal lyde:

Er det etter at separasjon er krevd eller søksmål om skilsmisse er reist, grunn til å frykte at en ektefelle vil unndra eiendeler fra delingen eller på annen måte gjøre det vanskelig å oppfylle den andre ektefellens rettigheter etter kapitlene 12 til 14, kan vedkommende ektefelle kreve midlertidig forføyning etter *tvisteloven kapittel 32 og 34*.

§ 93 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom det pågår sak om kravet eller *sak for domstolene etter kapittel 5*, treffes midlertidig avgjørelse etter § 92 av den retten som behandler saken.

93. I lov 20. juli 1991 nr. 67 om overføring av domfelte skal § 9 tredje punktum lyde:

Avgjørelse etter gyldighetskonvensjonen art. 39 nr. 2 første punktum treffes ved kjennelse, som kan *ankes etter reglene om anke over dommer*.

94. I lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v. gjøres følgende endringer:

§ 4A-12 første ledd første punktum skal lyde:

Vedtak i klagesak etter § 4A-11 annet ledd kan bringes inn for tingretten etter reglene i tvisteloven kapittel 36.

§ 4A-12 fjerde og femte ledd oppheves.

§ 9-8 tredje ledd skal lyde:

Om vitneplikt og vitneførsel og om plikt til å *tilby* dokumentbevis, gjelder bestemmelsene i *tvisteloven* så langt de passer.

§ 9-9 første ledd annet punktum skal lyde:

Vedtaket skal begrunnes etter reglene i *tvisteloven* om begrunnelse av dommer.

§ 9-10 skal lyde:

§ 9-10. *Overprøving av fylkesnemndas vedtak*.

Nemndas vedtak kan bringes inn for tingretten etter reglene i tvisteloven kapittel 36 av den private part eller av kommunen. Kommunen er part i saken. Om adgangen for et barn til å reise søksmål gjelder § 8-3 annet ledd.

Fristen for å reise søksmål er to måneder fra den dag den som har rett til å reise søksmål, fikk melding om ved-

taket. Det kan gis oppfriskning etter tvisteloven mot oversittelse av fristen.

Kommunen dekker sine egne omkostninger i *saken*.

§ 9-10 a oppheves.

95. I lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefiske og innlandsfisk m.v. skal § 27 tredje ledd fjerde punktum lyde:

Reglene i *tvisteloven §§ 16-12 til 16-14* gjelder så langt de passer.

96. I lov 19. juni 1992 nr. 59 om bygdeallmenninger gjøres følgende endringer:

§ 1-7 tredje ledd skal lyde:

Bestemmelsene i denne paragraf gjelder tilsvarende for varsel om bevisopptak etter *tvisteloven § 27-3 annet ledd første punktum* og for øvrig for andre underretninger til parter i forbindelse med rettergang.

§ 1-8 tredje ledd skal lyde:

Ved anvendelse av rettsmidler (*anke, oppfriskning, gjenåpning*) mot bruksberettigede som nevnt i første ledd gjelder bestemmelsene i denne paragraf tilsvarende, slik at de ordinære rettsmiddelfrister alltid forlenges med syv dager, jfr. § 1-7 annet ledd.

97. I lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om tvangsfullbyrdelse.

I § 1-1 fjernes ordene «og midlertidig sikring».

§ 1-2 første ledd annet punktum oppheves. I annet ledd fjernes ordene «eller sikres etter kapittel 14».

I følgende bestemmelser fjernes uttrykket «eller midlertidig sikring»:

§§ 1-3 første ledd, 1-6 tredje ledd, 2-1 annet ledd, 2-2 tredje ledd og 3-7 i nåværende tredje ledd.

I følgende bestemmelser fjernes uttrykket «og midlertidig sikring»:

§§ 1-5 første til tredje ledd, 1-6 første ledd første og annet punktum, 1-7 første og annet punktum, 2-8 første ledd og 3-6 første ledd.

§ 1-8 femte ledd skal lyde:

Med en persons alminnelige verneting menes i denne loven den rettskrets eller det namsmannsdistrikt hvor vedkommende har bopel eller slik tilknytning som nevnt i *tvisteloven § 4-4 tredje til femte ledd. Den som har bopel i flere rettskretser eller namsmannsdistrikter, har alminnelig verneting i alle disse.*

§ 1-9 bokstav b til d skal lyde:

b) Et krav som gjelder bruksrett eller servitutt over løsøre, anses for å være både der løsøregjenstanden er og der rettighetshaveren har *alminnelig verneting*. Dersom rettighetshaveren ikke har *alminnelig verneting* i

riket, anses kravet dessuten for å være der eieren av løsøret har *alminnelig verneting*.

c) Et krav som er knyttet til verdipapir, anses for å være der verdipapiret er.

d) Et krav av annen art anses for å være der kravshaveren har *alminnelig verneting*. Dersom kravshaveren ikke har *alminnelig verneting* i riket, anses et krav som en bestemt person er forpliktet til å oppfylle, for å være der den forpliktete har *alminnelig verneting*. Dersom rettighetshaveren ikke har *alminnelig verneting* i riket, anses en immaterialrettighet som er registrert i et særskilt register, for å være der den registrerte fullmektig har *alminnelig verneting*. Finnes ingen registrert fullmektig med *alminnelig verneting* i riket, anses immaterialrettigheten for å være der registrert føres.

§ 2-7 annet punktum skal lyde:

Om *oppfriskning* for oversittelse av frist for å klage til tingretten etter § 5-16 gjelder *tvisteloven §§ 16-12 til 16-14* tilsvarende.

§ 2-12 skal lyde:

Om rettsmidler mot rettens avgjørelser gjelder *tvisteloven sjette del og kapittel 17. Gjenåpning* kan bare begjæres når avgjørelsen rettskraftig avgjør et krav, eller hever eller avviser en sak, eller når det ellers er bestemt i denne lov.

§ 3-2 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Tvisteloven §§ 16-12 til 16-14 gjelder tilsvarende.

§ 3-3 første punktum skal lyde:

Tvisteloven kapittel 20 gjelder for partenes ansvar for sakskostnader ved rettens behandling av tvister og klage etter § 5-16 og ved rettsmidler mot rettens avgjørelser.

§§ 3-4, 3-5 og 3-7 annet ledd oppheves. Nåværende §§ 3-6 og 3-7 blir §§ 3-4 og 3-5. Nåværende § 3-7 tredje ledd blir § 3-5 annet ledd.

§ 4-1 annet ledd bokstav a skal lyde:

a) dom eller kjennelse av en norsk *domstol, og andre avgjørelser* av en norsk domstol som har virkning som dom eller kjennelse eller som avgjør krav om erstatning for sakskostnader.

§ 4-1 annet ledd bokstav g skal lyde:

g) avgjørelse av utenlandsk domstol som vil være bindende her i riket etter *tvisteloven § 19-16 annet og tredje ledd*.

§ 4-1 nytt tredje og fjerde ledd skal lyde:

(3) Når krav på erstatning for sakskostnader i rettergang er fastsatt i et alminnelig tvangsgrunnlag etter annet ledd bokstav a, b, d og e, omfatter grunnlaget også forsinkelsesrente av kravet etter forsinkelsesrenteloven.

(4) Et alminnelig eller særlig tvangsgrunnlag for krav på forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven gir for den del av kravet som har oppstått etter grunnlaget, for-

dringshaveren rett til dekning etter den rentesats som gjelder etter §§ 3 og 4 i loven. Er det ikke sannsynliggjort om grunnlaget gir rett til alminnelig forsinkelsesrente eller forsinkelsesrente i forbrukerforhold, beregnes kravet etter laveste sats.

Nåværende tredje ledd blir femte ledd.

§ 4-6 skal lyde:

§ 4-6 *Hvem som kan begjære tvangsfullbyrdelse*

Tvangsfullbyrdelse kan bare begjæres av den som i tvangsgrunnlaget er nevnt som berettiget, herunder gruppedlem som er omfattet av avgjørelse i gruppesøksmål, eller som lovlig har ervervet kravet.

Når tvangsgrunnlaget er avgjørelse i gruppesøksmål etter tvisteloven § 35-7, og slutningen angir framgangsmåten for direkte oppfyllelse overfor gruppedlemmene, kan tvangsfullbyrdelse også begjæres av den som var grupperepresentant i saken.

§ 5-1 første ledd og annet ledd første punktum skal lyde:

Om *partsevne, prosessdyktighet og stedfortredere* gjelder *tvisteloven kapittel 2* tilsvarende.

Om prosessfullmektig gjelder *tvisteloven kapittel 3* tilsvarende.

§ 5-1 annet ledd annet punktum oppheves. Nåværende tredje til femte punktum blir annet til fjerde punktum. Fjerde punktum skal lyde:

For prosessfullmektig etter tredje punktum gjelder tvisteloven § 12-1 på tilsvarende måte som for advokater.

§ 5-8 første ledd tredje punktum skal lyde:

Dersom saksøkeren uteblir uten at det er opplyst eller sannsynlig at vedkommende har gyldig *fravær*, kan saken heves.

§ 5-15 annet punktum skal lyde:

Om retting av namsmannens avgjørelser gjelder *tvisteloven § 19-8 første ledd* tilsvarende.

§ 6-1 første ledd skal lyde:

Tvisteloven første, fjerde og femte del, med unntak for kapittel 4, 16 III og IV og 20, samt kapittel 8 gjelder for tingretten.

§ 6-1 tredje ledd skal lyde:

Om rettsbøker for tingrettens rettsmøter gjelder *tvisteloven kapittel 13 II og 14. Om innføring i rettsbok og opp-tak av forklaringer* gjelder samme regler som *under hovedforhandling*.

§ 6-2 skal lyde:

Inkassobevillingshaver hos en inkassator som driver inkassovirksomhet i medhold av inkassobevilling etter inkassoloven, kan være prosessfullmektig etter samme regler som advokater under tvangsfullbyrdelse i inkassoppdrag som inkassatoren har for parten. Videre kan den som har rett til å drive rettshjelpsvirksomhet etter dom-

stoloven § 218 annet ledd nr. 1 til 3, være prosessfullmektig under tvangsfullbyrdelse i rettshjelpoppdrag som vedkommende har for parten. *For prosessfullmektig etter annet punktum gjelder tvisteloven § 12-1 på tilsvarende måte som for advokater. Reglene i første til tredje punktum gjelder ikke ved behandling av tvister ved allmennprosess.*

§ 6-3 første ledd første punktum skal lyde:

Tingrettens avgjørelser treffes ved kjennelse når fullbyrdelsen nektes fremmet, heves eller utsettes, ved avgjørelse av tvist eller når det ellers er bestemt i *tvisteloven* eller loven her.

§ 6-5 første ledd tredje punktum skal lyde:

Rettens avgjørelser etter denne paragrafen kan ikke *angripes*.

§ 6-6 overskriften og første ledd første punktum skal lyde:

Behandling av tvister ved allmennprosess.

Reiser saksøkte innvending mot at tvangsfullbyrdelsen gjennomføres, kan retten beslutte at tvisten skal behandles *ved allmennprosess dersom det er hensiktsmessig på grunn av de faktiske og rettslige spørsmål som tvisten reiser*.

§ 6-6 annet og tredje ledd skal lyde:

Partene i tvisten skal gis adgang til å uttale seg for retten beslutter at en tvist skal behandles *ved allmennprosess*. I beslutningen skal retten fastsette innen hvilken frist søksmålet må reises. Beslutningen kan ikke *angripes*.

Ved behandling *ved allmennprosess* kan det krav innvendingen bygger på, bringes inn til avgjørelse dersom kravet kan bringes inn for norsk domstol. Megling i forliksrådet foretas *ikke*.

§ 7-3 første ledd skal lyde:

Begjæring om utlegg skal settes fram for namsmannen i det distriktet der saksøkte har *alminnelig verneting*.

§ 7-3 annet ledd første punktum bokstav a og d og annet punktum skal lyde:

a) det er sannsynlig at det ikke vil være tilstrekkelige eller hensiktsmessige formuesgoder å ta utlegg i i det distrikt der saksøkte har *alminnelig verneting*,

d) saksøkte ikke har kjent *alminnelig verneting* i riket,

For saksøkte som har kjent *alminnelig verneting* i riket, kan utleggstrekk bare besluttes av namsmannen i det distrikt der saksøkte har *alminnelig verneting*.

§ 7-5 annet ledd første punktum skal lyde:

En begjæring om utlegg etter § 7-2 bokstav f skal i tillegg oppfylle kravene til forliksklager i *tvisteloven § 6-3*.

§ 7-7 nytt tredje ledd skal lyde:

Avsluttes *en sak som er behandlet i forliksrådet etter annet ledd, med en kjennelse eller dom i forliksrådet* som

pålegger innklagede en betalingsplikt overfor klageren, kan klageren innen en måned etter utløpet av dennes frist for å *overprøve avgjørelsen uten oppfriskning* ved begjæring til namsmannen kreve at utleggssaken skal fortsette. *Avsluttes saken med rettsforlik i forlikrådet, kan slikt krav fremmes innen en måned etter at forliket er inngått.*

§ 7-12 første ledd femte punktum skal lyde:
Twisteloven kapittel 22 gjelder tilsvarende.

Overskriften til § 7-23 skal lyde:
Endring av utleggstrekk og skifte av arbeidsgiver eller alminnelig verneing.

§ 8-20 annet ledd femte punktum skal lyde:
Søksmålet reises for tingretten for den rettskrets der namsmannen har sitt kontor, eller for den domstol som saken hører under etter *twisteloven*.

§ 8-21 første ledd tredje punktum skal lyde:
Søksmålet reises for tingretten for den rettskrets der namsmannen har sitt kontor, eller for den domstol som saken hører under etter *twisteloven*.

§ 8-21 annet ledd femte punktum skal lyde:
Søksmålet reises for tingretten for den rettskrets der namsmannen har sitt kontor, eller for den domstol som saken hører under etter *twisteloven*.

§ 9-12 annet ledd annet punktum skal lyde:
Twisteloven kapittel 17 og § 29-13 første ledd annet punktum gjelder tilsvarende.

§ 9-12 fjerde ledd skal lyde:
Foretar retten ny verdsetting, skal to *skjønnsmedlemmer* ta del i verdsettingen. Når en part krever det og retten anser det påkrevd, skal fire *skjønnsmedlemmer* delta.

Overskriften til § 9-13 skal lyde:
Begrensning i ankeadgangen.

§ 10-9 fjerde ledd første punktum skal lyde:
Reiser saksøkeren søksmål til innkreving, skal saksøkeren underrette saksøkte om søksmålet med oppfordring om å tre inn i saken som *partshjelper*.

§ 11-3 annet og tredje ledd skal lyde:
Begjæring om tvangsdekning i skip og luftfartøy skal settes fram for tingretten i den krets der skipet eller luftfartøyet er eller ventes å komme i nær fremtid. Dersom begjæringen gjelder tvangsbruk av norsk skip eller luftfartøy, skal begjæringen isteden settes fram for tingretten ved *alminnelig verneing* til den som er registrert som eier, eller til en representant som kan motta søksmål på vedkommendes vegne.

Begjæring om tvangsdekning i akvakulturtillatelsen skal settes fram for tingretten ved *det alminnelige verneinget* til den som er registrert som innehaver, eller ved den rettskrets hvor akvakulturtillatelsen er registrert der-

som innehaver av tillatelsen ikke har *alminnelig verneing* i Norge.

§ 11-33 første ledd fjerde punktum skal lyde:
Er det begjært *oppfriskning* mot oversittelse av fristen for å påanke stadfestelseskjennelsen før skjøte er utstedt, skal utstedelsen utstå til angrepet er rettskraftig avgjort.

§ 11-34 annet ledd skal lyde:
Ankefristen er en måned regnet fra avsigelsen. Det kan ikke begjæres *oppfriskning* for oversittelse av ankefristen etter at skjøte er registrert eller kjøpesummen er utbetalt. Begjæres det *oppfriskning* etter at skjøte er utstedt, skal retten straks sørge for at det anmerkes i realregisteret at stadfestelsen er angrepet.

§ 11-35 sjette ledd annet punktum skal lyde:
For øvrig gjøres krav etter fjerde og femte ledd gjeldende ved ordinært søksmål etter *twistelovens* regler.

§ 11-37 første punktum skal lyde:
Fordelingskjennelsen kan angripes ved anke og *gjenåpning*.

§ 11-38 første ledd femte punktum skal lyde:
Er det begjært *oppfriskning* mot oversittelse av fristen for å *anke* stadfestelseskjennelsen før kjøpesummen er utbetalt, skal utbetalingen utstå til angrepet er rettskraftig avgjort.

§ 11-39 annet ledd femte punktum skal lyde:
Søksmålet reises for den tingrett som har behandlet tvangssalget eller for den domstol som saken hører under etter *twisteloven*.

§ 11-40 første ledd tredje punktum skal lyde:
Søksmålet reises for den tingrett som behandlet tvangssalget eller for den domstol som saken hører under etter *twisteloven*.

§ 11-40 annet ledd femte punktum skal lyde:
Søksmålet reises for den tingrett som behandlet tvangssalget eller for den domstol som saken hører under etter *twisteloven*.

§ 13-3 tredje ledd første punktum skal lyde:
Begjæring om tvangsfullbyrdelse av andre krav settes fram for tingretten i det distrikt hvor saksøkte har *alminnelig verneing*.

Tredje del, kapittel 14 og 15 oppheves. Nåværende fjerde del blir tredje del. Nåværende kapittel 16 blir kapittel 14. §§ 16-1 til 16-3 blir §§ 14-1 til 14-3.

98. I lov 17. juli 1992 nr. 99 om frivillig og tvungen gjeldsordning for privatpersoner gjøres følgende endringer:

§ 3-1 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Namsmyndighetens avgjørelse om å åpne gjeldsforhandling på vilkår kan også påklages eller *ankes* av skyldneren.

§ 3-7 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Klage og *anke* etter denne paragraf har oppsettende virkning.

§ 5-1 femte ledd første punktum skal lyde:

Dersom det benyttes rettsmidler mot en avgjørelse om å nekte stadfestelse av tvungen gjeldsordning eller dersom en kjennelse om tvungen gjeldsordning blir opphevet av *ankeinstansen*, skal gjeldsforhandlingsperioden anses å løpe inntil rettskraftig avgjørelse foreligger i saken.

§ 5-4 annet ledd tredje punktum skal lyde:

En kjennelse som nekter stadfestelse kan bare *ankes* av skyldneren.

99. I lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester gjøres følgende endringer:

§ 7-1 (i) oppheves.

§ 7-1 (j) og (k) blir § 7-1 (i) og (j).

Ny § 7-6 skal lyde:

§ 7-6. *Rettslig prøving av fylkesnemndas vedtak*

Nemndas vedtak kan bringes inn for tingretten etter reglene i tvisteloven kapittel 36 av den private part eller av kommunen. Kommunen er part i saken. Om adgangen for et barn til å reise søksmål gjelder § 6-3 annet ledd.

Fristen for å reise søksmål er to måneder fra den dag den som har rett til å reise søksmål, fikk melding om vedtaket. Det kan gis oppfriskning mot oversittelse av søksmålsfristen.

Kommunen dekker sine egne kostnader med saken.

100. I lov 27. november 1992 nr. 117 om offentlig støtte skal § 4 første ledd fjerde punktum lyde:

Anke over beslutningen har ikke oppsettende virkning.

101. I lov 12. mars 1993 nr. 32 om planteforedlerrett skal § 26 første ledd annet punktum lyde:

Nærmere bestemmelser om søknader om planteforedlerrett, om behandlingen av dem, om offentlighet for dokumentene i den enkelte sak og om *å få sin sak tatt under behandling ved* oversittelse av frister m.m. gis i forskrift.

102. I lov 30. april 1993 nr. 40 om registrert partnerskap skal § 5 lyde:

Uavhengig av bestemmelsen i *ekteskapsloven § 30 b* kan sak om oppløsning av registrert partnerskap som er inngått her i landet, alltid reises for norsk domstol.

103. I lov 11. juni 1993 nr. 101 om luftfart gjøres følgende endringer:

§ 3-21 fjerde ledd skal lyde:

De innskrenkninger i adgangen til å ta *anke* til følge som er fastsatt i tinglysingslovens §§ 10 a og 10 b, gjelder tilsvarende ved klage over registreringsmyndighetens avgjørelser.

§ 3-22 annet ledd annet punktum skal lyde:

Det samme gjelder beslutning om en midlertidig forføyning i medhold av *tvisteloven kapittel 32 og 34*.

§ 7-18 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Regelen om *oppfriskning* i *tvisteloven §§ 16-12 til 16-14* gjelder tilsvarende.

§ 10-28 annet ledd nr. 2 skal lyde:

2. fraktføreren også i den staten utøver lufttransportvirksomheten i lokaler som eies eller leies av fraktføreren selv, eller av en annen fraktfører som denne har en forretningsavtale med. Søksmål etter første punktum må reises ved passasjerens *alminnelige verneting* på ulykkestidspunktet.

§ 10-36 annet ledd skal lyde:

Blir søksmål reist mot bare den ene fraktfører og vil *denne gjøre* regresskrav gjeldende mot den annen, kan han dra regresskravet inn i saken i samsvar med *tvisteloven § 15-2 annet og tredje ledd* uten hensyn til om det *hører under norsk domsmyndighet*.

§ 12-17 skal lyde:

§ 12-17. *Bevissikring*

Undersøkellesmyndigheten kan kreve *bevissikring* utenfor rettssak etter reglene i *tvisteloven § 28-3 tredje ledd og § 28-4*. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes*.

§ 13-2 fjerde ledd skal lyde:

Reglene i første og andre ledd får anvendelse i den grad de ikke kommer i konflikt med lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse, *tvisteloven sjuende del* og Overenskomst om innføring av visse ensartede regler om arrest i luftfartøyer av 29. mai 1933.

104. Lov 25. mars 1994 nr. 6 om granskingskommisjon for granskning av påstander om ulovlig overvåking av norske borgere oppheves.

105. I lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten gjøres følgende endringer:

§ 19 tredje ledd første punktum skal lyde:

Klage som gis etter utløpet av klagefristen, kan tas til behandling etter reglene i forvaltningsloven § 31, jf likevel paragrafen her fjerde ledd.

§ 19 fjerde ledd skal lyde:

Reglene i tinglysningsloven §§ 10 a og 10 b om enkelte innskrenkninger i adgangen til å ta en anke til følge gjelder tilsvarende.

§ 19 femte ledd annet punktum skal lyde:

Forvaltningsloven § 27 b annet punktum gjelder likevel tilsvarende.

§ 19 sjette ledd skal lyde:

Vedkommende forvaltningsorgan kan bestemme at mulig søksmål må reises innen 3 uker fra det tidspunkt da melding om fristfastsettingen kom fram til vedkommende part. Ved oversittelse av fristen kan retten likevel tillate søksmålet fremmet dersom særlige grunner taler for det og det ikke foreligger forhold som er til hinder for å ta en klage til følge, jf paragrafen her fjerde ledd.

§ 35 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Kjennelsen kan ankes.

§ 35 femte ledd første punktum skal lyde:

Melder noen seg før fristens utløp og påstår å ha bedre rett til skipet enn saksøkeren, fortsetter saken etter de vanlige regler i *tvisteloven*.

§ 91 første ledd skal lyde:

Reglene her gjelder for arrest i skip etter *tvisteloven* kapittel 32 og 33. Reglene gjelder tilsvarende for midlertidig forføyning etter *tvisteloven* kapittel 32 og 34 når forføyningen går ut på tilbakehold av et skip.

§ 91 annet ledd annet punktum skal lyde:

For disse tilfellene gjelder reglene i *tvisteloven* kapittel 32 til 34 fullt ut.

§ 95 annet ledd første punktum skal lyde:

Et skip som er arrestert etter *tvisteloven* § 33-2 tredje ledd, må ikke forlate det sted det ligger før tvangssalg er holdt eller tvangsbruk iverksatt.

§ 95 tredje ledd skal lyde:

For realregistrerte skip som er arrestert etter *tvisteloven* § 33-2 første ledd eller holdt tilbake etter *tvisteloven* kapittel 34, kan det gis pålegg som nevnt i annet ledd og for øvrig iverksettes tiltak som der bestemte dersom retten finner det nødvendig for å sikre arresten.

§ 98 overskriften og innledningen skal lyde:

Forholdet til tvangsfullbyrdelsesloven og tvisteloven
For øvrig gjelder reglene i *tvangsfullbyrdelsesloven* og *tvisteloven* sjuende del, herunder reglene om

§ 117 annet punktum skal lyde:

Søksmålet reises i den rettskrets hvor partrederiet har *alminnelig verneting*.

§ 118 første ledd annet og tredje punktum skal lyde:

Er det uenighet om stedet for salget, avgjøres spørsmålet av tingretten ved partrederiets *alminnelige verneting*. Avgjørelsen treffes i form av kjennelse, som kan ankes.

§ 118 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Avgjørelsen hører under tingretten og treffes i form av kjennelse, som kan ankes.

§ 231 annet ledd skal lyde:

Reglene i *tvisteloven* får tilsvarende anvendelse med mindre annet følger av kapitlet her.

§ 234 fjerde ledd skal lyde:

Kjennelsen kan ankes.

§ 245 annet punktum skal lyde:

Gjenåpning kan bare finne sted for så vidt gjelder retten til ansvarsbegrensning.

§ 454 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Retten skal forene sakene til felles behandling og avgjørelse i den utstrekning det er adgang til det, jf *tvisteloven* § 15-6 første punktum.

§ 474 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Videre kan foretas besiktelse av skipet og det sted der hendelsen fant sted, og foretas annen *undersøkelse av realbevis* for så vidt det hensiktsmessig kan skje i forbindelse med vitneavhøringen.

§ 476 fjerde ledd annet til fjerde punktum skal lyde:

Godtgjørelsen fastsettes av rettens *leder*. Fastsettelsen kan ankes til lagmannsretten etter reglene i rettshjelploven § 27. For fastsettelse foretatt av norsk konsulrett i utlandet er Borgarting lagmannsrett *ankeinstans*.

§ 481 første ledd første punktum skal lyde:

Avhøringen av skipsførereren og de andre vitnene finner sted etter reglene i *tvisteloven* §§ 21-5 og 21-10 og *kapittel 22 og 24* for så vidt ikke annet er bestemt i det følgende.

§ 481 annet ledd første punktum skal lyde:

Rettens *leder* foretar avhøringen, dersom denne ikke finner å kunne overlate den til sjøfartsinspektøren eller en annen representant for påtalemyndigheten eller til rederen, lasteierne, assurandørene eller andre interesserte.

§ 481 tredje ledd skal lyde:

Undersøkelse av realbevis finner sted etter reglene i *tvisteloven* kapittel 26 og 27.

§ 488 skal lyde:

§ 488. *Rettens sammensetning m.m.*

Skjønnsmedlemmenes antall er to. Dersom rettens *leder* finner det ønskelig, skal antallet være fire.

Skjønnsmedlemmene gis så vidt mulig en dags varsel.

I særlige tilfelle kan *lederen* unnlate å delta i skjønnet og overlate til *skjønnsmedlemmene* å holde det alene med påfølgende avhjemling i rettsmøte.

§ 490 skal lyde:

§ 490. *Avhør, dokumentasjon, gransking*

Skjønnsmedlemmene har rett til å stille spørsmål til de personer som blir avhørt.

Forklaringer som blir gitt under skjønnet, skal *dokumenteres for* så vidt en part eller annen fremmøtt interessert krever det, eller retten antar at forklaringene har betydning for vurderingen av en skades årsak eller omfang eller ansvarsforholdet, eller retten ellers finner grunn til det. *Dokumentasjonen foretas etter reglene i tvisteloven § 13-9 første ledd.*

I den utstrekning det er forsvarlig og ikke uforenlig med *lederens* deltakelse i skjønnsavgjørelsen, kan *lederen* overlate den nærmere gransking til *skjønnsmedlemmene* alene, dersom det ville kreve uforholdsmessig lang tid for *lederen* å delta fullt ut i hele granskingsarbeidet.

§ 491 første ledd skal lyde:

Det er ikke adgang til overskjønn, anke eller *gjenåpning*.

106. I lov 5. august 1994 nr. 55 om vern mot smittsomme sykdommer gjøres følgende endringer:

§ 5-7 annet ledd annet punktum skal lyde:

Reglene i *tvisteloven* om dommers innhold og begrunnelse gjelder tilsvarende.

§ 5-9 skal lyde:

§ 5-9. *Overprøving av tvangsvedtak*

Smittvernemndas vedtak kan bringes inn for tingretten etter reglene i *tvisteloven* kapittel 36. Dette gjelder også hastevedtak etter § 5-8.

Søksmål kan reises av den vedtaket retter seg mot eller vedkommendes nærmeste, av fylkeslegen eller statens helsetilsyn. En mindreårig kan opptre som part og gjøre partsrettigheter gjeldende dersom vedkommende er fylt 12 år og forstår hva saken gjelder.

107. I lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterrettings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste skal § 5 femte ledd annet punktum lyde:

Tvisteloven §§ 22-1 og 22-3 gjelder ikke.

108. I lov 25. august 1995 nr. 57 om pakkereiser skal § 10-6 tredje ledd lyde:

Departementet kan ved forskrift også fastsette regler om konsekvensene av at nemndas virksomhet *opphører*.

109. I lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet skal § 8-6 fjerde ledd lyde:

Ved oversittelse av fristen i annet ledd kan klageinstansen etter reglene i forvaltningsloven § 31 vedta at tingretten tar saken til behandling. Vedtak om fristoversittelsen kan ankes til tingretten.

110. I lov 20. desember 1996 nr. 106 om tomtefeste gjøres følgende endringer:

§ 36 annet ledd skal lyde:

Er kravet sett fram seinare, kan Kongen gje *oppfrisking* om oversitjinga er orsakande. Når innløysingsvilkåra vert fastsett ved skjønn etter § 37 andre ledd, høyrer også spørsmål om *oppfrisking* under skjønnet.

§ 43 annet ledd annet punktum skal lyde:

Det skal vere to *skjønnsmedlemmer* både ved skjønn og overskjønn.

111. I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd skal § 21-4 femte ledd lyde:

Trygdens organer har vidare rett til å innhente nødvendige opplysninger ved *bevissikring* etter reglene i *tvisteloven* § 28-3 tredje ledd og § 28-4 eller ved politiet. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes.*

112. I lov 23. mai 1997 nr. 31 om eierseksjoner skal § 16 femte ledd lyde:

Rettens avgjørelser etter tredje og fjerde ledd er kjennelser og kan *ankes etter tvistelovens* regler.

113. I lov 13. juni 1997 nr. 37 om salg av tidsparter i fritidsbolig skal § 4 annet ledd lyde:

Forbrukeren kan ikke vedta annet verneting for tvist om forhold som er regulert i denne lov enn de lovbestemte, med unntak av sitt *alminnelige verneting*.

114. I lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper gjøres følgende endringer:

§ 5-12 første ledd fjerde punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse etter tredje punktum kan ikke *ankes*.

§ 18-3 annet og tredje ledd skal lyde:

Kjennelser og *beslutninger* som tingretten treffer etter denne loven, kan *ankes*.

Anke etter annet ledd kan ikke grunnes på *at avgjørelsen* er uhensiktsmessig eller uheldig. Dette gjelder ikke kjennelse etter §§ 5-25 til 5-27 og § 8-4.

115. I lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper gjøres følgende endringer:

§ 5-12 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse kan ikke *ankes*.

§ 18-3 annet og tredje ledd skal lyde:

Kjennelser og *beslutninger* som tingretten treffer etter denne loven, kan *ankes*.

Anke etter annet ledd kan ikke grunnes på *at avgjørelsen* er uhensiktsmessig eller uheldig. Dette gjelder ikke kjennelse etter §§ 5-25 til 5-27 og § 8-4.

116. I lov 19. juni 1997 nr. 79 om verdipapirhandel gjøres følgende endringer:

§ 12-2b annet ledd fjerde punktum skal lyde:

Anke over beslutningen har ikke oppsettende virkning.

§ 14-2 tredje ledd sjette punktum skal lyde:

Saken følger *lov om mekling og rettergang i sivile tvister*.

117. I lov 19. juni 1997 nr. 82 om pass skal § 5 første ledd bokstav b lyde:

b) når utreiseforbud følger av *tvisteloven § 33-11* eller konkursloven § 102;

118. I lov 29. januar 1999 nr. 6 om interkommunale selskaper gjøres følgende endringer:

§ 34 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse treffes ved kjennelse som kan *ankes*.

§ 34 sjette ledd tredje punktum skal lyde:

Deltaker hvis representanter ikke representerer flertallet i sak om fordeling av likvidasjonsutbytte, kan bringe spørsmålet om fordelingen inn for tingretten som fastsetter fordelingen i kjennelse som kan *ankes*.

119. I lov 26. mars 1999 nr. 17 om husleieavtaler gjøres følgende endringer:

§ 12-2 tredje ledd femte punktum skal lyde:

Retten kan gi *oppfriskning* for oversittelse av frist som nevnt i annet punktum.

§ 12-2 fjerde ledd sjette punktum skal lyde:

Partene kan *anke* kjennelsen innen fjorten dager.

§ 12-2 femte ledd skal lyde:

Blir saken brakt inn for retten etter tredje ledd, kan retten avgjøre spørsmålet om ansvar for kostnadene med takstnemnd etter *tvisteloven kapittel 20*.

§ 12-3 annet punktum skal lyde:

Saksbehandlingsreglene i *tvisteloven kapittel 32 og 34* gjelder tilsvarende.

§ 12-5 annet og tredje punktum skal lyde:

Departementet kan fastsette regler om saklig myndighetsområde, oppnevning, sammensetning, organisering, saksbehandling, vedtak, tvangskraft, sakskostnader, gebyr, *gjenåpning*, forholdet til voldgiftsklausuler, bransjenemnder og de alminnelige domstolene og andre forhold av betydning for *tvisteløsningen*. Departementet kan også bestemme at reglene i § 12-2 ikke skal gjelde i områder hvor Husleietvistutvalget gjelder.

§ 13-2 annet ledd bokstav e fjerde punktum skal lyde:

For dommer forkynt etter lovens *ikraftredelse* gjelder *ankefristene* i *tvisteloven § 29-5*.

120. I lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) skal § 4 fjerde ledd annet punktum lyde:

Bestemmelsen i første punktum er likevel ikke til hinder for *tvangsfullbyrdelse etter tvangsfullbyrdesloven eller midlertidig sikring etter tvisteloven*.

121. I lov 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven) gjøres følgende endringer:

§ 6-4 annet ledd annet punktum skal lyde:

Enhver har plikt til å møte for kommisjonen som vitne eller sakkyndige etter *reglene i tvisteloven kapittel 24 og 25*.

§ 6-4 åttende ledd nytt annet punktum skal lyde:

Har saken vært prøvd for retten etter reglene i *tvisteloven kapittel 36*, kan det ikke framsettes slik klage for kontrollkommisjonen før det er gått minst seks måneder etter at dommen ble rettskraftig.

§ 7-1 første punktum skal lyde:

Kontrollkommisjonens vedtak i sak om videre undersøkelse, etablering eller opprettholdelse av tvungent psykisk helsevern etter §§ 3-8 og 3-9, kan av pasienten eller vedkommendes nærmeste bringes inn for tingretten etter reglene i *tvisteloven kapittel 36*.

122. I lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasientrettigheter (pasientrettighetsloven) skal § 8-5 annet punktum lyde:

Reglene i *tvisteloven kapittel 22* får tilsvarende anvendelse for ombudets rett til å kreve opplysninger.

123. I lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell (helsepersonelloven) oppheves § 71 annet ledd første punktum. Nåværende annet punktum blir annet ledd.

124. I lov 16. juli 1999 nr. 69 om offentlige anskaffelser skal § 8 annet ledd første punktum lyde:

Ved begjæring om midlertidig forføyning mot overtredelser under anskaffelsesprosedyrer innenfor sektorene vannforsyning, energi, transport og telekommunikasjon kan det heller ikke før kontrakt er inngått, besluttes midlertidige forføyninger som nevnt i *tvisteloven § 34-3 første ledd*.

125. I lov 21. desember 2000 nr. 105 om opplysningsplikt og angrerett m.v. ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted (angrerettloven) skal § 4 annet ledd lyde:

Dersom ikke annet følger av lov, kan forbrukeren ikke vedta annet verneting enn de lovbestemte, med unntak av sitt *alminnelige verneting*.

126. I lov 26. april 2002 nr. 12 om notarius publicus skal § 5 overskriften og første til femte ledd lyde:

Anke

Dersom ikkje anna er fastsett i eller i medhald av lov, kan avgjerd under notarialforretningar *ankast* til lagmannsretten. For *anke* gjeld reglane i *tvisteloven* og dom-

stollova dersom ikkje anna følgjer av andre til sjette leddet.

Anken høyrer under lagmannsretten i lagdømet der notarius publicus har sete. For avgjerd teken av norsk notarius publicus i utlandet er Borgarting lagmannsrett *ankeinstans*. For avgjerd teken av Sysselmannen på Svalbard som notarius publicus, er Hålogaland lagmannsrett *ankeinstans*.

For den som har fått underretning om avgjerda, er fristen for å *anke* avgjerda ein månad frå den dag vedkommande mottok meldinga. For andre er fristen ein månad frå den dag då vedkommande har fått eller burde ha skaffa seg kjennskap til avgjerda, likevel ikkje ut over tre månader frå tidspunktet avgjerda blei teken.

Er fristen for *anke* gått ut, gjeld forvaltningslova § 31 tilsvarende.

Notarius publicus skal leggje saka til rette for *ankeinstansen* og gjere greie for saka på forsvarleg måte.

127. I lov 3. mai 2002 nr. 13 om utenriktjenesten skal § 20 annet ledd første punktum lyde:

Utsendt utenriktjenestemann, andre utsendinger og utsendt administrativt personell, som oppholder seg utenlands i norsk statstjeneste har *alminnelig verneting* i Oslo hvis vedkommende ikke har bopel annet sted i riket.

128. I lov 21. juni 2002 nr. 45 om yrkestransport med motorvogn og fartøy (yrkestransportlova) skal § 34 lyde:

Styringsorgan som har gjort vedtak etter denne lova, kan fastsetje at fristen for å reise søksmål skal vere to månader frå det kom fram melding om vedtaket til vedkommande part.

129. I lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) gjøres følgende endringer:

I § 15–5 skal overskriften lyde:

Beregning av frister. Oversiktelse

§ 15–5 fjerde ledd skal lyde:

(4) *Melding, erklæring eller klage som gis etter utløpet av frist etter denne lov, kan bare tas til behandling hvis fristoversittingen skyldes forhold den som plikter å overholde fristen, ikke hadde herredømme over og heller ikke kunne forutse.*

130. I lov 14. mars 2003 nr. 15 om beskyttelse av design (designloven) gjøres følgende endringer:

§ 36 fjerde ledd skal lyde:

Avgjørelsen om å avvise eller avslå et krav om

1. gjenopptakelse etter § 19 fjerde ledd,
2. unntak fra offentlighet etter §§ 21 fjerde ledd, 27 sjette ledd og 38 femte ledd,
3. innsyn i dokumenter i saker etter loven her,
4. fornyelse av en designregistrering etter § 24, eller
5. *at en sak skal tas under behandling etter § 50, kan påklages til Patentstyrets annen avdeling av den som har fremsatt kravet.*

§ 39 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Det kan ikke gis *oppfriskning* mot oversiktelse av søksmålsfristen.

§ 48 skal lyde:

Retten skal sende Patentstyret utskrift av dommer i *sivil sak* etter loven her.

I § 50 skal overskriften lyde:

Fristoversitting

§ 50 første ledd første punktum skal lyde:

Den som overfor Patentstyret har oversittet en frist fastsatt i eller i medhold av bestemmelsene i kapittel 2, 4 eller 6, og som følge av dette har lidt rettstap, skal når denne krever det, *likevel få en sak tatt under behandling* hvis det godtgjøres at vedkommende selv og eventuelt fullmektigen har vist den aktsomhet som med rimelighet kan forventes.

§ 50 annet ledd annet punktum skal lyde:

Heller ikke kan klage på avgjørelser som nevnt i § 36 annet ledd, *tas til behandling dersom* fristen i § 37 er oversittet.

131. I lov 6. juni 2003 nr. 38 om bustadbyggjelag (bustadbyggjelagslova) gjøres følgende endringer:

§ 5-12 første ledd tredje punktum skal lyde:

Har tingretten innkalla generalforsamlinga, skal retten peike ut den som skal opne møtet, og den avgjerda kan ikke *ankast*.

§ 12-2 annet og tredje ledd skal lyde:

(2) Orskurdar og *vedtak* som tingretten *gjer* etter lova her, kan *ankast*.

(3) *Anke* etter andre ledd kan ikkje grunnast på *at avgjerda* er utenleg eller uheldig. Dette gjeld ikkje orskurd etter §§ 5-24 til 5-26.

132. I lov 6. juni 2003 nr. 39 om burettslag (burettslagslova) skal § 13-2 annet og tredje ledd lyde:

(2) Orskurdar og *vedtak* som retten *gjer* etter lova her, kan *ankast*.

(3) *Ein anke* etter andre ledd kan ikkje grunnast på *at avgjerda* er utenleg eller uheldig. Dette gjeld ikkje orskurd etter §§ 7-14 til 7-16.

133. I lov 4. juli 2003 nr. 83 om elektronisk kommunikasjon (ekomloven) gjøres følgende endringer:

§ 11-1 annet ledd annet punktum skal lyde:

Forvaltningsloven § 27 b gjelder ikke.

§ 11-2 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Forvaltningsloven § 27 b gjelder ikke.

§ 11-3 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Forvaltningsloven § 27 b gjelder ikke.

134. I lov 12. september 2003 nr. 94 om overtakelse av formuesposisjoner mv. ved endret ansvarsfordeling i matforvaltningen skal § 6 femte ledd lyde:

Utgiftene til nemndas virksomhet dekkes i forhold til bestemmelsene i *tvisteloven kapittel 20*.

135. I lov 5. mars 2004 nr. 12 om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven) gjøres følgende endringer:

§ 25 annet ledd fjerde punktum skal lyde:

Anke over beslutningen har ikke oppsettende virkning.

§ 29 fjerde ledd sjettede punktum skal lyde:

Twisteloven gjelder så langt den passer.

136. I lov 14. mai 2004 nr. 25 om voldgift gjøres følgende endringer:

§ 6 tredje ledd første punktum skal lyde:

Reglene i *tvisteloven* gjelder for domstolenes befattning med saken dersom ikke annet fremgår av loven her.

§ 6 tredje ledd siste punktum skal lyde:

Søksmål om å sette til side en voldgiftsdom etter kapittel 9 behandles etter de alminnelige reglene i *tvisteloven*.

§ 8 skal lyde:

§ 8 Midlertidig sikring

Domstolene kan beslutte bruk av midlertidig sikring etter *tvisteloven kapittel 32 til 34* selv om en tvist hører under voldgift.

§ 13 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Oppnevningen kan ikke *ankes*.

§ 15 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Kjennelsen kan ikke *ankes*.

§ 16 første ledd tredje punktum skal lyde:

Kjennelsen kan ikke *ankes*.

137. I lov 10. desember 2004 nr. 82 om internasjonal jernbanetraffikk og om samtykke til at Norge tiltrer Protokoll av 3. juni 1999 om endring av Overenskomst om internasjonal jernbanetraffikk (COTIF) av 9. mai 1980 (COTIF-loven) gjøres følgende endringer:

§ 4 første ledd første punktum skal lyde:

Dommer, *fraværdommer* og rettsforlik, som er avsagt av en kompetent domstol i en konvensjonsstat med grunnlag i overenskomsten, og som etter konvensjonsstatens rett gir adgang til tvangsfullbyrdelse, kan fullbyrdes her i riket.

§ 5 tredje og fjerde ledd skal lyde:

Enhver transportør som ønsker å gjøre sin regressrett gjeldende kan reise søksmål ved domstol i Norge om en av transportørene som har deltatt i transporten har *alminnelig verneting* i Norge.

Når søksmål skal reises mot flere transportører som har *alminnelig verneting* i Norge, har den regressøkende transportør rett til å velge i hvilken av disse kretser den vil anlegge saken.

138. I lov 7. januar 2005 nr. 2 om endringer i lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfart (sjøloven) og i enkelte andre lover gjøres følgende endringer:

Overskriften til § 481 skal lyde:

Bevissikring

§ 481 første ledd skal lyde:

Undersøkellesmyndigheten kan kreve *bevissikring* utenfor rettssak etter reglene i *tvisteloven § 28-3 tredje ledd og § 28-4*. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller skip skal undersøkes. Krav kan også fremmes for tingretten for en havn skipet kommer til, eller tingretten for en havn mannskapet oppholder seg i.*

§ 481 tredje ledd første punktum skal lyde:

For skipsføreren, rederen, skadelidte og andre berørte gjelder *tvistelovens* alminnelige vilkår for *bevissikring* utenfor rettssak.

Fjerde ledd oppheves. Femte ledd blir fjerde ledd.

139. I lov 1. april 2005 nr. 14 om europeiske selskaper ved gjennomføring av EØS-avtalen vedlegg XXII nr. 10a (rådsforordning (EF) nr. 2157/2001) (SE-loven) skal § 8 annet ledd lyde:

En anke over kjennelse om oppløsning når et europeisk selskap ikke lenger oppfyller kravene i SE- forordningen artikkel 7, har oppsettende virkning.

140. I lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler skal § 12-1 annet ledd første punktum lyde:

Rektor er institusjonens rettslige *representant, stedfortreder* og institusjonens talsperson overfor offentlige myndigheter og allmennheten.

141. I lov 29. april 2005 nr. 20 om innkreving av underholdsbidrag mv. skal § 6 annet punktum lyde:

Bidrag som blir krevd inn før en dom er rettskraftig, eller etter at en farskapssak er *gjenåpnet* eller det er reist sak om endring av farskapet, skal avsettes og gjøres opp først når saken er endelig avgjort.

142. I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

§ 3 femte ledd skal lyde:

Ved domfellelse etter *gjenåpning* anvendes samme lovgivning som ved den opprinnelige avgjørelsen.

§ 64 tredje ledd skal lyde:

Kongen gir forskrift med nærmere bestemmelser om gjennomføringen av tvungen omsorg, herunder bestemmelser om hvilke vedtak som kan overprøves etter reglene i *tvisteloven kapittel 36*.

143. I lov 3. juni 2005 nr. 33 om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven) gjøres følgende endringer:

§ 12 annet ledd annet punktum skal lyde:

Dette gjelder ikke i saker for *Høyesterett*.

§ 12 fjerde ledd skal lyde:

En prosessfullmektig skal ved siden av fullmakt som nevnt i *tvisteloven* § 3-4 annet ledd til samme tid fremlegge skriftlig orientering fra organisasjonen om prosessfullmektigens kvalifikasjoner.

144. I lov 3. juni 2005 nr. 34 om varsling, rapportering og undersøkelse av jernbaneulykker og jernbanehendelser m.m. (jernbaneundersøkelsesloven) skal § 15 lyde:

§ 15. Bevissikring

Undersøkellesmyndigheten kan kreve *bevissikring* utenfor rettssak etter reglene i *tvisteloven* § 28-3 tredje ledd og § 28-4. *Krav om bevissikring fremmes for den tingrett hvor de som skal avhøres, bor eller oppholder seg eller realbevis skal undersøkes.*

145. I lov 10. juni 2005 nr. 40 om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda (diskrimineringsombudsloven) gjøres følgende endringer:

§ 11 første ledd annet til fjerde punktum skal lyde:

Slike opplysninger kan også kreves av andre som har vitneplikt etter *tvisteloven*. *Tvisteloven* § 24-8 tredje ledd gjelder tilsvarende. Avgjørelse som nevnt i *tvisteloven* § 22-6 første ledd annet punktum, § 22-7, § 22-8 annet ledd, § 22-9 annet til fjerde ledd, § 22-10 annet punktum og § 22-11 annet ledd treffes av tingretten.

§ 12 første ledd tredje punktum skal lyde:

Forvaltningsloven § 27 b annet punktum gjelder tilsvarende.

146. I lov 10. juni 2005 nr. 53 om endringer i lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn m.m. skal § 7 overskriften og første ledd første punktum lyde:

Gjenopning

Ei sak kan bli *gjenopna* av dei som er nemnde i § 5 bokstav a til d, dersom det kjem til nye opplysningar.

147. I lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) gjøres følgende endringer:

§ 17-1 første ledd skal lyde:

I søksmål om rettigheter eller plikter etter denne lov gjelder domstolloven og *tvisteloven*, med de særregler som går fram av dette kapittel.

§ 17-1 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Rettens avgjørelse etter forrige punktum kan ikke *angripes*.

Overskriften til § 17-5 skal lyde:

Fristforlengelse og oppfriskning ved oppsigelse under sykdom, svangerskap, foreldrepermisjon, militærtjeneste mv.

§ 17-5 tredje ledd skal lyde:

Ved oppsigelse under permisjon ved svangerskap, fødsel, adopsjon eller omsorg for små barn etter §§ 12-1 til 12-6 eller under permisjon ved militærtjeneste mv. etter § 12-12 kan retten gi *oppfriskning* for oversittelse av fristene for å kreve forhandlinger eller for søksmål, dersom arbeidstaker krever det og retten finner det rimelig.

§ 17-7 første ledd skal lyde:

Under hovedforhandling og under ankeforhandling i *lagmannsrett* settes retten med to meddommere.

148. I lov 17. juni 2005 nr. 67 om lov om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingsloven) gjøres følgende endringer:

§ 17-1 femte ledd tredje punktum skal lyde:

Det kan gis *oppfriskning for oversittelse av fristen etter reglene i tvisteloven §§ 16-12 til 16-14.*

I § 19-3 nr. 11 skal endringen av lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning (ligningsloven) § 11-1 nr. 4 tredje punktum lyde:

Det kan gis *oppfriskning for oversittelse av fristen etter reglene i tvisteloven §§ 16-12 til 16-14.*

149. I lov 17. juni 2005 nr. 85 om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (finnmarksloven) gjøres følgende endringer:

§ 38 annet ledd annet punktum skal lyde:

Avgjørelser etter leddet her kan ikke *angripes*.

§ 39 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Avvisning etter paragrafen her kan ikke *angripes*.

§ 40 fjerde ledd skal lyde:

Beslutninger etter paragrafen her kan ikke *angripes*.

§ 42 skal lyde:

§ 42 *Anke*

Utmarksdomstolens avgjørelser kan påankes til *Høyesterett* når *anke* ikke er avskåret etter loven her.

§ 43 tredje ledd annet og nytt tredje punktum skal lyde:

En part kan også bli pålagt å erstatte motpartens saks-kostnader så langt disse er pådradd ved partens forsømmelser eller rettsstridig atferd. Tilsvarende gjelder når en part har trukket saken i langdrag eller gjort den utilbørlig vidløftig.

§ 43 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

For *anke* over utmarksdomstolens avgjørelser gjelder lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr § 8.

§ 46 annet ledd skal lyde:

Domstolloven og *tvisteloven* gjelder så langt de passer for utmarksdomstolens virksomhet, dersom ikke annet er bestemt i loven her.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil blir sendt Lagtinget.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt fram fem forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Solveig Horne på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre
- forslagene nr. 2 og 3, fra Solveig Horne på vegne av Fremskrittspartiet
- forslagene nr. 4 og 5, fra André Oktay Dahl på vegne av Høyre

Forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet og Høyre, lyder:

«Stortinget ber Regjeringen opprette en selskaps- og næringsrettskomisjon etter modell av banklovkommissjonen.»

Forslag nr. 3, fra Fremskrittspartiet, lyder:

«Stortinget ber Regjeringen utrede en ordning med personlig konkurs sett i ett samfunns- og fattigdomsperspektiv og komme tilbake med en grundigere vurdering i en ny fattigdomsmelding hvor man ser dette i en bredere sammenheng.»

Forsalg nr. 4, fra Høyre, lyder:

«Regjeringen bes komme tilbake til Stortinget med forslag om særreaksjon i form av tvangsmulkt som sanksjon for at kravet om kjønnsrepresentasjon ikke er oppfylt.»

Forslag nr. 5, fra Høyre, lyder:

«Regjeringen bes komme tilbake til Stortinget med forslag om på nærmere bestemte vilkår å innføre en dispensasjonsadgang fra kravet om kjønnsrepresentasjon.»

Disse forslagene blir i samsvar med forretningsordens § 30 fjerde ledd å sende Stortinget.

Når det gjelder forslag nr. 1, er det det å si at Venstre og Kristelig Folkeparti har gitt sin tilslutning til forslaget.

Komiteen hadde innstilt til Odelstinget å gjøre slikt vedtak til

l o v
om endringer i aksjelovgivningens mv.

Presidenten: Presidenten vil først la votere over forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«I lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven) skal § 6-11a Krav om representasjon av begge kjønn i styret oppheves.»

V o t e r i n g s t a v l e n e viste at det var avgitt 58 stemmer mot og 18 stemmer for forslaget fra Fremskrittspartiet.

(Voteringsutskrift kl. 13.37.42)

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) (fra salen):President!
Jeg stemte feil.

Presidenten: Da tar vi voteringen om igjen.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 59 mot 17 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.38.11)

Videre var innstilt:

I

I lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven) gjøres følgende endringer:

§ 1-4 første ledd skal lyde:

(1) Følgende regler om morselskap gjelder også når morselskapet er allmennaksjeselskap: § 3-8, § 6-5, § 6-16 første ledd, § 8-5, §§ 8-7 til 8-10 og § 9-8.

§ 1-4 annet ledd første punktum skal lyde:

Følgende regler om datterselskap gjelder også for datterselskap med utenlandsk morselskap: § 3-8, § 4-26, § 6-16 første ledd, § 8-7 første, annet og fjerde ledd, §§ 8-8 til 8-10, § 9-1 første ledd og § 9-8.

§ 2-6 annet ledd nytt annet punktum skal lyde:

Stifterne skal datere og undertegne redegjørelsen.

Nåværende annet og tredje punktum blir nye tredje og fjerde punktum.

§ 2-8 første ledd skal lyde:

(1) Stifterne skal utarbeide og datere *og undertegne* en åpningsbalanse som skal vedlegges stiftelsesdokumentet.

§ 3-2 annet ledd nr. 4 skal lyde:

4. andre formål, *hvis selskapet følger reglene i kapittel 12* om nedsetting av aksjekapitalen.

§ 3-5 skal lyde:

§ 3-5 Handleplikt ved tap av egenkapital

(1) Hvis det må antas at egenkapitalen er lavere enn forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet, skal styret straks behandle saken. *Det sam-*

me gjelder hvis det må antas at selskapets egenkapital er blitt mindre enn halvparten av aksjekapitalen. Styret skal innen rimelig tid innkalle generalforsamlingen og gi den en redegjørelse for selskapets økonomiske stilling. Der- som selskapet ikke har en forsvarlig egenkapital i sam- svar med § 3-4, skal styret på generalforsamlingen fore- slå tiltak for å rette på dette.

(2) Hvis styret ikke finner grunnlag for å foreslå tiltak som nevnt i første ledd *fjerde punktum*, eller slike tiltak ikke lar seg gjennomføre, skal det foreslå selskapet opp- løst.

I kapittel 3 skal overskriften til avsnitt IV lyde:

IV. Transaksjoner mellom selskapet og aksjeeiere mv.

§ 3-8 skal lyde:

§ 3-8. Avtaler med aksjeeiere eller medlemmer av selska- pets ledelse mv.

(1) En avtale mellom selskapet og en aksjeeier, en ak- sjeeiers morselskap, et styremedlem eller daglig leder er ikke bindende for selskapet uten at avtalen godkjennes av generalforsamlingen hvis selskapets ytelse har en virkelig verdi som utgjør over en tidel av aksjekapitalen på tids- punktet for ervervet eller avhendelsen. Dette gjelder ikke:

1. avtale inngått i samsvar med reglene i § 2-4, jf § 2-6, og § 10-2,
2. avtale om lønn og godtgjørelse til daglig leder og avtale som nevnt i § 6-10,
3. avtale om overdragelse av verdipapirer til pris i hen- hold til offentlig kursnotering,
4. avtale som inngås som ledd i selskapets vanlige virk- somhet og inneholder pris og andre vilkår som er van- lige for slike avtaler,
5. avtale der selskapets ytelse har en virkelig verdi som utgjør mindre enn 50 000 kroner, og som er godkjent av styret.

(2) Styret skal sørge for at det utarbeides en redegjørel- se for avtalen etter reglene i § 2-6. Redegjørelsen skal inneholde en erklæring om at det er rimelig samsvar mellom verdien av det vederlaget selskapet skal yte og verdien av det vederlaget selskapet skal motta. Redegjø- relsen skal vedlegges innkallingen til generalforsamlin- gen, og den skal uten opphold meldes til Foretaksregiste- ret.

(3) Oppfyllelse i henhold til avtale som ikke binder sel- skapet, skal tilbakeføres. § 3-7 annet ledd gjelder tilsva- rende.

(4) Første til tredje ledd gjelder tilsvarende når avtalen er inngått med en nærstående til en aksjeeier eller en nær- stående til en aksjeeiers morselskap, eller med noen som handler etter avtale eller for øvrig opptrer i forståelse med noen som nevnt i første ledd.

§ 3-9 første ledd tredje punktum oppheves.

§ 4-15 tredje ledd skal lyde:

(3) Aksjeeierne har rett til å overta en aksje som har skiftet eier med mindre noe annet er fastsatt i vedtektene, jf §§ 4-19 til 4-23.

§ 4-19 skal lyde:

§ 4-19. Forkjøpsrett mv.

(1) Aksjeeierne har rett til å overta en aksje som har skiftet eier med mindre noe annet er fastsatt i vedtektene. Bestemmelsene i §§ 4-20 til 4-23 gjelder med mindre noe annet er fastsatt i vedtektene.

(2) Det kan fastsettes i vedtektene at aksjeeierne har rett til å overta en aksje som skal avhendes eller for øvrig skifte eier, og det kan fastsettes i vedtektene at andre enn aksjeeierne har rett til å overta en aksje som har skiftet ei- er, eller som skal avhendes eller for øvrig skifte eier. Der- som det er fastsatt slike vedtektsbestemmelser, gjelder §§ 4-20 til 4-23 så langt de passer og hvis ikke noe annet er fastsatt i vedtektene.

§ 4-20 skal lyde:

§ 4-20. Varsel til rettighetshaverne

Selskapet skal straks varsle rettighetshaverne når det mottar melding om eierskifte etter § 4-12, eller dersom en aksjeeier underretter selskapet om at en aksje er avhen- det.

§ 6-14 første ledd annet punktum oppheves.

§ 6-15 første ledd skal lyde:

(1) Daglig leder skal minst hver fjerde måned, i møte eller skriftlig, gi styret underretning om selskapets virk- somhet, stilling og resultatutvikling.

§ 6-17 første ledd første punktum skal lyde:

Et styremedlem, daglig leder eller noen ansatt i selska- pet må ikke i anledning av *rettshandel* for selskapet ta imot godtgjørelse fra andre enn selskapet.

§ 6-19 første ledd nye tredje og fjerde punktum skal lyde:

Når tilsetting av daglig leder hører under styret, skal fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til daglig leder skje i møte. Det samme gjelder når styret fastsetter lønn og godtgjørelse til andre ledende ansatte.

§ 8-1 nytt femte ledd skal lyde:

(5) Ved beregningen av fri egenkapital kommer kreditt til en aksjeeier ikke til fradrag etter første ledd nr 3 i den grad kreditten avvikles ved at det foretas en avregning i utbyttet.

§ 8-10 første ledd skal lyde:

(1) Selskapet kan ikke stille midler til rådighet eller yte lån eller stille sikkerhet i forbindelse med erverv av aksjer eller rett til aksjer i selskapet eller selskapets morselskap.

§ 10-1 annet ledd nr. 7 skal lyde:

7. fra hvilket tidspunkt de nye aksjene gir rett til utbytte;

§ 10-14 tredje ledd første punktum skal lyde:

Styrefullmakten kan ikke gjelde et større beløp enn at det samlede pålydende av aksjer som kan utstedes etter fullmakten, ligger innenfor halvdelens av aksjekapitalen på den tid da fullmakten ble registrert.

§ 11-2 tredje ledd nr. 11 skal lyde:

11. fra hvilket *tidspunkt* de nye aksjene gir rett til utbytte.

Overskriften i avsnitt II oppheves.

§ 11-8 tredje ledd første punktum skal lyde:

Styrefullmakten kan ikke gjelde et større beløp enn at det samlede pålydende av de aksjer som kan utstedes i henhold til låneavtale på bakgrunn av fullmakten, ligger innenfor halvdelens av aksjekapitalen på den tid da fullmakten ble registrert.

Etter § 11-9 skal nytt avsnitt II og nye §§ 11-10 og 11-11 lyde:

II. Tegningsrettsaksjer

§ 11-10. *Beslutning av generalforsamlingen om utstedelse av tegningsrettsaksjer*

(1) *I beslutning om kapitalforhøyelse ved nytegning av aksjer etter § 10-1 kan generalforsamlingen med flertall som for vedtektsendring bestemme at de aksjer som tegnes i forbindelse med kapitalforhøyelsen, skal gi aksjetegneren rett til senere å kreve utstedt én eller flere nye aksjer mot innskudd. Ved bruk av retten til å kreve utstedt aksjer etter en slik beslutning kan aksjekapitalen forhøyes uten ytterligere beslutning av generalforsamlingen.*

(2) *Retten til å kreve utstedt nye aksjer kan ikke skilles fra aksjen.*

(3) *Allmennaksjeloven § 11-10 annet ledd nr 1 til 5 gjelder tilsvarende.*

§ 11-11. *Fortrinnsrett, melding til Foretaksregisteret mv.*

(1) *Reglene i § 10-4 om aksjeeiernes fortrinnsrett gjelder ikke for aksjer som utstedes på grunnlag av rettigheter som nevnt i § 11-10.*

(2) *Beslutningen om å utstede aksjer etter § 11-10 skal meldes til Foretaksregisteret, jf § 10-9. Meldingen skal angi at de aksjer som kapitalforhøyelsen gjelder, gir rett til å kreve utstedt nye aksjer i selskapet, det beløpet aksjekapitalen kan forhøyes med ved bruk av tegningsrettene og fristen for å bruke retten til å kreve utstedt aksjer. § 11-7 gjelder tilsvarende.*

Etter ny § 11-11 skal nytt avsnitt III og nye §§ 11-12 og 11-13 lyde:

III. Frittstående tegningsretter

§ 11-12. *Beslutning av generalforsamlingen om utstedelse av frittstående tegningsretter*

(1) *Generalforsamlingen kan med flertall som for vedtektsendring beslutte at det skal utstedes tegningsretter som gir rettighetshaveren rett til senere å kreve utstedt én eller flere nye aksjer i selskapet. Ved bruk av retten til å kreve utstedt aksjer etter en slik beslutning kan aksjekapitalen forhøyes uten ytterligere beslutning av generalforsamlingen.*

(2) *Bare aksjeeierne eller bestemte navngitte personer kan innbys til å tegne tegningsrettene.*

(3) *Generalforsamlingens beslutning skal angi:*

1. *antallet tegningsretter som skal utstedes;*
2. *hvem som skal tegne tegningsrettene;*
3. *fristen for tegning av tegningsrettene. Fristen for tegning på grunnlag av fortrinnsrett må ikke være kortere enn to uker fra avgivelsen av underretningen etter fjerde ledd;*
4. *det vederlaget som skal ytes for tegningsrettene;*
5. *vilkår for å kunne kreve utstedt aksjer, herunder hva som skal ytes som vederlag for de nye aksjene;*
6. *fristen for å bruke retten til å kreve utstedt aksjer. Fristen må ikke være lengre enn fem år fra generalforsamlingens beslutning ble truffet;*
7. *dersom det er eller skal være aksjer av ulike slag i selskapet, hvilken aksjeklasse de nye aksjene skal tilhøre;*
8. *hvilken stilling rettighetshaverne skal ha ved selskapets beslutning om forhøyelse eller nedsetting av aksjekapitalen, ved ny beslutning om utstedelse av tegningsretter som omhandlet i dette kapitlet, eller ved oppløsning, fusjon, fisjon eller omdanning. Det kan bestemmes at rettighetshaverne ved slike beslutninger skal ha samme rettigheter som en aksjeeier;*
9. *fra hvilket tidspunkt de nye aksjene gir rett til utbytte.*

(4) *Aksjeeiere eller andre som etter beslutningen skal ha fortrinnsrett til tegning, skal gjøres kjent med beslutningen etter reglene i § 10-1 tredje ledd.*

(5) *Styret skal utarbeide forslag til generalforsamlingens beslutning om utstedelse av tegningsretter som nevnt i første til tredje ledd. § 10-3 gjelder tilsvarende.*

§ 11-13. *Fortrinnsrett, melding til Foretaksregisteret mv.*

(1) *Aksjeeierne har fortrinnsrett til tegning av tegningsrettene. Bestemmelsene i §§ 10-4 og 10-5 gjelder tilsvarende. § 10-4 gjelder likevel ikke for aksjer som utstedes på grunnlag av tegningsretter som nevnt i § 11-12.*

(2) *Den som er rettighetshaver til en tegningsrett, kan kreve å få utferdiget et bevis for tegningsretten. § 10-6 gjelder tilsvarende.*

(3) *§ 10-7 om tegning, § 11-6 om melding til Foretaksregisteret og § 11-7 om gjennomføring av kapitalforhøyelsen ved utstedelse av nye aksjer gjelder tilsvarende.*

(4) *Det beløpet som betales for tegningsrettene, skal tilføres overkursfondet.*

Nåværende § 11-10 blir ny § 11-14.

Mellom ny § 11-13 og ny § 11-14 skal overskriften i nytt romertall IV lyde:

IV. Lån med særlige vilkår

§ 13-1 annet punktum skal lyde:

Ved fusjon mellom ett eller flere aksjeselskaper og ett eller flere allmennaksjeselskaper og ved fusjon hvor vederlaget i aksjer skal ytes av et allmennaksjeselskap (jf § 13-2 annet ledd), gjelder bestemmelsene i kapittel 13 i lov om allmennaksjeselskaper.

§ 13-16 nytt tredje ledd skal lyde:

(3) *Ved fusjon etter § 13-2 annet ledd skal meldingen til Foretaksregisteret vedlegges en erklæring fra styret i det overtakende selskapet om at eierforholdene i konsernet ved ikrafttredelsen oppfyller kravene etter bestemmelsen.*

§ 13-17 tredje ledd skal lyde:

(3) Det overtakende selskapet skal oppbevare det eller de overdragende selskapenes oppbevaringspliktige regnskapsmateriale etter bokføringsloven § 13 og bøker i minst ti år etter at fusjonen er registrert. Registrerte regnskapsopplysninger i det eller de overdragende selskapene på fusjonstidspunktet skal kunne gjengis som angitt i bokføringsloven § 6 i minst ti år etter at fusjonen er registrert.

I § 13-24 skal overskriften og første ledd lyde:

§ 13-24. Fusjon mellom selskaper med samme eier

(1) *Har to aksjeselskaper samme eier, som eier samtlige aksjer i selskapene, kan disse vedta en fusjonsplan som går ut på at det ene selskapets eiendeler, rettigheter og forpliktelser som helhet skal overføres til det andre selskapet uten vederlag.*

§ 14-1 annet ledd skal lyde:

(2) *Er et allmennaksjeselskap overtakende selskap, eller skal vederlaget i aksjer ytes av et allmennaksjeselskap (jf § 14-2 tredje ledd), gjelder likevel lov om allmennaksjeselskaper kapittel 14.*

§ 16-4 første ledd annet punktum skal lyde:

I kunngjøringen skal selskapets kreditorer varsles om at de må melde sine krav til avviklingsstyrets leder innen to måneder fra kunngjøringen i Brønnøysundregistrenes elektroniske kunngjøringspublikasjon.

§ 16-9 første ledd skal lyde:

(1) Utdeling til aksjeeierne av annet overskudd enn utbytte etter § 8-1 kan ikke finne sted før selskapets forpliktelser er dekket og det er gått minst to måneder siden kunngjøringen av kreditorvarselet i Brønnøysundregistrenes elektroniske kunngjøringspublikasjon etter § 16-4.

§ 16-10 tredje ledd skal lyde:

(3) Avviklingsstyret skal sørge for at selskapets oppbevaringspliktige regnskapsmateriale etter bokføringsloven § 13 og bøker oppbevares i minst ti år etter den endelige oppløsningen. Registrerte regnskapsopplysninger skal kunne gjengis som angitt i bokføringsloven § 6 i minst ti år etter den endelige oppløsningen.

§ 16-17 nytt tredje ledd skal lyde:

(3) *Dersom vesentlige samfunnsmessige hensyn tilsier det, kan Kongen av eget tiltak treffe vedtak om at selskapet tillates å drive videre, og at saken likevel ikke skal oversendes tingretten for tvangsoppløsning, men at selskapet skal gis en ytterligere frist før tvangsoppløsning gjennomføres. Kongen skal treffe vedtak om at selskapet i*

så fall skal betale en løpende tvangsmulkt til staten fra en frist som fastsettes og frem til forholdet er rettet.

§ 17-1 skal lyde:

§ 17-1. *Erstatningsansvar*

(1) Selskapet, aksjeeier eller andre kan kreve at daglig leder, styremedlem, medlem av bedriftsforsamlingen, gransker eller aksjeeier erstatter skade som de i den nevnte egenskap forsettlig eller uaktsomt har voldt vedkommende.

(2) Selskapet, aksjeeier eller andre kan også kreve erstatning av den som forsettlig eller uaktsomt har medvirket til skadevolding som nevnt i første ledd. Erstatning kan kreves av medvirkeren selv om skadevolderen ikke kan holdes ansvarlig fordi han eller hun ikke har utvist forsett eller uaktsomhet.

§ 20-6 skal lyde:

§ 20-6 Representasjon av begge kjønn i styret i statsaksjeselskaper

(1) I styret i statsaksjeselskap skal begge kjønn være representert på følgende måte:

1. Har styret to eller tre medlemmer, skal begge kjønn være representert.
2. Har styret fire eller fem medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst to.
3. Har styret seks til åtte medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst tre.
4. Har styret ni medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst fire, og har styret flere medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst 40 prosent.
5. Reglene i nr 1 til 4 gjelder tilsvarende ved valg av varamedlemmer.

(2) Første ledd gjelder ikke styremedlemmer som skal velges blant de ansatte etter § 6-4 eller § 6-35 jf. allmennaksjeloven § 6-37 første ledd. Når det skal velges to eller flere styremedlemmer som nevnt i første punktum, skal begge kjønn være representert. Det samme gjelder for varamedlemmer. Annet og tredje punktum gjelder ikke dersom et av kjønnene utgjør mindre enn 20 prosent av samlet antall ansatte i selskapet på det tidspunkt valget skjer.

(3) Første og annet ledd gjelder tilsvarende for aksjeselskap som er heleid datterselskap til statsaksjeselskap eller statsallmennaksjeselskap, eller til statsforetak.

§ 20-7 skal lyde:

§ 20-7 Riksrevisjonens kontroll

Riksrevisjonen fører kontroll med forvaltningen av statens interesser og kan foreta undersøkelser mv. i selskaper der staten eier alle aksjene og heleide datterselskaper til slike selskaper etter lov 7. mai 2004 nr. 21 om Riksrevisjonen og instruks fastsatt av Stortinget.

II

I lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven) gjøres følgende endringer:

§ 1-4 første ledd skal lyde:

(1) Følgende regler om morselskap gjelder også når morselskapet er aksjeselskap: § 3-8, § 6-5, § 6-16 første ledd, § 6-16 a første ledd tredje punktum nr 3, § 6-35 femte ledd, § 8-5, §§ 8-7 til 8-10 og § 9-8.

§ 1-4 annet ledd første punktum skal lyde:

Følgende regler om datterselskap gjelder også for datterselskap med utenlandsk morselskap: § 3-8, § 4-25, § 6-16 første ledd, § 6-16 a første ledd tredje punktum nr 3, § 8-7 første, annet og fjerde ledd, §§ 8-8 til 8-10, § 9-1 første ledd og § 9-8.

§ 2-8 første ledd skal lyde:

(1) Stifterne skal utarbeide og datere og undertegne en åpningsbalanse som skal vedlegges stiftelsesdokumentet.

§ 3-2 annet ledd nr. 4 skal lyde:

4. andre formål, hvis selskapet følger reglene i kapittel 12 om nedsetting av aksjekapitalen.

§ 3-5 skal lyde:

§ 3-5 Handleplikt ved tap av egenkapital

(1) Hvis det må antas at egenkapitalen er lavere enn forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet, skal styret straks behandle saken. *Det samme gjelder hvis det må antas at selskapets egenkapital er blitt mindre enn halvparten av aksjekapitalen.* Styret skal innen rimelig tid innkalle generalforsamlingen og gi den en redegjørelse for selskapets økonomiske stilling. *Dersom selskapet ikke har en forsvarlig egenkapital i samsvar med § 3-4, skal styret på generalforsamlingen foreslå tiltak for å rette på dette. I tilfeller som nevnt i annet punktum, skal generalforsamlingen innkalles senest innen seks måneder.*

(2) Hvis styret ikke finner grunnlag for å foreslå tiltak som nevnt i første ledd fjerde punktum, eller slike tiltak ikke lar seg gjennomføre, skal det foreslå selskapet oppløst.

I kapittel 3 skal overskriften til avsnitt IV lyde:

IV. Transaksjoner mellom selskapet og aksjeeiere mv

§ 3-8 skal lyde:

§ 3-8. Avtaler med aksjeeiere eller medlemmer av selskapets ledelse mv.

(1) En avtale mellom selskapet og en aksjeeier, en aksjeeiers morselskap, et styremedlem eller daglig leder er ikke bindende for selskapet uten at avtalen godkjennes av generalforsamlingen hvis selskapets ytelse har en virkelig verdi som utgjør over en tjuedel av aksjekapitalen på tidspunktet for ervervet eller avhendelsen. Dette gjelder ikke:

1. avtale inngått i samsvar med reglene i § 2-4, jf § 2-6, og § 10-2,
2. avtale som nevnt i § 6-10 og § 6-16 a,
3. avtale om overdragelse av verdipapirer til pris i henhold til offentlig kursnotering,

4. avtale som inngås som ledd i selskapets vanlige virksomhet og inneholder pris og andre vilkår som er vanlige for slike avtaler.

(2) Styret skal sørge for at det utarbeides en redegjørelse for avtalen etter reglene i § 2-6. *Redegjørelsen skal inneholde en erklæring om at det er rimelig samsvar mellom verdien av det vederlaget selskapet skal yte og verdien av det vederlaget selskapet skal motta.* Redegjørelsen skal vedlegges innkallingen til generalforsamlingen, og den skal uten opphold meldes til Foretaksregisteret.

(3) Oppfyllelse i henhold til avtale som ikke binder selskapet, skal tilbakeføres. § 3-7 annet ledd gjelder tilsvarende.

(4) Første til tredje ledd gjelder tilsvarende når avtalen er inngått med en nærstående til en aksjeeier eller en nærstående til en aksjeeiers morselskap, eller med noen som handler etter avtale eller for øvrig opptre i forståelse med noen som nevnt i første ledd.

§ 3-9 første ledd tredje punktum oppheves.

§ 4-2 første og annet ledd skal lyde:

(1) Erververen av en aksje kan bare utøve de rettigheter som tilkommer en aksjeeier når ervervet er innført i aksjeeierregisteret, eller når ervervet er meldt og godtgjort uten at det hindres på grunn av bestemmelsene i §§ 4-16 til 4-23. Dette gjelder likevel ikke retten til utbytte og andre utdelinger og retten til nye aksjer ved kapitalforhøyelse.

(2) *Ved eierskifte kan erververen og avhenderen avtale at avhenderen kan utøve rettigheter som aksjeeier frem til disse går over til erververen.*

§ 5-6 tredje og fjerde ledd skal lyde:

(3) *Den ordinære generalforsamlingen skal også behandle styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte etter § 6-16 a. Det skal holdes en rådgivende avstemning over styrets retningslinjer for lederlønnfastsettelsen. Retningslinjer om ytelser som nevnt i § 6-16 a første ledd tredje punktum nr 3 skal godkjennes av generalforsamlingen.*

(4) Årsregnskapet, årsberetningen, revisjonsberetningen, bedriftsforsamlingens uttalelse etter § 6-37 tredje ledd og styrets erklæring etter § 6-16 a skal senest en uke før generalforsamlingen sendes til hver aksjeeier med kjent adresse.

Ny § 6-16 a skal lyde:

§ 6-16 a. Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte

(1) Styret skal utarbeide en erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til daglig leder og andre ledende ansatte. I vedtektene kan det fastsettes at erklæringen skal utarbeides av et annet organ. Erklæringen skal omfatte lønn og i tillegg godtgjørelse i form av:

1. naturalytelser,
2. bonuser,
3. tildeling av aksjer, tegningsretter, opsjoner og andre former for godtgjørelse som er knyttet til aksjer eller

utviklingen av aksjekursen i selskapet eller i andre selskaper innenfor det samme konsernet,

4. pensjonsordninger,

5. etterlønsordninger,

6. alle former for variable elementer i godtgjørelsen, eller særskilte ytelser som kommer i tillegg til basislønnen.

(2) Erklæringen skal inneholde retningslinjer for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse som nevnt i første ledd for det kommende regnskapsåret. Retningslinjene bør angi hovedprinsippene for selskapets lederlønspolitikk. Retningslinjene skal angi om det skal kunne gis godtgjørelse i tillegg til basislønn, om det skal settes vilkår eller rammer for slik godtgjørelse, og hva disse i så fall går ut på, samt eventuelle ytelseskriterier eller andre tildelingskriterier. Retningslinjene for ordninger som nevnt i første ledd tredje punktum nr 3 er bindende for styret, hvis ikke noe annet er fastsatt i vedtektene. For øvrig er retningslinjene veiledende, men det kan fastsettes i vedtektene at de skal være bindende. Dersom styret i en avtale fraviker retningslinjene, skal begrunnelsen for dette angis i styreprotokollen.

(3) Erklæringen skal også inneholde en redegjørelse for den lederlønspolitikken som har vært ført det foregående regnskapsåret, herunder hvordan retningslinjene for lederlønsfastsettelsen er blitt gjennomført.

(4) Erklæringen skal dessuten gi en redegjørelse for virkningene for selskapet og aksjeeierne av avtaler om godtgjørelse som nevnt i første ledd tredje punktum nr 1 til 6 som er inngått eller endret det foregående regnskapsåret.

§ 6-17 første ledd første punktum skal lyde:

Et styremedlem, daglig leder eller noen ansatt i selskapet må ikke i anledning av rettshandel for selskapet ta imot godtgjørelse fra andre enn selskapet.

§ 6-19 første ledd nye tredje og fjerde punktum skal lyde:

Når tilsetning av daglig leder hører under styret, skal fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til daglig leder skje i møte. Det samme gjelder når styret fastsetter lønn og godtgjørelse til andre ledende ansatte.

§ 6-37 tredje ledd nytt tredje og fjerde punktum skal lyde:

Bedriftsforsamlingen kan også gi uttalelse til generalforsamlingen om styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte etter § 6-16 a. Annet punktum gjelder tilsvarende for erklæringen.

§ 8-1 nytt femte ledd skal lyde:

(5) Ved beregningen av fri egenkapital kommer kreditt til en aksjeeier ikke til fradrag etter første ledd nr 3 i den grad kreditten avvikles ved at det foretas en avregning i utbyttet.

§ 8-10 første og annet ledd skal lyde:

(1) Selskapet kan ikke stille midler til rådighet eller yte lån eller stille sikkerhet i forbindelse med erverv av aksjer eller rett til aksjer i selskapet eller selskapets morselskap.

(2) Kongen kan ved forskrift eller enkeltvedtak gjøre unntak fra første ledd for erverv av aksjer av eller for ansatte i selskapet eller i selskapets morselskap.

§ 10-1 annet ledd nr. 8 skal lyde:

8. fra hvilket tidspunkt de nye aksjene gir rett til utbytte;

§ 10-4 tredje ledd fjerde og femte punktum oppheves.

I § 10-7 skal paragrafoverskriften lyde:

Tegning mv.

§ 10-7 nytt fjerde ledd skal lyde:

(4) Bestemmelser i denne loven er ikke til hinder for at selskapet kan bli ansvarlig etter en skadesløserklæring som utstedes i forbindelse med kapitalforhøyelsen til noen som på forretningsmessig basis gjennomfører eller tilrettelegger kapitalforhøyelsen. Ansvar etter første punktum er begrenset til det samlede beløpet av aksjeinnskudd regnet netto etter fradrag for utgifter til kapitalforhøyelsen.

§ 10-12 fjerde ledd skal lyde:

(4) §§ 2-12 til 2-17 gjelder tilsvarende for oppgjøret av aksjeinnskuddet. Hvis tilbud om tegning av aksjer ved kapitalforhøyelsen rettes til 100 personer eller flere og gjelder et beløp på minst 100 000 euro, kan en annen enn aksjetegneren gjøre opp et forfalt aksjeinnskudd på aksjetegnerens vegne etter følgende regler:

1. Slike aksjer skal foreløpig registreres på en egen konto i verdipapirregisteret. Aksjene gir ikke rettigheter i selskapet før tegneren har gjort opp aksjeinnskuddet eller en annen enn tegneren har overtatt rettighetene etter reglene i nr 2 og 3, jf § 4-2.
2. Dersom aksjetegneren ikke har gjort opp aksjeinnskuddet innen syv dager etter at vedkommende er gitt oppfordring om dette, kan den som har gjort opp på vegne av aksjetegneren, etter registreringen av kapitalforhøyelsen overta aksjen selv ved å melde dette til selskapet innen to dager etter at fristen i oppfordringen har gått ut, eller selge den for tegnerens regning og risiko. For den nevnte oppfordringen gjelder § 2-13 tredje ledd tilsvarende. Salget skal foretas til børskurs eller en kurs som etter markedets stilling er rimelig.
3. Dersom en slik adgang fremgår av tegningsgrunnlaget, kan aksjen overtas eller selges etter reglene i nr 2 etter tre dager fra forfallstidspunktet og uten særskilt betalingsoppfordring. Skal aksjen overtas, må dette meldes til selskapet innen to dager etter at aksjene tidligst kunne vært overtatt.

§ 10-14 tredje ledd første punktum skal lyde:

Styrefullmakten kan ikke gjelde et større beløp enn at det samlede pålydende av aksjer som kan utstedes etter fullmakten, ligger innenfor halvdelen av aksjekapitalen på den tid da fullmakten ble registrert.

§ 11-2 annet ledd nr. 12 skal lyde:

12. fra hvilket tidspunkt de nye aksjene gir rett til utbytte;

§ 11-8 tredje ledd første punktum skal lyde:

Styrefullmakten kan ikke gjelde et større beløp enn at det samlede pålydende av de aksjer som kan utstedes i henhold til låneavtale på bakgrunn av fullmakten, ligger innenfor halvdel av aksjekapitalen på den tid da fullmakten ble registrert.

§ 11-10 annet ledd nr. 5 skal lyde:

5. fra hvilket tidspunkt de nye aksjene gir rett til utbytte;

§ 11-12 annet ledd nr. 10 skal lyde:

10. fra hvilket tidspunkt de nye aksjene gir rett til utbytte.

§ 13-1 nytt annet punktum skal lyde:

Bestemmelsene i kapitlet her gjelder også fusjon mellom aksjeselskaper hvis vederlaget i aksjer skal ytes av et allmennaksjeselskap, jf § 13-2 annet ledd.

§ 13-17 nytt tredje ledd skal lyde:

(3) Ved fusjon etter § 13-2 annet ledd skal meldingen til Foretaksregisteret vedlegges en erklæring fra styret i det overtakende selskapet om at eierforholdene i konsernet ved ikrafttredelsen oppfyller kravene etter bestemmelsen.

§ 13-18 fjerde ledd første og annet punktum skal lyde:

Det overtakende selskapet skal oppbevare det eller de overdragende selskapenes oppbevaringspliktige regnskapsmateriale etter bokføringsloven § 13 og bøker i minst ti år etter at fusjonen er registrert. Registrerte regnskapsopplysninger i det eller de overdragende selskapene på fusjonstidspunktet skal kunne gjengis som angitt i bokføringsloven § 6 i minst ti år etter at fusjonen er registrert.

§ 14-1 annet ledd skal lyde:

(2) Bestemmelsene i kapitlet her gjelder også ved fusjon av et aksjeselskap når et allmennaksjeselskap er overtakende selskap eller skal yte vederlaget i aksjer (jf § 14-2 tredje ledd).

§ 16-4 første ledd annet punktum skal lyde:

I kunngjøringen skal selskapets kreditorer varsles om at de må melde sine krav til utviklingsstyrets leder innen to måneder fra kunngjøringen i Brønnøysundregistrens elektroniske kunngjøringspublikasjon.

§ 16-9 første ledd skal lyde:

(1) Utdeling til aksjeeierne av annet overskudd enn utbytte etter § 8-1 kan ikke finne sted før selskapets forpliktelser er dekket og det er gått minst to måneder siden kunngjøringen av kreditorvarselet i Brønnøysundregistrens elektroniske kunngjøringspublikasjon etter § 16-4.

§ 16-10 tredje ledd første og annet punktum skal lyde:

Utviklingsstyret skal sørge for at selskapets oppbevaringspliktige regnskapsmateriale etter bokføringsloven § 13 og bøker oppbevares i minst ti år etter den endelige oppløsningen. Registrerte regnskapsopplysninger skal

kunne gjengis som angitt i bokføringsloven § 6 i minst ti år etter den endelige oppløsningen.

§ 16-17 nytt tredje ledd skal lyde:

(3) Dersom vesentlige samfunnsmessige hensyn tilsier det, kan Kongen av eget tiltak treffe vedtak om at selskapet tillates å drive videre, og at saken likevel ikke skal oversendes tingretten for tvangsoppløsning, men at selskapet skal gis en ytterligere frist før tvangsoppløsning gjennomføres. Kongen skal treffe vedtak om at selskapet i så fall skal betale en løpende tvangsmulkt til staten fra en frist som fastsettes og frem til forholdet er rettet.

§ 17-1 skal lyde:

§ 17-1. Erstatningsansvar

(1) Selskapet, aksjeeier eller andre kan kreve at daglig leder, styremedlem, medlem av bedriftsforsamlingen, uavhengig sakkyndig, gransker eller aksjeeier erstatter skade som de i den nevnte egenskap forsettlig eller uaktsomt har voldt vedkommende.

(2) Selskapet, aksjeeier eller andre kan også kreve erstatning av den som forsettlig eller uaktsomt har medvirket til skadevolding som nevnt i første ledd. Erstatning kan kreves av medvirkeren selv om skadevolderen ikke kan holdes ansvarlig fordi han eller hun ikke har utvist forsett eller uaktsomhet.

§ 20-6 skal lyde:

§ 20-6 Representasjon av begge kjønn i styret i statsallmennaksjeselskaper

(1) I styret i statsallmennaksjeselskap skal begge kjønn være representert på følgende måte:

1. Har styret to eller tre medlemmer, skal begge kjønn være representert.
2. Har styret fire eller fem medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst to.
3. Har styret seks til åtte medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst tre.
4. Har styret ni medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst fire, og har styret flere medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst 40 prosent.
5. Reglene i nr 1 til 4 gjelder tilsvarende ved valg av varamedlemmer.

(2) Første ledd gjelder ikke styremedlemmer som skal velges blant de ansatte etter § 6-4 eller § 6-37 første ledd. Når det skal velges to eller flere styremedlemmer som nevnt i første punktum, skal begge kjønn være representert. Det samme gjelder for varamedlemmer. Annet og tredje punktum gjelder ikke dersom et av kjønnene utgjør mindre enn 20 prosent av samlet antall ansatte i selskapet på det tidspunkt valget skjer.

(3) Første og annet ledd gjelder tilsvarende for allmennaksjeselskap som er heleid datterselskap til statsaksjeselskap eller statsallmennaksjeselskap, eller til statsforetak.

§ 20-7 skal lyde:

§ 20-7. Riksrevisjonens kontroll

Riksrevisjonen fører kontroll med forvaltningen av statens interesser og kan foreta undersøkelser mv. i selskaper der staten eier alle aksjene og heleide datterselskaper til slike selskaper etter lov 7. mai 2004 nr. 21 om Riksrevisjonen og instruks fastsatt av Stortinget.

III

I lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) skal nytt syvende ledd i § 7-31 b lyde:

Allmennaksjeselskaper skal opplyse om innholdet i erklæringen om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte, jf. allmennaksjeloven § 6-16 a.

Nåværende syvende ledd blir nytt åttende ledd.

IV

I lov 15. juni 2001 nr. 59 om stiftelser (stiftelsesloven) gjøres følgende endringer:

§ 10 annet ledd skal lyde:

Vedtektene for en næringsdrivende stiftelse skal også angi stiftelsens foretaksnavn, jf. foretaksnavneloven § 2-2 *åttende* ledd.

§ 44 tredje ledd skal lyde:

Dersom styremedlemmer eller ansatte i stiftelsen, oppretter, eller nærstående til noen av disse, har mottatt lån eller annen ytelse fra stiftelsen, skal revisor attestere at ytelsen er i samsvar med lov, forskrifter og stiftelsens formål.

V

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelser til forskjellig tid.

2. Endringene i aksjeloven §§ 4-15, 4-19 og 4-20 gjelder ikke for eierskifte som er gjennomført når endringene trer i kraft. For eierskifte som ikke er gjennomført når endringene i aksjeloven §§ 4-15, 4-19 og 4-20 trer i kraft, gjelder de regler som gjaldt før ikrafttreddelsen, dersom rettighetshaverne var varslet etter aksjeloven § 4-20 før ikrafttreddelsen.
3. Kravet om redegjørelser etter allmennaksjeloven § 6-16 a tredje og fjerde ledd gjelder ikke erklæringer som utarbeides til behandling på den første ordinære generalforsamlingen etter lovens ikrafttreddelse.
4. Kongen kan gi forskrift om nærmere overgangsregler.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli sendt Lagtinget.

S a k n r . 4

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 13.40.
